10. Občanské vybavení včetně jeho dostupnosti a veřejná prostranství

I. Úvod k tématu
II. Sledované jevy ÚAP ČR
10.1. Vzdělání a výchova
10.1.1. Počet škol
10.1.2. Počet učitelů
10.1.3. Počet žáků
10.2. Zařízení pro sport a tělovýchovu
10.3. Zdravotní služby
10.3.1. Počet zdravotnických zařízení
10.3.2. Počet lůžek ve zdravotnických zařízeních
10.3.3. Počet lékařů
10.4. Sociální služby
10.4.1. Počet zařízení sociálních služeb
10.4.2. Počet míst v zařízeních sociálních služeb
10.4.3. Počet domovů pro seniory
10.4.4. Počet míst v domovech pro seniory
10.5. Kulturní zařízení
10.5.1. Divadla
10.5.2. Kina
10.5.3. Muzea a galerie
10.5.4. Knihovny
10.5.5. Kulturní domy (sály) pro pořádání společenských akcí
10.5.6. Kostely
III. Závěrečný souhrn
IV. Právní rámec, zákony a vyhlášky
V. Použité zdroje
VI. Použité zkratky
VII. Seznam grafických listů kapitoly 10

10. Občanské vybavení včetně jeho dostupnosti a veřejná prostranství

I. Úvod k tématu

Občanské vybavení je jednou ze základních funkčních složek území, vedle bydlení, výroby, rekreace, dopravy a technického vybavení. Občanské vybavení zahrnuje celý soubor obslužných funkcí pro obyvatele a uspokojuje široké spektrum základních potřeb obyvatel.

Dle § 10 odst. 1, písm. d) zákona č. 283/2021 Sb., stavební zákon, v platném znění, se **občanským vybavením** rozumí stavby, zařízení a pozemky sloužící k zajištění základních potřeb obyvatel, zejména pro vzdělávání, výchovu a sport, sociální a zdravotní služby, kulturu, veřejnou správu a ochranu obyvatelstva. V souladu se stavebním zákonem se občanské vybavení považuje za jednu ze složek veřejné infrastruktury[1]. Vzhledem k tomu občanské vybavení dle stavebního zákona zahrnuje pouze odvětví, u kterých je prokázán veřejný zájem na jejich existenci a užívání, tedy tzv. veřejnou občanskou vybavenost.

Rozšířený výčet druhů občanského vybavení o služby zřizované obvykle čistě na komerční bázi, jejichž vznik a provozování je řízeno tržními mechanismy (tzv. komerční občanská vybavenost), je uveden v § 17 odst. 2 vyhlášky č. 157/2024 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a jednotném standardu, v platném znění, který říká, že **plochy občanského vybavení** zahrnují jednak pozemky staveb a zařízení sloužící pro zajištění základních potřeb obyvatel, zejména vzdělávání a výchovu, sociální služby, péči o rodinu, zdravotní služby, kulturu, náboženské účely, veřejnou správu a ochranu obyvatelstva a dále zahrnují také pozemky staveb a zařízení pro obchodní prodej, tělovýchovu a sport, ubytování, stravování, služby, vědu a výzkum, lázeňství a pozemky související dopravní a technické infrastruktury a veřejných prostranství.

Plochy občanského vybavení se dle vyhlášky č. 157/2024 Sb. vymezují samostatně za účelem zajištění podmínek pro přiměřené umístění a dostupnost staveb občanského vybavení a k zajištění podmínek pro jejich užívání v souladu s jejich účelem a musí být vymezeny v přímé návaznosti na kapacitně dostačující dopravní infrastrukturu a být z ní přístupné.

Dle účelu využití vyhláška kategorizuje plochy občanského vybavení na plochy občanského vybavení všeobecného, veřejného, komerčního, sportu, lázeňského, hřbitovů a jiného.

Kromě členění občanského vybavení podle veřejného zájmu na zřizování (veřejná x komerční) a podle druhů činností, můžeme občanskou vybavenost členit také podle významu a frekvence užívání na základní a vyšší občanské vybavení.

Základní občanské vybavení je obyvateli nebo jejich významnou skupinou užíváno denně. Zjednodušeně se dá říct, že základní občanské vybavení je takové, bez něhož se žádný obyvatel neobejde (např. MŠ, ZŠ, zařízení ambulantní zdravotní péče, prodejny potravin, pošta apod.). Typicky je základní občanské vybavení vázáno na místo bydliště, a tedy na obytné území. Bývá proto nejčastěji rozmístěno rovnoměrně v obytných plochách (zpravidla v pěší docházkové vzdálenosti z míst bydliště).

Vyšší občanské vybavení je obyvateli využíváno méně často či nárazově a zahrnuje druhy občanského vybavení, jejichž použití nemusí obyvatel nikdy za celý život potřebovat (např. VŠ, dětský domov, nemocnice, veletržní a výstavní areál apod.). Vyšší občanské vybavení proto slouží vždy podstatně širšímu okruhu uživatelů, než jsou obyvatelé nejbližšího okolí (nezřídka jsou některé druhy vyššího občanského vybavení zastoupeny například jen v krajských městech či dokonce jen v jednom městě v ČR).

Důležitým hlediskem v problematice občanského vybavení je jeho **dostupnost**. Pro umisťování základního občanského vybavení v území je zásadní co možná prostorově a provozně nejtěsnější vazba na bydlení. Blízkost bydlení a občanského vybavení je základním předpokladem pro zabezpečení optimální dostupnosti občanského vybavení pro každého obyvatele bez rozdílu sociálního statusu, věku, pohlaví, zdravotního stavu apod. Vyšší občanské vybavení, vzhledem k tomu, že obsluhuje širší okruh uživatelů, a vzhledem k tomu, že je ve struktuře osídlení lokalizováno řídce, je vázáno primárně na obsluhu automobilovou nebo veřejnou hromadnou dopravou osob.

Prostorové rozmístění občanské vybavenosti je do značné míry determinováno sídelní strukturou daného území. Ovlivňujícím faktorem je jak populační velikost sídel, tak vzájemná vzdálenost a funkční propojenost mezi sídly. Rozmístění různých typů občanského vybavení je významně předurčeno hierarchickým uspořádáním sídel. Menší sídla obvykle disponují přirozeně menším počtem kapacitně omezenějších zařízení občanského vybavení (mnohá zařízení z důvodu nedostatečného potenciálu vytížení či finanční nedostupnosti zcela absentují).

Na rozmístění objektů občanské vybavenosti zejména v oblasti školství, sportu a sociální péče se znatelně podílí též vazby mezi jádrem a zázemím. V případě periferních oblastí vzdálených od ekonomických center se problematika nedostatečného pokrytí či nevyhovujícího stavu občanského vybavení dotýká rurálních i urbánních území. Rozdílná situace se odehrává v subregionálních centrech v zázemí velkých měst, kde koncentrace obyvatel utváří tlak na budování nových a zkapacitnění stávajících zařízení. Silně suburbanizované regiony mnohdy čelí nekoordinaci mezi soukromým a veřejným sektorem, resp. opožděnou výstavbou infrastruktury, zatímco noví obyvatelé jsou již usídleni.

Pokrytí občanským vybavením je vedle procesu migrace též modifikováno každodenní mobilitou obyvatel či nesouladem mezi místem bydliště a pracoviště, zejména v kontextu metropolitních regionů. Jádrové město je vystaveno výrazně vyššímu vytížení, než kolik předpokládá samotná populace jádrového města v důsledku pracovní a školské dojížďky ze zázemí. Služby vyššího, ale i nižšího řádu jsou využívány ve spojení s dojížděním a v celé řadě suburbií převládá pouze plnění obytné funkce s minimálním pokrytím základními službami.

Vzhledem k výše uvedenému je zřejmé, že je nezbytné dbát na standardy dostupnosti občanského vybavení, vyjádřené buď maximální fyzickou nebo časovou vzdáleností občanského vybavení od bydliště, anebo žádoucí přítomností konkrétního druhu občanského vybavení v sídle určité populační velikosti. Za tímto účelem vznikla z iniciativy Ministerstva pro místní rozvoj certifikovaná metodika **Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury**.

[1] Kromě občanského vybavení je součástí veřejné infrastruktury také dopravní infrastruktura, technická infrastruktura, zelená infrastruktura a veřejná prostranství.

Metodika vymezuje tři sledované typy dostupnosti – fyzickou, časovou a sídelně strukturální. Fyzická dostupnost je sledována v rámci sídla či obce, zatímco časová a sídelně strukturální jsou vztaženy k nadmístnímu měřítku a pro vyšší kategorie občanského vybavení. Zatímco v případě fyzické a časové vzdálenosti se uvažují výchozí a cílové body dostupnosti, sídelně strukturální dostupnost je sledována pro obec či sídlo dle populační velikosti. Standardy fyzické a časové vzdálenosti se liší v závislosti na typu sídla a charakteru území z hlediska intenzity jeho využití.

Z hlediska intenzity využití území se dle metodiky rozlišují čtyři následující typy území:

A. ve městech s počtem obyvatel od 10 000; kromě částí města (sídel) prostorově nesouvisejících s jádrovým územím města, které mají méně než 1 000 obyvatel;

B. v obcích do 10 000 obyvatel v rozvojových oblastech stanovených Politikou územního rozvoje ČR a vymezených v zásadách územního rozvoje kraje, pokud vykázaly v uplynulých 20 letech výrazný populační růst anebo stavební rozvoj; kromě částí města (sídel) prostorově nesouvisejících s jádrovým územím města, které mají méně než 1 000 obyvatel;

C. ve městech od 1 000 do 10 000 obyvatel a v ostatních obcích od 2 000 obyvatel, mimo území zařazená do typů A a B, a kromě částí obce (sídel) prostorově nesouvisejících s jejím jádrovým územím, které mají méně než 1 000 obyvatel;

D. v obcích neuvedených pod typy A až C, a též v částech města nebo obce zařazené(ho) do typu A, B nebo C, které prostorově nesouvisející s jeho / jejím jádrovým územím, které mají méně než 1 000 obyvatel.

S ohledem na variabilitu sídelní struktury České republiky, kterou je výše uvedená typologie schopna obsáhnout pouze orientačně, lze v odůvodněných případech sledované území zařadit do jiné kategorie, vykazuje-li toto území specifické místní podmínky a charakter.

Kromě občanského vybavení by dle vyhlášky č. 157/2024 Sb. součástí této kapitoly měly být také informace o veřejných prostranstvích. Veřejná prostranství jsou dle § 34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, v platném znění, všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru. Z celostátního hlediska se však jedná o příliš podrobnou problematiku. **Z toho důvodu problematika veřejných prostranství v rámci ÚAP ČR samostatně dále řešena není.**

II. Sledované jevy ÚAP ČR

10.1. Vzdělání a výchova

Kapitola vzdělání a výchova se zabývá aktuálním stavem a prostorovým uspořádáním občanského vybavení pro vzdělávání na území České republiky a jednotlivých krajů (za nižší územní celky údaje bohužel nejsou dostupné). Vzdělávací infrastruktura představuje klíčovou součást občanské vybavenosti a významně ovlivňuje kvalitu života obyvatel, atraktivitu území i jeho další rozvoj.

V rámci této kapitoly je hodnocena síť mateřských, základních, středních škol a v omezenější podobě (kvůli nedostupnosti některých dat) také vysokých škol, a to z hlediska jejich počtu a územního rozmístění (resp. dostupnosti v prostoru). Zohledněny jsou rovněž demografické aspekty a trendy, které mají přímý vliv na potřeby vzdělávací soustavy (tj. vývoj počtu dětí, žáků a studentů v jednotlivých vzdělávacích institucích) a sledován je také vývoj počtu pedagogů.

10.1.1. Počet škol

Počet vzdělávacích institucí je nepřímo úměrný výši stupně vzdělání. Počet mateřských škol (MŠ) je nejvyšší, jelikož jsou provozuschopné i za přítomnosti nižších desítek dětí a mohou tak být provozovány i v populačně velmi malých obcích. Počet základních škol (ZŠ) je taktéž vysoký, jelikož absolvování základní školy je povinné pro všechny děti v ČR (tzv. povinná školní docházka). Mezi základní školy se navíc řadí i školy prvostupňové, které mohou být obdobně jako MŠ lokalizovány i v malých sídlech, jelikož pedagog na prvním stupni ZŠ obvykle pokryje většinu vyučovaných předmětů, pročež pedagogický sbor může být plně využit a není kapacitně tak náročný.

Vzdělávací soustava vyšších stupňů vzdělání je přirozeně koncentrována v řádovostně vyšších střediscích v nižším počtu, čímž se zvyšuje průměrná délka či doba dojížďky za vzděláním. Tato skutečnost je dána velikostním významem institucí, které by v případě lokalizace v neúměrně malém sídle nemohly být kapacitně naplněny, pedagogický sbor by byl z velké části nevyužit a dojížďka do škol by byla obtížnější.

Střední školy (SŠ), jejichž počet je výrazně nižší než v případě ZŠ, se nacházejí nejvíce v okresních a krajských městech a dojížďkové vzorce mají převážně mikroregionální charakter. Síť vysokoškolských institucí v ČR tvoří jen několik desítek univerzit a vysokých škol (VŠ), které jsou až na výjimky koncentrovány v krajských městech. Kapacity vysokoškolských institucí se pohybují v řádech tisíců až nižších desetitisíců studentů, jejichž dojížďkový rádius přesahuje krajské (i státní) hranice a lze jej označit za mezoregionální až makroregionální.

Tab. 10.1: Vývoj počtu vzdělávacích institucí v České republice v letech 2014/2015 – 2023/2024

Školní / akademický rok	Celkem				na 100 000 obyvatel			
	MŠ	ZŠ	SŠ	VŠ	MŠ	ZŠ	SŠ	VŠ
2014/2015	5 158	4 106	1 310	71	48,97	38,98	12,44	0,67
2015/2016	5 209	4 115	1 304	68	49,38	39,01	12,36	0,64
2016/2017	5 209	4 140	1 307	66	49,26	39,15	12,36	0,62
2017/2018	5 269	4 155	1 308	65	49,71	39,20	12,34	0,61
2018/2019	5 287	4 172	1 290	63	49,69	39,21	12,12	0,59
2019/2020	5 304	4 192	1 284	60	49,65	39,24	12,02	0,56
2020/2021	5 317	4 214	1 280	59	49,64	39,35	11,95	0,55
2021/2022	5 349	4 238	1 285	60	50,89	40,32	12,23	0,57
2022/2023	5 374	4 261	1 294	56	49,76	39,45	11,98	0,52
2023/2024	5 398	4 276	1 304	56	49,57	39,27	11,98	0,51

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&z=T&f=TABULKA&katalog=30848&sp=A&pvo=VZD01&u=v65__VUZEMI__100__3018&str=v65>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

Celkový počet škol v ČR v období 2014/2015 až 2023/2024 má u jednotlivých stupňů vzdělání různý vývoj.

Počet mateřských škol ve sledovaném desetiletém období vzrostl z 5 158 na 5 398, tedy o celých 240 mateřských škol (v přepočtu na 100 000 obyvatel došlo ke zvýšení z 48,97 na 49,57 MŠ)[2]. Tento nárůst lze přičíst především nárůstu suburbanizovaných sídel v metropolitních areálech a s tím související koordinaci výstavby občanské vybavenosti (mnohde opožděnou). Související příčinou je i vzrůstající počet soukromých mateřských škol, obvykle s nižšími kapacitami.

Je nutné zmínit také legislativní úpravy, jež jsou přímo v rozporu s klesající demografickou křivkou a udržují kapacity mateřských škol plné. Jedná se o zavedení povinného předškolního vzdělávání pro pětileté děti od školního roku 2017/2018 a zavedení nároku na místo ve školce pro děti od 3 let. Tyto legislativní změny donutily obce i stát dále investovat do rozšiřování sítě mateřských škol i v době, kdy dětí celkově ubývá.

Taktéž **počet základních škol** doznal ve sledovaném období nárůstu, a to z počtu 4 106 na 4 276 (tj. z 38,98 na 39,27 ZŠ na 100 000 obyvatel), tedy celkem o 170 základních škol. V případě ZŠ je nárůst počtu zařízení dán především zvyšujícím se počtem dětí ve školním věku. Vysvětlující příčiny rozšiřování sídel vlivem suburbanizace

[2] K poměrně významnému nárůstu počtu MŠ došlo i navzdory poklesu počtu dětí v předškolním věku. V letech 2014 navštěvovaly mateřské školy generace dětí narozených v relativně početném ročníku 2008 (popř. 2009), zatímco od roku 2014 v důsledku klesající úhrnné plodnosti i porodnosti počet dětí v předškolním věku klesá.

a rostoucího podílu soukromých institucí jsou nicméně aplikovatelné i v tomto případě. Nárůst počtu ZŠ ovšem není tak markantní jako v případě MŠ, jelikož obce s rostoucí populací v suburbaních regionech stále často nepředstavují dostatečné spádové oblasti školské dojížďky a základní školy tak vznikají pouze ve větších sídlech. Základní školy mají navíc zpravidla větší kapacity než MŠ, takže vyšší počet dětí nezpůsobuje vždy potřebu vzniku nové ZŠ (postačí například otevření více tříd na stávajících ZŠ).

Počet středních škol doznal ve sledovaném období mírného poklesu. Mezi školními roky 2014/2015 a 2023/2024 ubylo 6 středních škol (z 1 310 na 1 304) s výkyvy v rámci tohoto časového intervalu (nejméně SŠ bylo v provozu ve školním roce 2020/2021, a to 1280). V přepočtu na 100 000 obyvatel je to pokles z 12,44 na 11,98 SŠ.

Fluktuace počtu středních škol je do značné míry dána tím, že se nejedná o povinnou školní docházku, tudíž není možné tak snadno předpovídat počet studentů. Současně jde do jisté míry o konkurenční prostředí, ve kterém se v čase mění poptávka po daných oborech. Uzavírají se SŠ, u kterých klesá zájem o nabízené obory. Protiváhou je naopak nárůst poptávky po soukromém vzdělávání.

Také **počet vysokých škol** se ve sledovaném období snížil, a to poměrně výrazně (ze 71 na 56, resp. z 0,67 na 0,51 v přepočtu na 100 000 obyvatel). Celkový počet VŠ v České republice klesá především kvůli úbytku a slučování soukromých vysokých škol. Počet veřejných a státních univerzit zůstává dlouhodobě stabilní.

Vzhledem k tomu, že v posledních letech spíše ubývá studentů VŠ, mají veřejné vysoké školy dostatečné kapacity, a protože nabízejí studium bez platby školného, jsou preferovanější než soukromé VŠ. Některé soukromé VŠ pak z důvodu nedostatku studentů musí ukončit činnost nebo se sloučit do větších institucí, které dokážou lépe ekonomicky přežít a nabídnout studentům širší zázemí.

Tab. 10.2: Počty vzdělávacích institucí v krajích ČR ve školním/akademickém roce 2023/2024

Území	Celkem				na 100 000 obyvatel			
	MŠ	ZŠ	SŠ	VŠ	MŠ	ZŠ	SŠ	VŠ
Česká republika	**5 398**	**4 276**	**1 304**	**56**	**49,57**	**39,27**	**11,98**	**0,51**
hlavní město Praha	443	292	193	29	32,13	21,18	14,00	2,09
Středočeský kraj	821	583	147	1	56,49	40,12	10,12	0,07
Jihočeský kraj	334	271	89	4	51,03	41,41	13,60	0,61
Plzeňský kraj	281	227	56	1	45,94	37,11	9,16	0,16
Karlovarský kraj	128	109	31	0	43,40	36,96	10,51	0,00
Ústecký kraj	360	285	95	1	44,36	35,12	11,71	0,12
Liberecký kraj	234	202	48	1	51,93	44,83	10,65	0,22
Královéhradecký kraj	317	274	75	1	56,93	49,20	13,47	0,18
Pardubický kraj	322	253	75	1	60,71	47,70	14,14	0,19
Kraj Vysočina	293	273	65	1	56,60	52,73	12,56	0,19
Jihomoravský kraj	686	492	128	8	56,00	40,16	10,45	0,65
Olomoucký kraj	390	303	92	3	61,62	47,87	14,54	0,47
Zlínský kraj	319	264	73	1	54,91	45,44	12,57	0,17
Moravskoslezský kraj	470	448	137	4	39,50	37,65	11,51	0,34

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&z=T&f=TABULKA&katalog=30848&sp=A&pvo=VZD01&u=v65__VUZEMI__100__3018&str=v65>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

V rámci prostorového rozmístění vzdělávací soustavy na všech stupních vzdělání v krajích lze obecně konstatovat, že západní část České republiky v hustotě vzdělávacích institucí zaostává za východní polovinou území státu. Konkrétně je významný rozdíl mezi Ústeckým, Karlovarským, Plzeňským či Středočeským krajem a kraji Pardubickým, Královéhradeckým, Krajem Vysočina, Olomouckým, Zlínským či Jihomoravským krajem.

Hodnocení prostorové diferenciace hustoty vzdělávacích institucí napříč kraji je ale podstatně zkreslené lišící se sídelní strukturou jednotlivých krajů, a to zejména v případě mateřských a základních škol. Z interpretace číselných údajů o počtech škol tak vyplývá, že nižší zastoupení či nižší hustota školských institucí v krajích nemusí vždy znamenat poddimenzovanost školské soustavy, ale spíše odráží specifika sídelní struktury krajů. Rozdíly v koncentraci vysokoškolských institucí jsou, spíše než sídelní strukturou, ovlivněny institucionálním významem měst, převážně krajských, jak je objasněno dále.

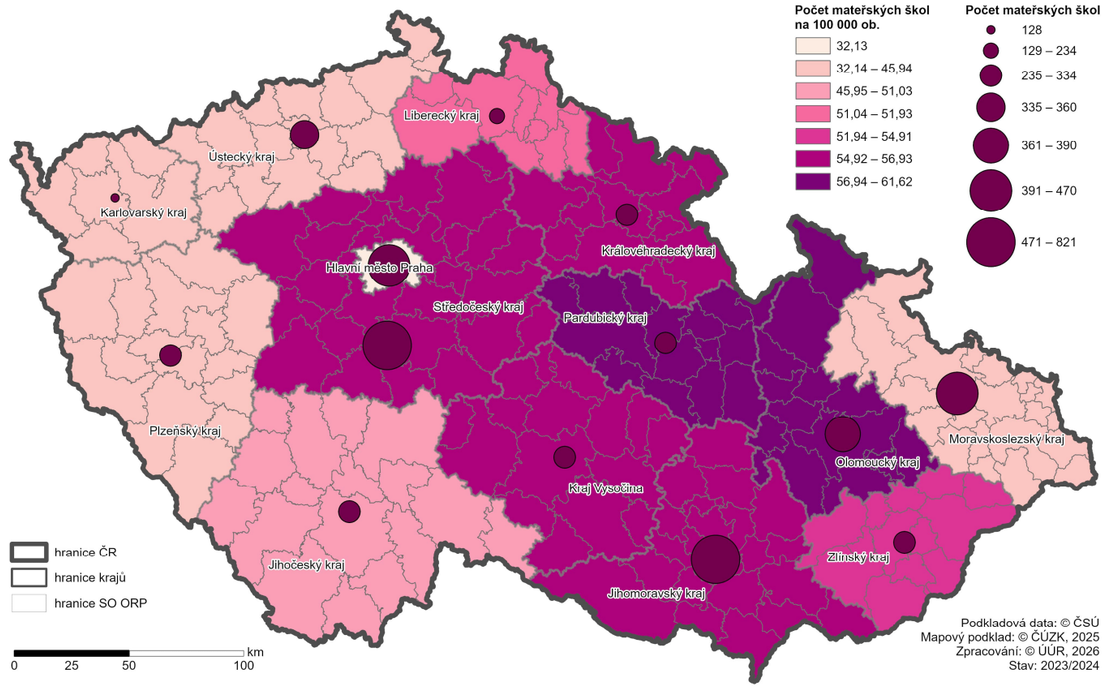
Absolutní počty vzdělávacích institucí v krajích dle jednotlivých stupňů vzdělání jsou primárně odvislé od počtu obcí a obyvatel krajů. Směrodatnějším ukazatelem vysvětlujícím prostorové rozdíly v koncentraci, a de facto význam vzdělávání v krajích, je spíše hustota vzdělávací soustavy vztažena k počtu obyvatel kraje.

Nejvíce **mateřských škol** se nachází ve Středočeském kraji (821) a Jihomoravském kraji (686). Kromě početné populace těchto krajů za těmito hodnotami stojí taktéž metropolizační procesy v zázemí Prahy, resp. Brna, jimž dominuje dekoncentrace obyvatel z jádra do menších sídel. Kompaktnost městského osídlení vysvětluje poměrně nízký počet mateřských škol v hlavním městě Praha (443), kde se kvůli dobré dostupnosti nacházejí kapacitně větší instituce než v malých sídlech v zázemí (ve Středočeském kraji). Taktéž v Moravskoslezském kraji, populačně podobně významném jako kraj Jihomoravský, je počet mateřských škol relativně nízký (470). Suburbanizační proces zde není natolik intenzivní a kraj se vyznačuje největší průměrnou velikostí sídel v České republice.

Nejnižší počty mateřských škol zastupuje Karlovarský kraj (128), Liberecký kraj (234) a Plzeňský kraj (281). Hodnota pro Liberecký kraj je téměř dvojnásobná oproti hodnotě Karlovarského kraje, avšak počtem obyvatel se tyto kraje poměrově liší méně. Vysvětlením je drobnější sídelní struktura Libereckého kraje, pročež se zde nachází více menších institucí, zatímco v Karlovarském kraji se nachází více větších sídel.

Největší počet mateřských škol v přepočtu na 100 000 obyvatel eviduje Olomoucký kraj (61,62) a Pardubický kraj (60,71). Tyto kraje (ale nejen tyto) se vyznačují relativně atomizovanou sídelní strukturou s velkým počtem malých obcí, jež obslouží menší počet dojíždějících dětí. Nejnižší hodnoty pak vykazují kraje hlavní město Praha (32,13), s výrazným odstupem pak Moravskoslezský kraj (39,50) a Karlovarský kraj (43,40).

Obr. 10.1: Počet mateřských škol v jednotlivých krajích ČR ve školním roce 2023/2024

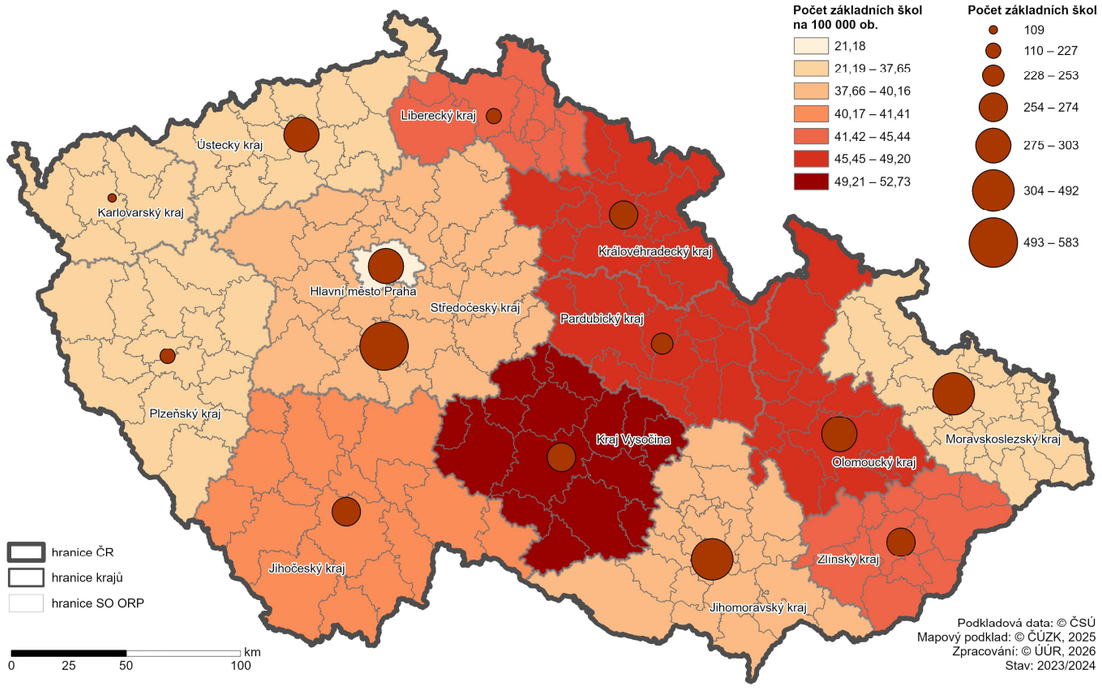

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2026.

Nejvýznamnějšími kraji v počtu **základních škol** jsou Středočeský kraj (583), Jihomoravský kraj (492) a Moravskoslezský kraj (448). Základní školy jsou již více koncentrovány v městských sídlech, a tak se i počty mezi Jihomoravským a Moravskoslezským krajem neliší tak výrazně. Nejméně základních škol mají kraje Karlovarský (109), Liberecký (202) a Plzeňský (227). Přestože Plzeňský kraj je populačně větší než Kraj Vysočina nebo Zlínský kraj, počet mateřských, základních i středních škol je zde třetí nejnižší, jelikož krajské město Plzeň pojímá téměř 1/3 obyvatel kraje a jsou zde koncentrovány kapacitně větší instituce.

Počet základních škol v přepočtu na 100 000 obyvatel je nejvyšší v Kraji Vysočina (52,73). Přestože základní školy se nacházejí spíše ve větších obcích, Kraj Vysočina je charakteristický delšími vzdálenostmi mezi obcemi, což je dáno fyzicko-geografickým reliéfem výše položeného území a historickým vývojem obhospodařování zemědělské půdy. Školní a předškolní instituce se zde proto nacházejí i v menších sídlech kvůli dojížďkové dostupnosti. Další pozice zaujímá Královéhradecký (49,20), Olomoucký (47,87) a Pardubický kraj (47,70). Zdaleka nejnižší hustotu základních škol eviduje hlavní město Praha (21,18), což vypovídá o velikosti školních institucí tohoto vzdělávacího stupně. Dále v pořadí se nachází Ústecký kraj (35,12) a Karlovarský kraj (36,96), tedy kraje, v nichž je většina obyvatel koncentrována v populačně větších sídlech, které obslouží větší počet žáků a studentů.

Obr. 10.2: Počet základních škol v jednotlivých krajích ČR ve školním roce 2023/2024

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2026.

Střední školy jsou nejvíce koncentrovány v hlavním městě Praha (193), Středočeském kraji (147) a Moravskoslezském kraji (137). Čtvrtá pozice je obsazena Jihomoravským krajem (128). Počet středních škol je zde determinován institucionálním významem velkých krajských měst. Nejnižší počty zastupuje Karlovarský kraj (31), Liberecký kraj (48) a Plzeňský kraj (56). Zejména Plzeňský kraj lze kvůli velikosti Plzně označit za kraj s výrazně podprůměrným zastoupením školské soustavy středoškolského stupně vzdělávání.

Hustota školské soustavy středoškolského vzdělávání je výrazně nižší a je koncentrována především v okresních a krajských městech. Nejvyšší počty v přepočtu na 100 000 obyvatel vykazuje Olomoucký kraj (14,54), Pardubický kraj (14,14) a hlavní město Praha (14,00). Hlavní město i přes totožnost městského území s administrativním územím kraje nabývá obdobných hodnot, jelikož institucionální význam Prahy má za důsledek dojížďkové proudy významně překračující administrativní hranice kraje. Kapacita a diverzita místních středních škol počítají s dojížďkou určitého podílu studentů pocházejících především ze Středočeského kraje. Nejnižší hodnoty vykazují Plzeňský kraj (9,16), Středočeský kraj (10,12) a Jihomoravský kraj (10,45). Příčinou relativně nízkých hodnot je významná dojížďka do disproporčně větších dojížďkových center, v důsledku čehož není vytvářen přílišný tlak na udržování středoškolských institucí v menších sídlech v zázemí a periferii jednotlivých uvedených krajů.

Počet středních škol v jednotlivých krajích ve školním roce 2023/2024 je zachycen na grafickém listu 10.1.

Vysokoškolské instituce jsou nejvíce koncentrovány v hlavním městě Praha (29), následovaném Jihomoravským krajem (8), Jihočeským krajem (4), Moravskoslezským krajem (4) a Olomouckým krajem (3). Všechny ostatní kraje mají po jedné vysoké škole, pouze Karlovarský kraj je jediným krajem, v němž žádná vysokoškolská instituce nesídlí.

Přítomnost vysokých škol je téměř výhradně záležitostí krajských měst, přičemž mírně nadpoloviční podíl univerzit se nachází v hlavním městě Praha s počtem 2,09 VŠ na 100 000 obyvatel. Druhou a třetí pozici zaujímá Jihomoravský kraj (0,65) a Jihočeský kraj (0,61).

Nejnižší počet vysokých škol v přepočtu na 100 000 obyvatel připadá na Karlovarský kraj (0,00), Středočeský kraj (0,07) a Ústecký kraj (0,12). Univerzita J. E. Purkyně sídlící v Ústí nad Labem pojímá primárně studenty pocházející z Ústeckého regionu. Ústecký, a především Karlovarský kraj, právě i z důvodu špatné dostupnosti univerzitního vzdělání čelí problému nízké vzdělanosti obyvatel, což se silně promítá do výše míry nezaměstnanosti obyvatel a také neochoty zahraničních investorů soustředit ekonomický kapitál do těchto regionů, přestože jsou západoevropskému prostoru nejblíže.

Počet vysokých škol v jednotlivých krajích v akademickém roce 2023/2024 je zachycen na grafickém listu 10.2.

10.1.2. Počet učitelů

Celostátní vývoj počtu učitelů v mateřských, základních a středních školách a počtu akademických pracovníků na vysokých školách v ČR v období školních/akademických roků 2014/2015 až 2023/2024 ukazuje rostoucí stav napříč všemi stupni vzdělání.

Tab. 10.3: Vývoj počtu učitelů (MŠ, ZŠ, SŠ) a akademických pracovníků (VŠ) v České republice v letech 2014/2015 – 2023/2024

Školní / akademický rok	Celkem				na 1 000 obyvatel			
	MŠ	ZŠ	SŠ	VŠ	MŠ	ZŠ	SŠ	VŠ
2014/2015	29 283	59 129	39 070	-	2,78	5,61	3,71	-
2015/2016	29 514	60 221	38 386	-	2,80	5,71	3,64	-
2016/2017	29 630	61 635	38 070	18 578	2,80	5,83	3,60	1,76
2017/2018	30 303	63 005	38 115	18 537	2,86	5,94	3,60	1,75
2018/2019	30 581	64 345	38 223	18 702	2,87	6,05	3,59	1,76
2019/2020	32 373	67 041	39 133	18 930	3,03	6,28	3,66	1,77
2020/2021	33 157	69 535	40 193	19 291	3,10	6,49	3,75	1,80
2021/2022	33 831	71 325	41 306	19 418	3,22	6,79	3,93	1,85
2022/2023	34 635	73 726	42 488	19 602	3,21	6,83	3,93	1,81
2023/2024	35 069	74 982	43 963	19 788	3,22	6,89	4,04	1,82

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&pvo=VZD16a&pvokc=&sp=A&skupId=5173&katalog=30848&z=T>.

<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&katalog=30848&pvo=VZD10&str=v178&v=v178__null__null__null>.
Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

V absolutních i relativních hodnotách ve sledovaném období nejvýrazněji vzrostl počet pedagogů na ZŠ, a sice o 15 853 (tj. o necelých 27 %). Druhý nejvyšší nárůst eviduje stav pedagogů v předškolním vzdělávání, a sice z původní hodnoty 29 283 na 35 069. Jak udává tabulka o absolutních počtech vzdělávacích institucí v České republice (viz Tab. 10.1), základních škol je méně než škol mateřských, avšak kapacity žáků i učitelů na základních školách jsou nepoměrně vyšší. Došlo taktéž k nárůstu počtu pedagogů v oblasti středoškolského vzdělávání (z 39 070 na 43 963) a počtu akademických pracovníků na vysokých školách[3] (z 18 578 na 19 788) navzdory klesajícímu počtu těchto institucí (SŠ i VŠ).

Počet pedagogů na 1 000 obyvatel taktéž doznal nárůstu ve všech stupních vzdělání. Největší nárůst zaznamenává sektor základního vzdělání, v němž je nárůst ve všech letech setrvalý. Druhý nejvyšší nárůst eviduje kategorie předškolního vzdělání, přičemž pouze ve školním roce 2022/2023 došlo k minimálnímu poklesu. Nárůst počtu pedagogů na 1 000 obyvatel ve středním a vysokoškolském vzdělávání je mírně kolísavý.

Nárůst počtu pedagogů napříč všemi stupni vzdělání je disproporčně vyšší než nárůst počtu vzdělávacích institucí. Například počet základních škol ve školním roce 2013/14 činil 96,02 % stavu o deset let později, zatímco počet pedagogů na základních školách ve školním roce 2013/14 představoval pouze 78,86 % stavu ze školního roku 2023/24. Tento jev tak svědčí o významné proměně pracovního trhu v segmentu vzdělávání. Konkrétně se jedná o nárůst zkrácených pracovních úvazků pedagogů, kombinaci více zaměstnání současně anebo také učitelství jediného předmětu bez pedagogického vzdělání.

Lze se také domnívat, že výraznému nárůstu pedagogů na základních školách mezi školními roky 2021/2022 a 2022/2023 (o 2 401 pedagogů více) do jisté míry přispěla úspěšná integrace pedagogicky vzdělaných ukrajinských žen (uprchlic), jež se brzy zapojily na trh práce a přispěly tak k integraci ukrajinských dětí.

Tab. 10.4: Počty učitelů v krajích ČR ve školním roce 2023/2024

Území	Celkem			na 1 000 obyvatel		
	MŠ	ZŠ	SŠ	MŠ	ZŠ	SŠ
Česká republika	**35 069**	**74 982**	**43 963**	**3,22**	**6,89**	**4,04**
hlavní město Praha	4 104	8 463	6 655	2,98	6,14	4,83
Středočeský kraj	5 047	10 279	4 236	3,47	7,07	2,91
Jihočeský kraj	2 170	4 510	2 873	3,32	6,89	4,39
Plzeňský kraj	1 839	3 917	2 272	3,01	6,40	3,71
Karlovarský kraj	816	2 012	995	2,77	6,82	3,37
Ústecký kraj	2 453	5 744	3 262	3,02	7,08	4,02
Liberecký kraj	1 507	3 293	1 670	3,34	7,31	3,71
Královéhradecký kraj	1 828	3 996	2 464	3,28	7,18	4,42
Pardubický kraj	1 734	3 710	2 357	3,27	6,99	4,44
Kraj Vysočina	1 750	3 575	2 198	3,38	6,91	4,25
Jihomoravský kraj	3 991	8 632	4 814	3,26	7,05	3,93
Olomoucký kraj	2 212	4 496	2 919	3,49	7,10	4,61
Zlínský kraj	1 859	4 069	2 480	3,20	7,00	4,27
Moravskoslezský kraj	3 760	8 289	4 769	3,16	6,97	4,01

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&pvo=VZD16a&pvokc=&sp=A&skupId=5173&katalog=30848&z=T>.

Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

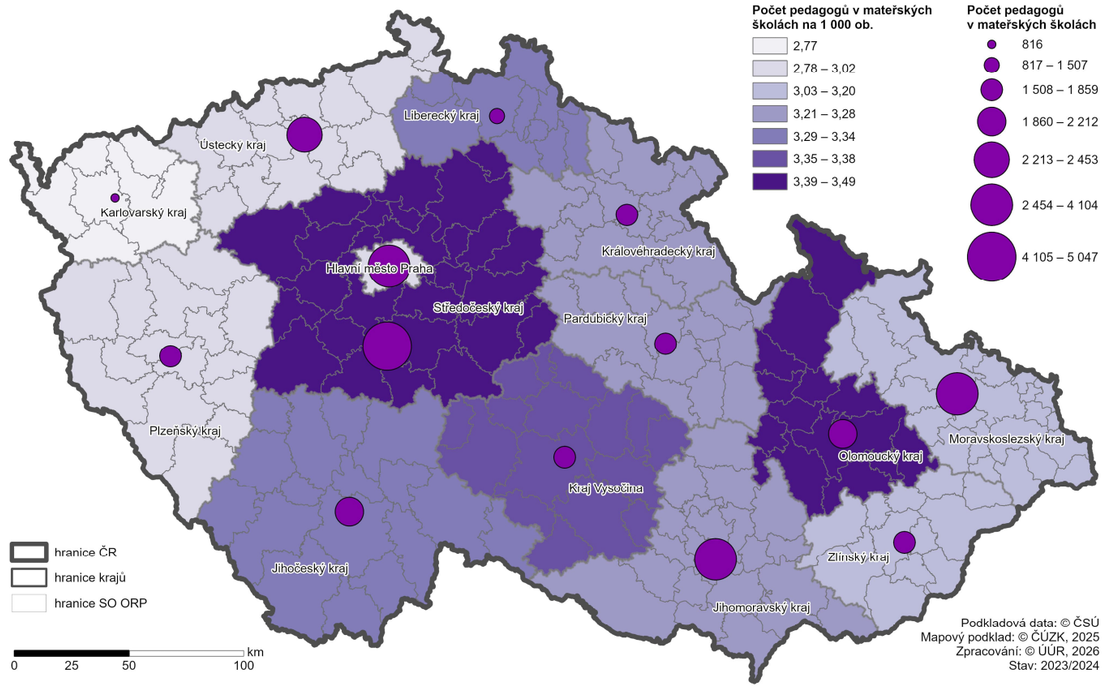
[3] Údaje o počtu akademických pracovníků na VŠ pro akademické roky 2014/2015 a 2015/2016 nejsou dostupné. Vývoj je proto sledován pouze v období 2016/2017 až 2023/2024.

Rozmístění pedagogických pracovníků v jednotlivých krajích České republiky odráží regionální rozdíly ve velikosti školské sítě, počtu vzdělávacích institucí i koncentraci obyvatelstva. Počet pedagogů v přepočtu na 1 000 obyvatel napříč kraji se v předškolním a základním vzdělávání liší v závislosti na struktuře sídelní struktury a migračních trendech. Následující text analyzuje územní rozložení učitelů a zastoupení v krajích České republiky. Data o rozmístění pedagogů v krajích jsou dostupná pouze pro mateřské, základní a střední školy.

Ve školním roce 2023/2024 bylo nejvíce pedagogů **mateřských ško**l ve Středočeském kraji (5 047), hlavním městě Praha (4 104) a Jihomoravském kraji (3 991). Nejvyšší hodnoty pro Středočeský a Jihomoravský kraj jsou vedle počtu obyvatel umocněny rozvíjejícími se metropolizačními procesy, kdy se zlepšuje občanská vybavenost sídel v zázemí Prahy a Brna. Počet pedagogů v mateřských školách v hlavním městě Praha je druhý nejvyšší i navzdory relativně nízkému počtu mateřských škol, což je dáno kapacitami větších mateřských škol v sídlištních či obecně hustěji obydlených městských částech. Nejnižších hodnot nabývá Karlovarský kraj (816) a Liberecký kraj (1 507).

Nejvyšší hodnoty pro počet pedagogů v mateřských školách v přepočtu na 1 000 obyvatel vykazuje Olomoucký kraj (3,49) a Středočeský kraj (3,47). Nejnižší hodnoty pak připadají Karlovarskému kraji (2,77) a hlavnímu městu Praha (2,98).

Obr. 10.3: Počet učitelů v mateřských školách v jednotlivých krajích ČR ve školním roce 2023/2024

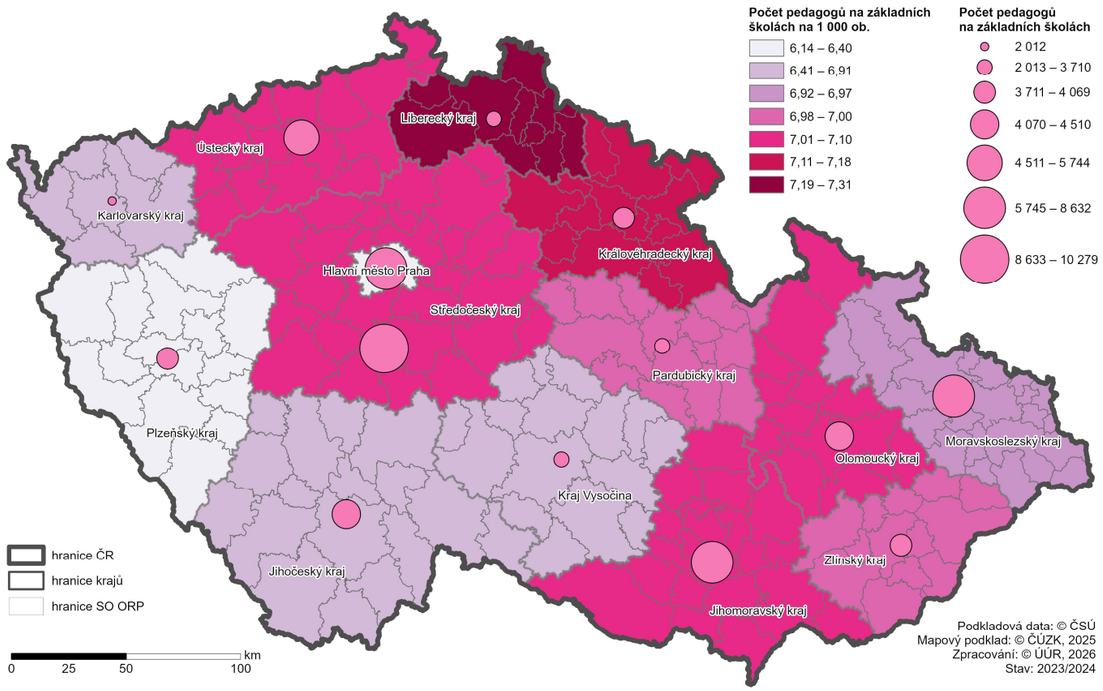

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2026.

Nejvyšší stav pedagogů **základních škol** eviduje Středočeský kraj (10 279), Jihomoravský kraj (8 632), hlavní město Praha (8 463) a Moravskoslezský kraj (8289), tedy čtyři nejlidnatější kraje. Nejmenší hodnoty registrují naopak tři populačně nejmenší kraje – Karlovarský kraj (2 012), Liberecký kraj (3 293) a Kraj Vysočina (3 575).

Nejvyšší relativní hodnoty jsou rámci základního vzdělávání zjištěny pro Liberecký kraj (7,31) a Královéhradecký kraj (7,18). Nejméně jsou pedagogové ZŠ v přepočtu na 1 000 obyvatel zastoupeni v hlavním městě Praha (6,14), Plzeňském kraji (6,40) a Karlovarském kraji (6,82).

Obr. 10.4: Počet učitelů na základních školách v jednotlivých krajích ČR ve školním roce 2023/2024

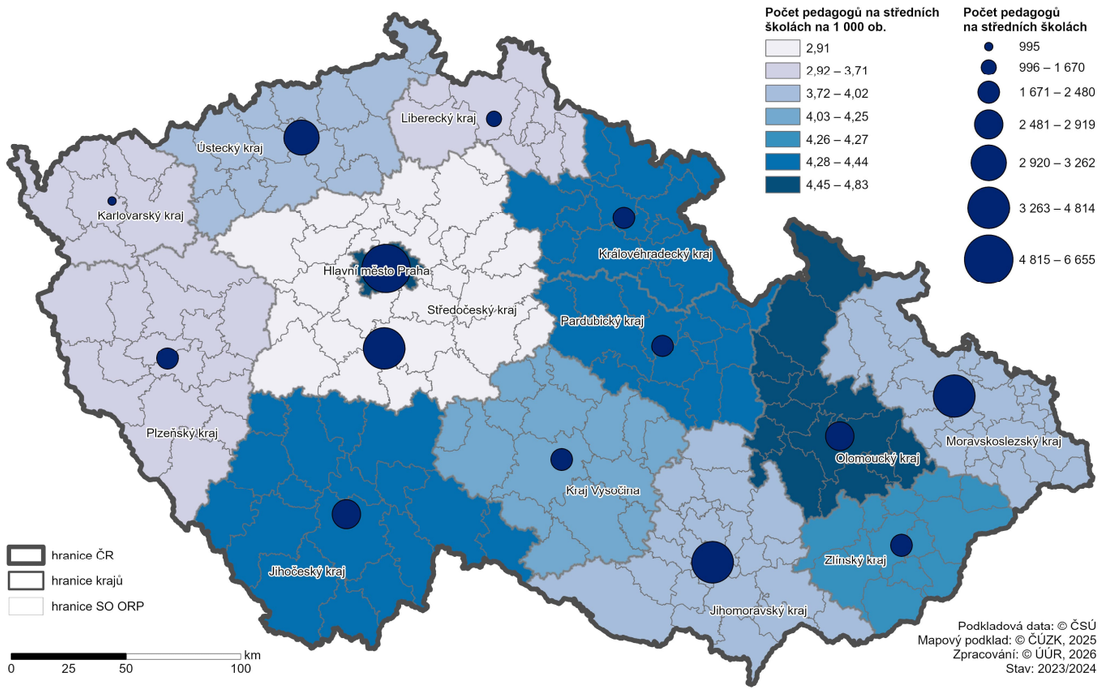
Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2026.

Středoškolští pedagogové jsou v absolutních hodnotách nejvíce zastoupeni v hlavním městě Praha (6 655), dále v Jihomoravském kraji (4 814) a Moravskoslezském kraji (4 769). V těchto krajích se nacházejí kapacitně nadprůměrné střední školy koncentrované ve třech největších metropolích. Nejnižší hodnoty připadají Karlovarskému kraji (995), Libereckému kraji (1 670) a Kraji Vysočina (2 198).

Pořadí krajů v počtu pedagogů na 1 000 obyvatel hovoří především ve prospěch hlavního města Prahy (4,83) a Olomouckého kraje (4,61), a naopak v neprospěch Středočeského kraje (2,91), Karlovarského kraje (3,37), Plzeňského kraje a Libereckého kraje (oba shodně 3,71).

V případě všech tří sledovaných vzdělávacích stupňů jsou zjištěny poměrně nízké hodnoty pro Plzeňský kraj. Tento statistický jev není dán fatálním nedostatkem pedagogických pracovníků, ale strukturou osídlení a vývojem imigrace do kraje. Prostorové rozmístění pedagogů v tomto kraji lze hodnotit jako vysoce nerovnoměrné. Školství je příliš koncentrováno v Plzni, kde se nacházejí větší školní instituce, kam spáduje část obyvatel ze zázemí. Nízké hodnoty pro Plzeňský kraj vypovídají o naplněnosti tříd, jelikož kraj v posledním období vykazuje kladné migrační saldo. Stěhují se sem osoby pocházející např. z východních částí České republiky, ze Slovenska a v posledních letech zejména z Ukrajiny. Tempu přistěhovalectví v některých regionech Plzeňského kraje (Plzeň, Tachov) se nestíhá přizpůsobit nábor nových učitelů.

Obr. 10.5: Počet učitelů na středních školách v jednotlivých krajích ČR ve školním roce 2023/2024

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2026.

10.1.3. Počet žáků

Vývoj počtu dětí, žáků a studentů, kteří navštěvovali některou vzdělávací instituci v České republice v školních/akademických letech 2014/2015 až 2023/2024 lze interpretovat prizmatem demografického vývoje státu a jednotlivých krajů. Počty dětí, žáků a studentů v jednotlivých stupních vzdělání odráží demografické trendy v porodnosti a migračním chování obyvatel v době narození dané věkové kategorie dětí, žáků a studentů a také proměňující se vzdělanostní strukturu obyvatel.

V desetiletém sledovaném období došlo k poklesu počtu dětí v mateřských školách a studentů vysokých škol, přičemž vývoj poklesu nebyl konstantní. Počet žáků základních a středních škol naopak ve sledovaném období vzrostl.

Ve školním roce 2014/2015 navštěvovaly **mateřské školy** děti narozené v období let 2008 až 2011, v němž stagnovala zvýšená hodnota porodnosti. Minimální hodnoty bylo dosaženo ve školním roce 2020/2021, kdy byly mateřské školy obsazeny ročníky narozenými při nižších hodnotách porodnosti v kontextu závěrečné fáze hospodářské krize. Maxima bylo dosaženo ve školním roce 2022/2023 ve spojitosti s přílivem ukrajinských uprchlíků. Pokles v následujícím roce je pak patrně dán odchodem části z nich mimo Českou republiku.

Počet žáků **základních škol** se výrazně zvýšil. Kromě školního roku 2023/2024 vykazují všechny školní roky nárůst počtu žáků. Kapacity základních škol čelí v celorepublikovém měřítku největší výzvě, jak pojmout zapsané žáky, zejména vlivem ukrajinské migrace, jelikož ukrajinské děti jsou nejčastěji právě ve věku odpovídajícímu základnímu vzdělávání. Počet žáků základních škol tak ve školním roce 2022/2023 přesáhl hranici jednoho milionu. Meziroční nárůst je výraznější v první části desetiletého období, jelikož zápis do základních škol absolvovaly děti narozené v letech s vyšší porodností, tedy přibližně do roku 2010. Nejmírnější nárůst pak nastal mezi školními roky 2020/2021 a 2021/2022.

Počet žáků **středních škol** taktéž odráží změny v porodnosti v období narození současně studujících generací. Klesající počty mezi školními roky 2014/2015 a 2018/2019 souvisejí s relativně velmi nízkými hodnotami porodnosti

v období let 1999 až 2003. Od školního roku 2019/2020 opět stavy středoškolských studentů začaly vykazovat rostoucí trend, jelikož nastupující studenti byli narozeni v období ekonomické prosperity a rostoucí porodnosti. Mírný pokles počtu středních škol má zanedbatelný vliv na vývoj počtu středoškolských studentů, jelikož mnoho středních škol nemělo v předchozím desetiletí naplněné kapacity. V současnosti naopak řada prestižních středních škol ve velkých městech naráží na své kapacitní limity nejen vlivem demografického faktoru, tj. početně silných generací, ale též vlivem migrace a spádovosti do velkých sídel, vyšší vzdělanosti nebo finanční situovanosti obyvatel v nich žijících. To se projevuje vysoce selektivním přístupem přijímacích řízení a prohlubující se nerovností v přístupu ke vzdělání.

Počet studentů **vysokých škol** vykazuje s meziročními výkyvy klesající trend. Počty v desetiletém období zahrnují studenty narozené v druhé polovině 90. let a na přelomu století, kdy postupně prudce klesající míra porodnosti stagnovala. Počty studentů klesaly až do akademického roku 2020/2021 i navzdory proměňující se vzdělanostní struktuře ve prospěch rostoucího podílu vysokoškolsky vzdělaných obyvatel. V akademickém roce 2021/2022 počet vysokoškolských studentů opět narůstá a v následujících letech lze očekávat pokračování rostoucího trendu, jakmile na vysoké školy nastoupí studenti narození zejména mezi lety 2004 až 2010.

Tab. 10.5: Vývoj počtu dětí (MŠ) žáků (ZŠ, SŠ) a studentů (VŠ) v České republice v letech 2014/2015 – 2023/2024

Školní / akademický rok	Celkem				na 1 000 obyvatel			
	MŠ	ZŠ	SŠ	VŠ	MŠ	ZŠ	SŠ	VŠ
2014/2015	367 603	854 137	435 542	350 979	34,90	81,09	41,35	33,31
2015/2016	367 361	880 251	427 107	330 305	34,83	83,45	40,49	31,30
2016/2017	362 653	906 188	424 849	315 272	34,30	85,70	40,18	29,80
2017/2018	362 756	926 108	421 535	302 979	34,22	87,36	39,77	28,56
2018/2019	363 776	940 928	420 814	293 688	34,19	88,44	39,55	27,58
2019/2020	364 909	952 946	423 838	292 597	34,16	89,20	39,67	27,36
2020/2021	357 598	962 348	432 906	302 979	33,39	89,85	40,42	28,31
2021/2022	360 490	964 571	446 254	307 854	34,30	91,77	42,46	29,27
2022/2023	369 205	1 007 778	463 200	308 563	34,18	93,31	42,89	28,50
2023/2024	364 491	1 000 346	484 758	312 593	33,47	91,87	44,52	28,68

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&z=T&f=TABULKA&katalog=30848&sp=A&pvo=VZD01&u=v65__VUZEMI__100__3018&str=v65>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

Následující text se zaměřuje na regionální rozmístění dětí mateřských škol, žáků základních a středních škol a studentů vysokých škol v krajích České republiky ve školním (akademickém) roce 2023/2024.

Nejvyšší počty **dětí v mateřských školách** připadají Středočeskému kraji (52 957), hlavnímu městu Praha (42 771) a Jihomoravskému kraji (41 868). Dominance Středočeského kraje je obdobně jako v případě rozmístění mateřských škol determinována suburbanizačním procesem v metropolitní oblasti Prahy. Nejnižších počtů je dosahováno v Karlovarském kraji (8 402) a Libereckém kraji (15 158).

Nejvíce dětí v mateřských školách v přepočtu na 1 000 obyvatel je přítomno taktéž v Středočeském kraji (36,44), dále v Olomouckém kraji (35,77), Jihočeském kraji (35,47) a v Kraji Vysočina (35,13). Nejmenší relativní hodnoty připadají Karlovarskému kraji (28,49), Ústeckému kraji (29,85) a hlavnímu městu Praha (31,02).

Toto srovnání odráží zejména věkovou strukturu obyvatel a migrační chování obyvatel v krajích. K vysoké hodnotě ve Středočeském kraji přispívá kladné migrační saldo významně tvořené mladými rodinami s dětmi, které se stěhují do zázemí Prahy. Nízké hodnoty v Karlovarském a Ústeckém kraji jsou jedním z projevů vylidňování těchto krajů a demografického stárnutí jejich populace.

Pořadí krajů dle celkového počtu **žáků základních škol** je totožné jako v případě MŠ, přičemž je možné sledovat výraznější odstup mezi Středočeským krajem a ostatními kraji.

Výrazně nejvyšší počet žáků základních škol v přepočtu na 1 000 obyvatel je ve Středočeském kraji (101,19), dále pak v Libereckém kraji (95,73) a Ústeckém kraji (93,16). Nejnižší hodnoty připadají Karlovarskému kraji (86,40), hlavnímu městu Praha (87,71) a Moravskoslezskému kraji (88,04).

V segmentu základního vzdělávání se nejvíce projevuje efekt suburbanizace do zázemí Prahy. Praha a Středočeský kraj mají shodný věkový průměr obyvatel (42,0 let), což je činí nejmladšími v České republice, avšak oba kraje dosahují stejné hodnoty odlišným způsobem. Kraje se výrazně liší věkovou strukturou v jednotlivých věkových kategoriích. Ve Středočeském kraji je průměrný věk výrazně snižován početnou dětskou složkou vlivem suburbanizace, ale zároveň zvyšován početnou složkou rodičů těchto dětí (tzv. Husákovy děti) a absencí většího počtu osob ve věku cca 19–30 let. V Praze dominují na jedné straně mladí dospělí a vysokoškolští studenti a na druhé straně početná postproduktivní složka vzhledem k vysoké naději dožití.

Tab. 10.6: Počty dětí (MŠ), žáků (ZŠ, SŠ) a studentů (VŠ) v krajích ČR ve školním/akademickém roce 2023/2024

Území	Celkem				na 1 000 obyvatel			
	MŠ	ZŠ	SŠ	VŠ	MŠ	ZŠ	SŠ	VŠ
Česká republika	**364 491**	**1 000 346**	**484 758**	**312 593**	**33,47**	**91,87**	**44,52**	**28,68**
hlavní město Praha	42 771	120 929	76 845	124 692	31,02	87,71	55,74	90,05
Středočeský kraj	52 957	147 050	48 501	2 811	36,44	101,19	33,37	1,93
Jihočeský kraj	23 216	60 138	30 440	13 174	35,47	91,88	46,51	20,13
Plzeňský kraj	19 496	54 864	26 500	13 587	31,88	89,70	43,33	22,15
Karlovarský kraj	8 402	25 479	11 471	613	28,49	86,40	38,90	2,08
Ústecký kraj	24 224	75 611	36 361	9 331	29,85	93,16	44,80	11,50
Liberecký kraj	15 158	43 140	18 242	6 279	33,64	95,73	40,48	13,93
Královéhradecký kraj	18 391	50 808	25 868	9 773	33,03	91,24	46,45	17,55
Pardubický kraj	18 266	49 197	25 097	6 887	34,44	92,75	47,31	12,98
Kraj Vysočina	18 185	46 874	24 000	2 178	35,13	90,54	46,36	4,20
Jihomoravský kraj	41 868	112 908	52 046	66 011	34,17	92,16	42,48	53,81
Olomoucký kraj	22 640	56 702	30 154	23 734	35,77	89,59	47,64	37,50
Zlínský kraj	19 985	51 891	26 880	8 854	34,40	89,32	46,27	15,25
Moravskoslezský kraj	38 932	104 755	52 353	26 082	32,72	88,04	44,00	21,93

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&z=T&f=TABULKA&katalog=30848&sp=A&pvo=VZD01&u=v65__VUZEMI__100__3018&str=v65>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

Počtu **žáků středních škol** vévodí hlavní město Praha (76 845). Dále v pořadí se nachází Moravskoslezský kraj (52 353) a Jihomoravský kraj (52 046). Zatímco v počtu dětí a žáků v mateřských, resp. základních školách je významnější Jihomoravský kraj než Moravskoslezský, počtem studentů středních škol je pořadí opačné. Jedním z důvodů je rozdílná sídelní struktura, ale také demografický faktor.

V Jihomoravském kraji se kromě Brna nacházejí menší okresní města, zatímco východní polovina Moravskoslezského kraje je tvořena několika většími městy s větším zastoupením středoškolských institucí. Navíc, vzhledem k průmyslové a těžební historii Moravskoslezského kraje, má v tomto regionu středoškolské vzdělání v těchto oborech svoji významnou tradici. Současná věková struktura Jihomoravského kraje je pak mladší než v případě Moravskoslezského kraje. S tím souvisí početnější dětská složka a větší počet dětí v MŠ a žáků v ZŠ v Jihomoravském kraji, a naopak větší počet žáků SŠ v Moravskoslezském kraji.

Nejnižší počet studentů středních škol je evidován v Karlovarském kraji (11 471), Libereckém kraji (18 242) a Kraji Vysočina (24 000).

V relativních hodnotách jsou studenti středních škol nejvíce zastoupeni v hlavním městě Praha (55,74), Olomouckém kraji (47,64) a Pardubickém kraji (47,31) a nejméně v Středočeském kraji (33,37), Karlovarském kraji (38,90) a Libereckém kraji (40,48).

Počet žáků středních škol v jednotlivých krajích ve školním roce 2023/2024 je zachycen na grafickém listu 10.3.

Nejvíce nerovnoměrné je rozmístění studentů **vysokých škol.** Nejvyšší počty se vztahují k hlavnímu městu Praha (124 692), Jihomoravskému kraji (66 011), Moravskoslezskému kraji (26 082) a Olomouckému kraji (23 734). Nejméně studentů se nachází v Karlovarském kraji (613), Kraji Vysočina (2 178) a Středočeském kraji (2 811).

V přepočtu na 1 000 obyvatel připadá nejvíce studentů v rámci vysokoškolského vzdělávání taktéž na hlavní město Praha (90,05), dále Jihomoravský kraj (53,81) a Olomoucký kraj (37,50). Olomoucký kraj má méně vysokých škol než Moravskoslezský kraj, ale počet studentů VŠ je v obou krajích podobný. Vzhledem k výrazně menší populaci si proto Olomoucký kraj v přepočtu na obyvatele stojí lépe (Moravskoslezský kraj je až pátý v pořadí za Plzeňským krajem). Nejméně vysokoškolských studentů na 1 000 obyvatel se nachází v Středočeském kraji (1,93), Karlovarském kraji (2,08) a Kraji Vysočina (4,20).

Počet studentů vysokých škol v jednotlivých krajích ve školním roce 2023/2024 je zachycen na grafickém listu 10.4.

10.2. Zařízení pro sport a tělovýchovu

V rámci této kapitoly o sportovních zařízeních je hodnoceno prostorové rozmístění pěti základních typů sportovních objektů (sportovišť) v rámci ČR, a to: **víceúčelová tělocvična, sokolovna nebo sportovní hala; jednoúčelové kryté sportovní zařízení; hřiště; koupaliště** a **krytý bazén**.

Jediným zdrojem informací o občanském vybavení pro sport jsou informace, které ČSÚ získává z jednorázové přílohy TOVK k výkazu VI 1-01 Roční výkaz vybraných vládních institucí. Dotazovány jsou všechny obce a městské části hlavního města Prahy (s výjimkou vojenských újezdů). Údaje se aktualizují jednou za pět let, přičemž poslední dostupná data jsou za rok 2021.

Je důležité upozornit, že v rámci dotazování se zjišťuje pouze přítomnost vybraného občanského vybavení v dané obci, nikoliv přesný počet daných zařízení. Na základě těchto dat, tak můžeme pouze identifikovat obce, kde se vybrané občanské vybavení vyskytuje, ale už z nich nezjistíme, v jakém rozsahu. Stejného výsledku tak dosahuje, kterákoliv malá obec, kde je např. fotbalové hřiště, i Praha, kde je takových hřišť několik desítek (možná i stovek). V tomto kontextu je nutné data interpretovat.

Informace o přítomnosti daného občanského vybavení je možné vyhodnocovat jak na úrovni obcí (ano/ne), tak také na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP) i na úrovni krajů (potažmo i na úrovni celé ČR), kdy můžeme vyhodnocovat podíl obcí v daném územním celku, které mají či nemají vybraný druh občanského vybavení.

Interpretace na úrovni SO ORP je však poměrně problematická. Podíl obcí v rámci SO ORP, ve kterých se dané sportovní zařízení nachází, není vždy směrodatný, jelikož každá obec má stejnou váhu bez ohledu na počet obyvatel a počet daného občanského vybavení v obci. Problémem je také rozdílný počet obcí v jednotlivých SO ORP.

Dobrým příkladem je například srovnání správních obvodů ORP krajských měst. Brno jako obec tvoří samostatný obvod, takže dosahuje vždy 100 %. Například SO ORP Ostrava však tvoří celkem 13 obcí (vč. Ostravy) a celkem logicky, ne všechny obce mají dané občanské vybavení (např. krytý bazén má 7,7 % obcí, tj. pouze Ostrava). SO ORP České Budějovice pak tvoří dokonce 79 obcí a podíl je zde ještě nižší (1,3 %). Z pohledu podílu se zdají rozdíly mezi uvedenými příklady veliké. Přitom lze předpokládat, že zajištění občanské vybavenosti bude v uvedených případech relativně srovnatelné (všude je absence sportovního objektu v okolních obcích kompenzována spádovostí do populačně disproporčně většího krajského města).

Jiným případem je pak třeba srovnání SO ORP Ostrava (7,7 % obcí má krytý bazén) a SO ORP Český Těšín, kde má 50 % obcí krytý bazén (je to však pouze 1 obec ze 2). Přitom lze předpokládat, že v rámci SO ORP Ostrava bude krytých bazénů daleko více než v Českém Těšíně a, že i zajištění dostupnosti bude v jejím případě lepší (ačkoliv čísla napovídají opak).

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že údaje na úrovni správních obvodů ORP je potřeba brát s velkou rezervou.

Srovnání mezi kraji je méně zkreslující než v případě SO ORP, jelikož kromě kraje hlavní město Praha, který tvoří pouze jedna obec (tj. vždy má 100 %), tvoří všechny kraje relativně vysoké počty obcí, čímž se nepřesnosti shlazují. I tak je ale nutné k výsledným podílům přistupovat citlivě, v kontextu rozdílného počtu obcí a obyvatel v jednotlivých krajích i s ohledem na rozdílnou sídelní strukturu.

Z těchto důvodů jsou grafické výstupy (viz níže) zaměřeny na jednotlivé obce, u nichž je interpretace nejjednoznačnější (kartogramy podílů by mohli být v řadě případů zavádějící).

Celkově je tento ukazatel vhodnější brát spíše jako informaci o územním rozšíření zařízení mezi obcemi než pro srovnávání dostupnosti občanského vybavení v jednotlivých částech ČR.

Tab. 10.7: Počty obcí, ve kterých se nachází vybraná zařízení pro sport a tělovýchovu v krajích ČR v roce 2021

Území	Víceúčelová tělocvična, sokolovna, sportovní hala		Jednoúčelové kryté sportovní zařízení		Hřiště		Koupaliště		Krytý bazén	
	Celkem	%	Celkem	%	Celkem	%	Celkem	%	Celkem	%
Česká republika	**2 056**	**32,9**	**501**	**8,0**	**5 345**	**85,4**	**690**	**11,0**	**187**	**3,0**
hlavní město Praha	1	100,0	1	100,0	1	100,0	1	100,0	1	100,0
Středočeský kraj	334	29,2	85	7,4	954	83,4	77	6,7	22	1,9
Jihočeský kraj	143	22,9	48	7,7	499	80,0	83	13,3	14	2,2
Plzeňský kraj	126	25,1	28	5,6	393	78,4	68	13,6	10	2,0
Karlovarský kraj	45	33,6	19	14,2	119	88,8	9	6,7	11	8,2
Ústecký kraj	113	31,9	33	9,3	304	85,9	48	13,6	18	5,1
Liberecký kraj	101	47,0	19	8,8	181	84,2	49	22,8	9	4,2
Královéhradecký kraj	151	33,7	42	9,4	379	84,6	56	12,5	12	2,7
Pardubický kraj	135	29,9	42	9,3	393	87,1	41	9,1	12	2,7
Kraj Vysočina	154	21,9	28	4,0	581	82,5	61	8,7	7	1,0
Jihomoravský kraj	287	42,6	51	7,6	605	89,9	72	10,7	23	3,4
Olomoucký kraj	179	44,5	23	5,7	365	90,8	33	8,2	14	3,5
Zlínský kraj	141	45,9	33	10,7	287	93,5	52	16,9	13	4,2
Moravskoslezský kraj	147	49,0	50	16,7	285	95,0	41	13,7	22	7,3

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=A&pvokc=&katalog=32265&pvo=RSO24-2021&z=T>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

V rámci sledovaných zařízení pro sport a tělovýchovu je v rámci obcí na území České republiky nejčastěji přítomno hřiště, které má více než 85 % obcí (jedná se nejběžnější sportovní občanské vybavení). Přibližně v jedné třetině obcí v ČR je přítomna víceúčelová tělocvična, sokolovna nebo sportovní hala. Pouze zhruba každá desátá obec má na svém území koupaliště a jen v 8 % obcí se nachází jednoúčelové kryté sportovní zařízení. Nejmenší pokrytí ze sledovaných sportovišť pak mají v rámci České republiky kryté bazény, které se nacházejí pouze ve 187 obcích, což představuje pouze 3 % ze všech obcí ČR (je to méně, než kolik je v ČR správních obvodů ORP).

Víceúčelová tělocvična, sokolovna, sportovní hala

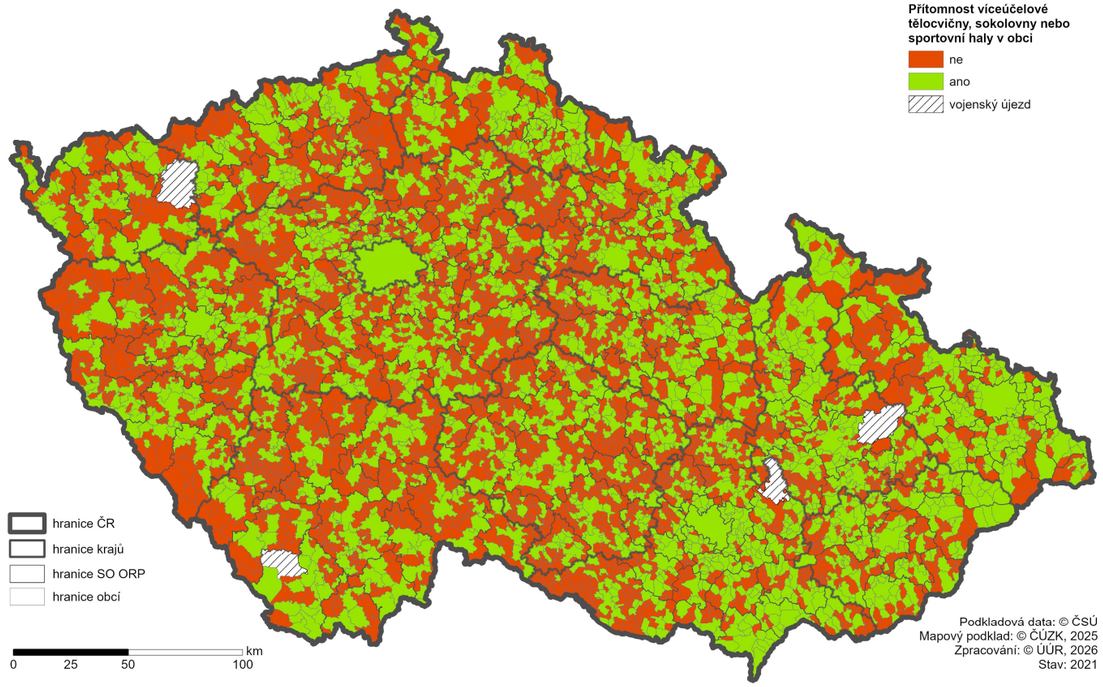
Víceúčelová tělocvična/sokolovna je dle definice ČSÚ vyhrazená místnost/budova přednostně určená pro tělesná cvičení a sportovní aktivity. Patří sem také přetlakové sportovní haly a haly s hledištěm, pokud slouží i pro sportování veřejnosti.

Z mapy znázorňující obce s přítomností víceúčelových sportovních zařízení vyplývá, že východní část České republiky disponuje z kvantitativního hlediska lepší vybavenosti. Jedná se zejména o Moravskoslezský kraj (49,0 % obcí), Zlínský kraj (45,9 %), Olomoucký kraj (44,5 %) a Jihomoravský kraj (42,6 %). V Čechách má srovnatelné hodnoty pouze Liberecký kraj (47 %). Úplně mimo je samozřejmě hlavní město Praha (100 %).

Nejnižší podíl obcí s přítomností víceúčelových sportovních zařízení je naopak v Kraji Vysočina (21,9 %), Jihočeském kraji (22,9 %) a Plzeňském kraji (25,1 %).

Obecně lze konstatovat, že větší pokrytí tímto typem občanského vybavení je možné sledovat v rámci městských regionů vč. suburbanizačních oblastí, kde lze předpokládat, že četnější přítomnost mladých rodin s dětmi utváří větší potřebu sportovního vyžití v obci. Hustší infrastrukturou těchto sportovních zařízení disponují ale také turisticky atraktivní horské oblasti (např. Moravskoslezské Beskydy, Krkonoše, Jeseníky apod.).

Obr. 10.6: Obce v ČR, ve kterých se nachází víceúčelová tělocvična, sokolovna nebo sportovní hala (2021)

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2026.

Jednoúčelové kryté sportovní zařízení

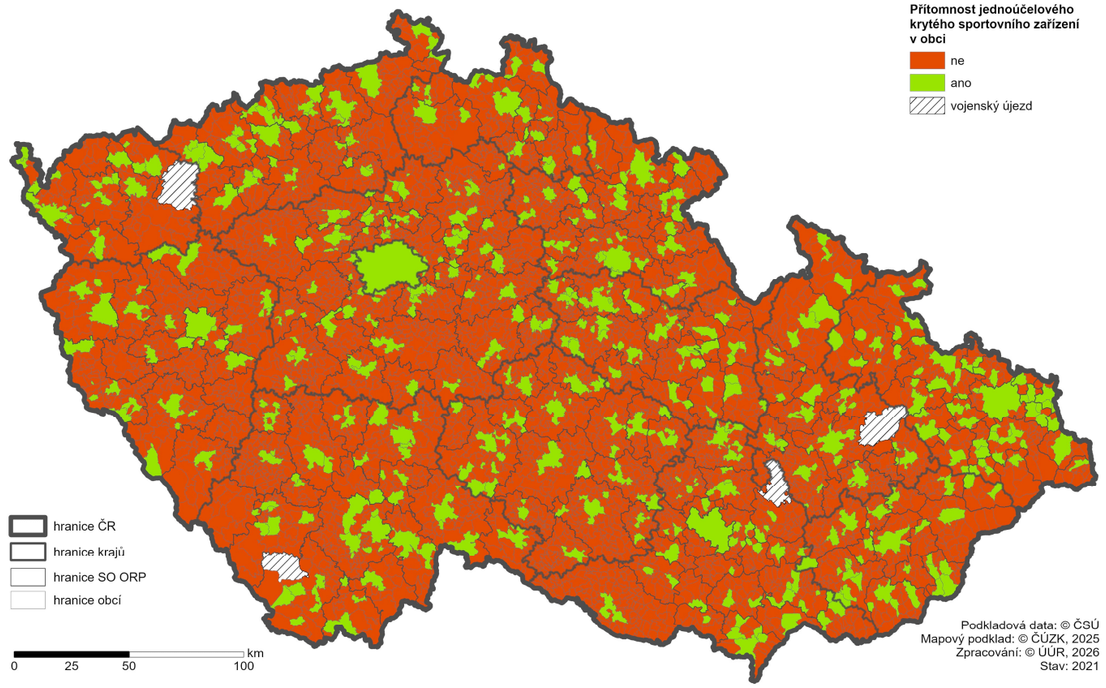
Mezi kryté jednoúčelové sportovní zařízení se dle ČSÚ řadí veškerá krytá sportovní zařízení mimo běžné tělocvičny. Zahrnuje to např. kryté kurty pro tenis, squash, fitness centra, posilovny apod. Nepatří sem zařízení bez přístupu široké veřejnosti (např. wellness centra vyhrazená pouze pro hosty hotelů, lázní apod.).

Pokrytí jednoúčelovými krytými sportovními zařízeními je výrazně méně husté než v případě víceúčelových krytých sportovišť (jednoúčelové kryté sportovní zařízení má cca 4x méně obcí). Tento druh zařízení je kvalitativně nadřazen víceúčelovým sportovním zařízením, což je zřejmé z výskytu spíše ve větších či určitým způsobem specializovaných sídlech.

Nejlépe vybaven je, kromě hlavního města Praha (100 % obcí), opět Moravskoslezský kraj (16,7 %), dále Karlovarský kraj (14,2 %) a Zlínský kraj (10,7 %). Nejhůře je na tom Kraj Vysočina (4,0 %), Plzeňský kraj (5,6 %) a Olomoucký kraj (5,7 %). Rozdíl mezi kraji je v tomto případě výrazně ovlivněn rozdílností sídelní struktury, jelikož tento druh sportovních zařízení je již více koncentrován ve větších sídlech (vyšší podíly mají kraje, kde je více větších sídel v poměru k celkovému počtu obcí).

Jelikož se jedná o relativně nízce zastoupený druh infrastruktury, existuje celkem 7 správních ORP bez přítomnosti těchto zařízení. Jmenovitě jsou to SO ORP Horažďovice, Horšovský Týn, Jaroměř, Králíky, Kraslice, Lipník nad Bečvou a Nepomuk. Tři z těchto SO ORP se nacházejí v Plzeňském kraji.

Obr. 10.7: Obce v ČR, ve kterých se nachází jednoúčelové kryté sportovní zařízení (2021)

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2026.

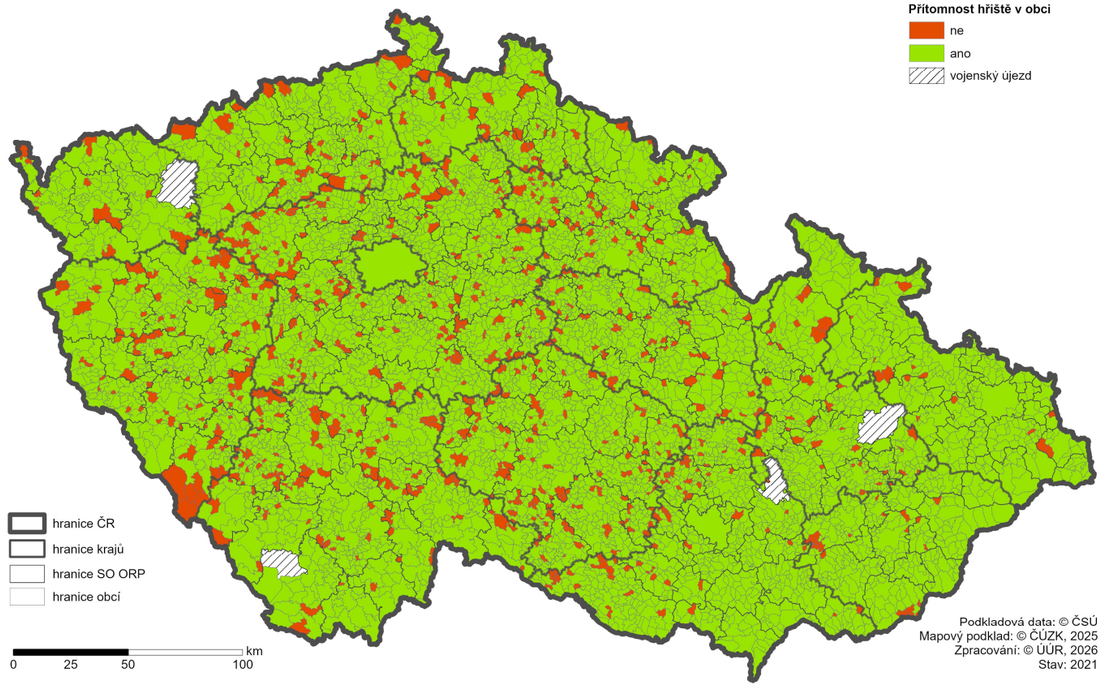
Hřiště

Hřiště je dle definice ČSÚ venkovní plocha upravená pro provozování určitého sportu nebo hry pro širokou veřejnost. Mělo by mít přibližně parametry (tvar, rozměry, povrch, zařizovací prvky jako branky atd.) hřiště pro určitý sport. Patří sem i sezónní kluziště, minigolf, areály pro BMX, skateboarding apod. Nepatří sem dráhy pro motoristické sporty a liniové stavby (cyklostezky, stezky pro in-line bruslení aj.).

Hřiště je nejběžnějším typem občanského vybavení pro sport. Alespoň jedno hřiště má 5 345 obcí v ČR, což je více než 85 % ze všech obcí. Hřiště jsou vysokým podílem zastoupena ve všech krajích, přesto je patrný rozdíl mezi Čechami, Moravou a Slezskem. V Moravskoslezském a Zlínském kraji jsou pouze vyšší jednotky obcí bez přítomnosti hřiště, zatímco v západní polovině České republiky hřiště v obcích absentují častěji.

V krajích spadajících do západní části České republiky se hodnoty pohybují v rozmezí 80 a 90 %, pouze v případě Plzeňského kraje jsou hřiště zastoupena v méně než 80 % obcích (přesně v 78,4 % obcí). Na Moravě a ve Slezsku je hřišti pokryto obvykle více než 90 % obcí. Nejvyšší hodnoty připadají, opět vyjma hlavního města Praha (100 %), Moravskoslezskému kraji (95,0 %), Zlínskému kraji (93,5 %) a Olomouckému kraji (90,8 %). Kromě Plzeňského kraje mají nejnižší podíl Jihočeský kraj (80,0 %) a Kraj Vysočina (82,5 %).

Obr. 10.8: Obce v ČR, ve kterých se nachází hřiště (2021)

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2026.

Koupaliště

Koupaliště je dle definice ČSÚ venkovní umělá nebo i přírodní vodní plocha, vhodná ke koupání veřejnosti. Má provozovatele (správce), splňuje hygienické a bezpečnostní normy a disponuje aspoň minimálním zázemím (WC, šatny apod.). Patří sem i koupaliště jako součást veřejných tábořišť a kempů.

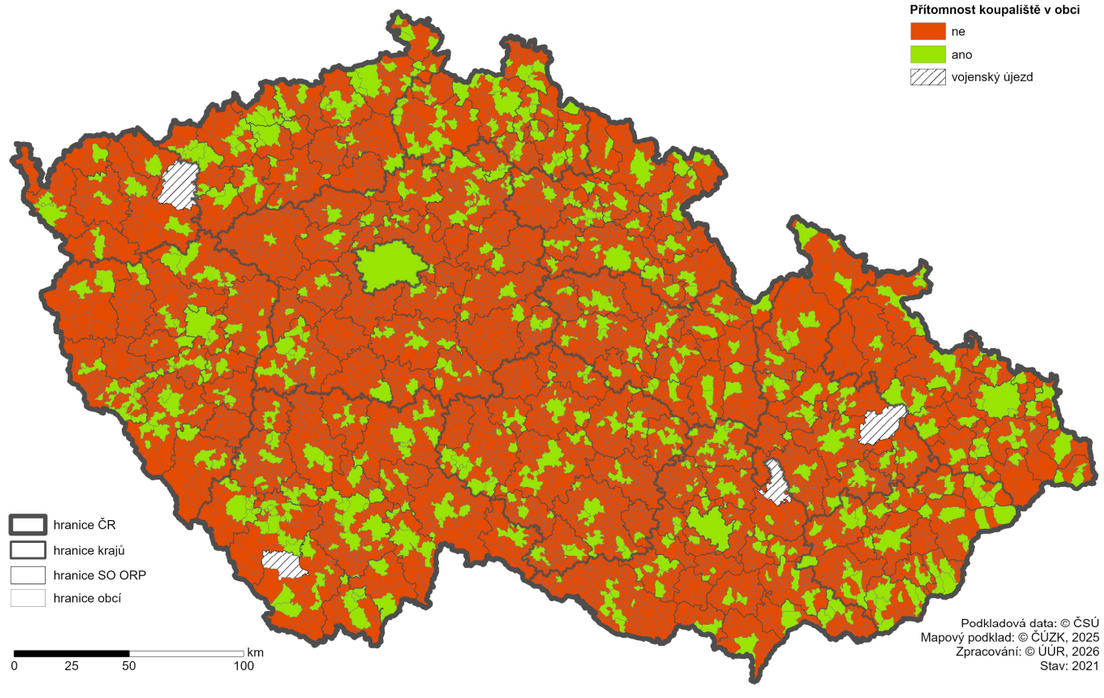
Koupaliště se v České republice nacházejí průměrně v 11 % obcí. Tento průměr výrazně převyšuje zejména Liberecký kraj (22,8 % obcí). Další v pořadí jsou kraje Zlínský (19,9 %) a Moravskoslezský (13,7 %). Naopak nejnižší podíl obcí s koupališti připadá Středočeskému kraji (6,7 %), Karlovarskému kraji (6,7 %) a Olomouckému kraji (8,2 %).

V absolutních číslech je nejvíce obcí s koupalištěm možné identifikovat v Jihočeském kraji (83 obcí), Středočeském kraji (77 obcí) a Jihomoravském kraji (72 obcí). Vedoucí pozici Jihočeského kraje lze připsat zejména husté rybniční síti a řadě vodních přehrad, což vytváří přirozené podmínky pro desítky přírodních koupacích lokalit.

Naopak v 15 správních obvodech ORP se nenachází žádné koupaliště (SO ORP Aš, Česká Třebová, Český Brod, Dobříš, Holice, Horažďovice, Horšovský Týn, Lysá nad Labem, Nové Město nad Metují, Pacov, Pohořelice, Roudnice nad Labem, Rýmařov, Světlá nad Sázavou a Vizovice). 8 z nich pak na svém území nemá ani krytý bazén. Konkrétně jsou to SO ORP Český Brod, Dobříš, Holice, Horšovský Týn, Lysá nad Labem, Pacov, Světlá nad Sázavou a Vizovice.

V územním rozmístění koupališť je nesnadné identifikovat konkrétní vzorec. Některé kraje vykazují vyšší počet obcí s koupališti kvůli vyššímu počtu velkých sídel (Moravskoslezský kraj, Ústecký kraj), jiné kraje kvůli přirozeným podmínkám přírodního prostředí (Jihočeský kraj, Plzeňský kraj). Specifikum Libereckého kraje, jenž vykazuje nejvyšší podíl obcí s koupališti je dáno především rozmanitým přírodním reliéfem, který kombinuje horské oblasti Jizerských hor a Krkonoš (plus přehrady a městská koupaliště v podhůří) s pískovcovými oblastmi Českolipska.

Obr. 10.9: Obce v ČR, ve kterých se nachází koupaliště (2021)

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2026.

Krytý bazén

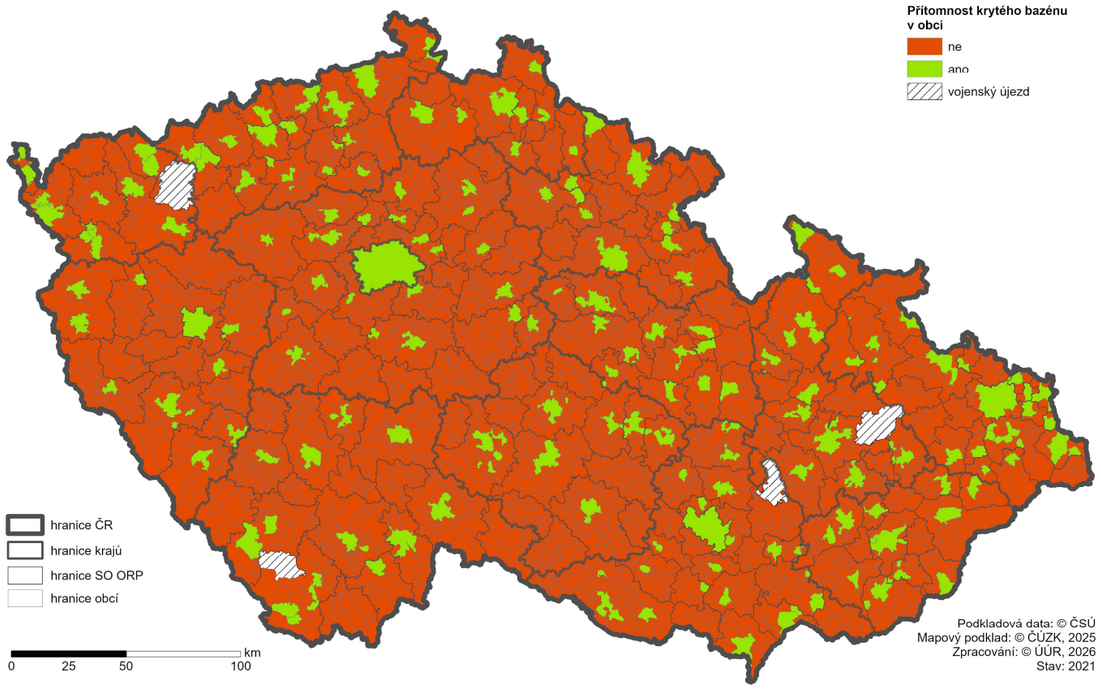
Krytý bazén je dle definice ČSÚ zařízení, umožňující celoroční rekreační a sportovní plavání pro veřejnost. Má svého provozovatele a splňuje příslušné normy. Patří sem akvaparky s krytým bazénem. Nepatří sem bazény soukromé ani bazény vyhrazené pro klienty hotelů, lázní, zdravotnických zařízení apod.

Krytý bazén lze označit jako sportovní zařízení vyšší kategorie čemuž odpovídá výrazně menší hustota v rámci České republiky (krytý bazén má pouze 3 % obcí). Jedná se o občanské vybavení, za kterým obyvatelé nejčastěji spádují do okresních měst nebo do center SO ORP.

Nejvyšší územní pokrytí krytými bazény, kromě hlavního města Praha (100 %), vykazuje Karlovarský kraj (8,2 %), Moravskoslezský kraj (7,3 %) a Ústecký kraj (5,1 %), přičemž tyto hodnoty jsou výrazně nadprůměrné v porovnání s ostatními kraji. V případě Karlovarského kraje lze zcela jistě hledat souvislost s lázeňstvím. V Ústeckém a Moravskoslezském kraji je to dáno nadprůměrným počtem středních a velkých sídel. Nejnižší podíl obcí s krytými bazény je udáván pro Kraj Vysočina (1,0 %), Středočeský kraj (1,9 %) a Plzeňský kraj (2,0 %), což jsou naopak kraje, kde je výrazně vyšší podíl malých obcí z celkového počtu obcí.

Žádný krytý bazén se nenachází v celkem 59 správních obvodech ORP. Nejvíce z nich se nachází v Kraji Vysočina, kde krytý bazén nemá 8 SO ORP (tj. více než 50 % ze všech SO ORP v kraji), a ve Středočeském kraji, kde je to taktéž 8 SO ORP bez krytého bazénu (ale jen cca 30 % ze všech SO ORP v kraji). Naopak v Karlovarském a Ústeckém kraji je shodně pouze jeden SO ORP bez krytého bazénu.

Obr. 10.10: Obce v ČR, ve kterých se nachází krytý bazén (2021)

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2026.

10.3. Zdravotní služby

Třetí významnou kapitolu z hlediska občanské vybavenosti utváří územní rozmístění zdravotnické infrastruktury a lidských zdrojů v této oblasti. Dostupnost zdravotních zařízení a zdravotní péče představuje jednu ze základních složek občanské vybavenosti a významně ovlivňuje kvalitu života obyvatel i rozvoj území. V rámci územně analytických podkladů je proto sledována síť zdravotnických zařízení, jejich kapacity a personální zajištění, které společně vytvářejí předpoklady pro poskytování zdravotní péče na místní i regionální úrovni. Tato kapitola hodnotí stav a vývoj zdravotní infrastruktury prostřednictvím ukazatelů počtu zdravotnických zařízení, lůžkových kapacit a počtu lékařů. Analýza je provedena v měřítku České republiky a krajů (pro nižší územní celky nejsou dostupná data).

10.3.1. Počet zdravotnických zařízení

V rámci této části textu je sledován počet nemocnic akutní a následné péče (tzv. **lůžková zdravotnická zařízení**) a v další části pak počet samostatných ordinací, jež jsou členěny na ordinace praktického lékaře pro dospělé, praktického lékaře pro děti a dorost, ordinace zubního lékaře, praktického gynekologa a odborného lékaře specialisty (tzv. **ambulantní zdravotnická zařízení**).

Tab. 10.8: Počty lůžkových zdravotnických zařízení v krajích ČR v roce 2024

Území	Nemocnice akutní péče	Nemocnice následné péče	Nemocnice (celkem)	Nemocnice (celkem) na 100 000 obyv.
Česká republika	**160**	**48**	**208**	**1,91**
hlavní město Praha	23	7	30	2,15
Středočeský kraj	22	11	33	2,25
Jihočeský kraj	7	0	7	1,07
Plzeňský kraj	9	2	11	1,79
Karlovarský kraj	4	2	6	2,05
Ústecký kraj	12	3	15	1,86
Liberecký kraj	9	1	10	2,22
Královéhradecký kraj	7	6	13	2,34
Pardubický kraj	5	1	6	1,13
Kraj Vysočina	8	1	9	1,74
Jihomoravský kraj	20	7	27	2,20
Olomoucký kraj	7	3	10	1,58
Zlínský kraj	8	1	9	1,55
Moravskoslezský kraj	19	3	22	1,86

Zdroj: Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://csu.gov.cz/zdravotni-pece#data-a-casove-rady>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

Nemocnice akutní péče řeší náhlé a závažné ohrožení zdraví, zatímco **nemocnice následné péče** jsou určeny k doléčení a návratu do běžného života po odeznění akutní krize. Řadí se k nim např. rehabilitační zařízení nebo léčebny pro dlouhodobě nemocné (LDN). V roce 2024 bylo na celém území České republiky v provozu celkem 208 nemocnic, přičemž z toho bylo 160 nemocnic akutní péče a 48 nemocnic následné péče.

Nejvíce nemocnic akutní péče se nachází v hlavním městě Praha (23), Středočeském kraji (22) a Jihomoravském kraji (20), nejméně pak v Karlovarském kraji (4) a Pardubickém kraji (5). Nejvíce nemocnic následné péče je přítomno ve Středočeském kraji (11), Jihomoravském kraji (7) a v hlavním městě Praha (7). V Jihočeském kraji nemocnice následné péče absentuje a ve čtyřech krajích se nachází pouze jedna nemocnice následné péče (Liberecký kraj, Kraj Vysočina, Pardubický kraj a Zlínský kraj).

Z výše uvedeného lze vypozorovat, že hlavní město Praha se více soustředí na akutní a fakultní péči, zatímco v počtu nemocnic následné péče zaostává za Středočeským krajem. Důvodem je historická síť menších okresních nemocnic a nižší náklady na prostory ve Středočeském kraji. V mnohých okresech Středočeského kraje (např. Kladno, Kolín, Příbram) existují regionální nemocnice, jež ve své struktuře zahrnují též oddělení následné péče.

V relativních hodnotách připadá v České republice 1,91 nemocnic na 100 000 obyvatel. V rámci území je ovšem možné pozorovat výrazné regionální rozdíly. Nejvyšší koncentraci nemocnic v přepočtu na obyvatele vykazuje Královéhradecký kraj (2,34), Středočeský kraj (2,25), Liberecký kraj (2,22) a Jihomoravský kraj (2,20). Výsledek Královéhradeckého kraje je dán především nižším počtem obyvatel, nicméně nadprůměrný počet nemocnic v kraji může souviset mj. i s přítomností dvou lékařských fakult v Hradci Králové (Vojenská lékařská fakulta na Univerzitě Obrany a Lékařská fakulta Univerzity Karlovy). Středočeský kraj zahrnuje řadu větších okresních měst s větší vzájemnou vzdáleností, kdy tak řada měst provozuje vlastní regionální nemocnici.

Nejnižší hustota nemocnic je v Jihočeském kraji (1,07) a Pardubickém kraji (1,13). Dostupnost zdravotnických zařízení v Jihočeském kraji lze považovat z hlediska územního plánování na celostátní úrovni za závažný problém. Dostupnost nemocnic je zde přibližně dvakrát nižší než v nejlépe vybavených krajích. Důvody, jimiž lze tento fakt objasnit, jsou zejména velká rozloha území a nejnižší hustota osídlení ze všech krajů, velký počet malých obcí a odlehlejší oblasti jako Šumava a Novohradské hory, přičemž velký podíl zdravotnické infrastruktury je koncentrován pouze v Českých Budějovicích nebo větších okresních městech (Tábor, Písek).

Počet nemocnic v jednotlivých krajích v roce 2024 je zachycen na grafickém listu 10.5.

Tab. 10.9: Počty ambulantních zdravotnických zařízení v krajích ČR v roce 2024

Území	Samostatné ordinace					Samostatné ordinace celkem	na 100 000 obyvatel
	praktického lékaře pro dospělé	praktického lékaře pro děti a dorost	zubního lékaře	praktického gynekologa	odborného lékaře specialisty		
Česká republika	**4 421**	**1 685**	**5 260**	**1 265**	**8 419**	**21 050**	**192,95**
hlavní město Praha	549	205	1011	189	1 712	3 666	262,25
Středočeský kraj	503	215	526	126	722	2 092	142,68
Jihočeský kraj	274	99	303	81	428	1 185	181,41
Plzeňský kraj	243	89	287	66	469	1 154	187,75
Karlovarský kraj	111	46	124	43	325	649	221,35
Ústecký kraj	298	131	281	112	521	1 343	166,14
Liberecký kraj	188	71	204	47	290	800	177,98
Královéhradecký kraj	238	94	268	58	387	1 045	187,98
Pardubický kraj	203	85	212	56	383	939	177,01
Kraj Vysočina	224	79	217	60	358	938	181,20
Jihomoravský kraj	535	193	626	137	984	2 475	201,33
Olomoucký kraj	282	105	343	69	498	1 297	205,38
Zlínský kraj	264	95	315	70	463	1 207	208,46
Moravskoslezský kraj	476	178	543	151	879	2 227	188,31

Zdroj: Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://csu.gov.cz/zdravotni-pece#data-a-casove-rady>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

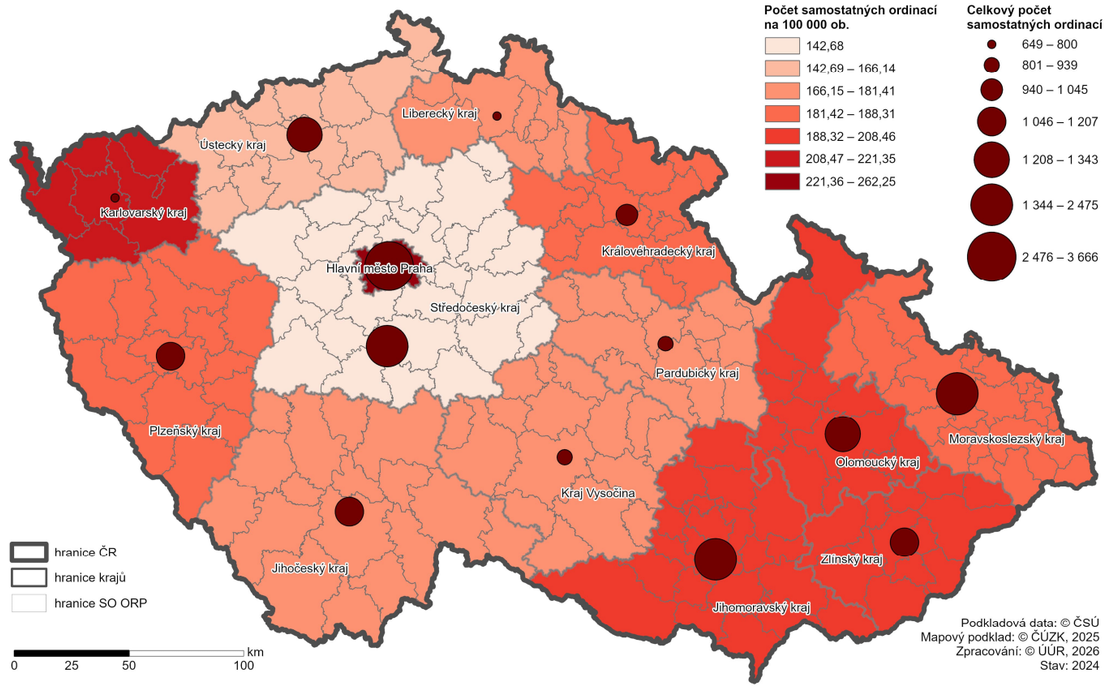
K roku 2024 bylo v České republice celkem 21 050 samostatných ordinací, z nichž nejvíce bylo přítomno v hlavním městě Praha (3 666), Jihomoravském kraji (2 475), Moravskoslezském kraji (2 227) a Středočeském kraji (2 092). Jedná se o kraje s největšími krajskými městy (potažmo o kraj v zázemí hlavního města), v nichž jsou koncentrovány také vysoce specializované instituce, kliniky a ordinace. Nejméně samostatných ordinací se nachází v Karlovarském kraji (649), Libereckém kraji (800), Kraji Vysočina (938) a Pardubickém kraji (939).

V relativních hodnotách připadá v České republice 192,95 samostatných ordinací na 100 000 obyvatel, i v tomto případě s výraznými regionálními rozdíly. Nejlepší dostupností samostatných ordinací v přepočtu na obyvatele disponuje s výrazným náskokem hlavní město Praha (262,25) a Karlovarský kraj (221,35). Výše uvedené důvody vysoké koncentrace samostatných ordinací v Praze jako vysoká specializace a mzdové podmínky, doplňuje též koncentrace vzdělání nebo schopnost inovací. Karlovarský kraj disponuje sítí specializovaných ordinací v rámci lázeňského sektoru.

Nejmenší hustotu samostatných ordinací v přepočtu na obyvatele vykazují Středočeský kraj (142,68) a Ústecký kraj (166,14). V případě Středočeského kraje je zřejmé, že celkově vysoký počet samostatných ordinací (4. nejvyšší) není dostačující vzhledem k velkému počtu obyvatel. V případě Středočeského kraje je nicméně důležité podotknout, že značnou část potřeb obyvatel zajišťují ambulantní zdravotnická zařízení v hlavním městě Praha.

Z kartogramu níže (viz Obr. 10.11) znázorňujícím počet samostatných ordinací je očividné, že samostatné ordinace jsou v relativních hodnotách více koncentrovány na Moravě a ve Slezsku.

Obr. 10.11: Počet samostatných ordinací v jednotlivých krajích ČR (2024)

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2026.

Ordinace praktického lékaře pro dospělé jsou nejvíce zastoupeny v hlavním městě Praha (549), Jihomoravském kraji (535) a Středočeském kraji (503). Nejméně pak v Karlovarském kraji (111), Libereckém kraji (188) a Pardubickém kraji (203). **Ordinace praktického lékaře pro děti a dorost** jsou nejvíce rozmístěny ve Středočeském kraji (215), hlavním městě Praha (205) a Jihomoravském kraji (193) a nejméně v Karlovarském kraji (46), Libereckém kraji (71) a Kraji Vysočina (79).

V obou případech se jedná o běžně dostupnou zdravotnickou infrastrukturu, jež více reflektuje populační rozdíly v krajích než kvalitativní charakteristiky území, jako je úroveň a kvalita služeb, výše mezd nebo vzdělanost obyvatel.

Obdobně je tomu i v případě **ordinací praktického gynekologa**, kde vedoucí pozice náleží hlavnímu městu Praha (189), Moravskoslezskému kraji (151) a Jihomoravskému kraji (137) a poslední pozice zaujímá Karlovarský

kraj (43), Liberecký kraj (47) a Pardubický kraj (56). Hodnoty pro Středočeský kraj jsou nižší, jelikož část obyvatel zejména v metropolitní oblasti Prahy za těmito službami spáduje do hlavního města.

Výrazně více nerovnoměrně rozmístěné jsou **ordinace zubních lékařů**, z nichž řada nabízí nadstandardní služby a jsou vysoce specializované. Nejvyšší počty eviduje hlavní město Praha (1 011), Jihomoravský kraj (626) a Moravskoslezský kraj (543). Nejméně zubních ordinací je v Karlovarském kraji (124), Libereckém kraji (204), Pardubickém kraji (212) a v Kraji Vysočina (217).

Samostatné ordinace jsou nejvíce zastoupeny v kategorii **odborných lékařů specialistů**, která zahrnuje specialisty v oboru kardiologie, oční, neurologie, ORL, ortopedie apod. Tyto ordinace jsou samostatné subjekty, jež se mohou výrazně lišit kvalitou a dostupností poskytovaných služeb. Vysoce specializované ordinace jsou více koncentrovány ve velkých městech, v důsledku čehož vedoucí pozice zaujímá hlavní město Praha (1 712), Jihomoravský kraj (984) a Moravskoslezský kraj (879). Nejméně samostatných ordinací lékaře odborného specialisty se nachází v Libereckém kraji (290), Karlovarském kraji (325) a v Kraji Vysočina (358). Karlovarský kraj je tímto druhem infrastruktury vybaven více než populačně větší Liberecký kraj, jelikož na lázeňský průmysl v Karlovarském kraji je navázána řada specializovaných zdravotnických zařízení.

10.3.2. Počet lůžek ve zdravotnických zařízeních

V roce 2024 činila v České republice celková kapacita lůžek v nemocnicích 52 371 jednotek, přičemž lůžka v nemocnicích akutní péče představovala více než 90 % z nich. Z tohoto nepoměru a porovnání počtu nemocnic akutní a následné péče vyplývá, že nemocnice akutní péče jsou výrazně větší zařízení.

Tab. 10.10: Počty lůžek v lůžkových zdravotnických zařízení v krajích ČR v roce 2024

Území	Lůžka v nemocnicích akutní péče		Lůžka v nemocnicích následné péče		Nemocniční lůžka (celkem)	
	Celkem	na 1 000 ob.	Celkem	na 1 000 ob.	Celkem	na 1 000 ob.
Česká republika	**49 199**	**4,51**	**3 172**	**0,29**	**52 371**	**4,80**
hlavní město Praha	8 526	6,10	407	0,29	8 933	6,39
Středočeský kraj	4 096	2,79	799	0,54	4 895	3,34
Jihočeský kraj	2 849	4,36	0	0,00	2 849	4,36
Plzeňský kraj	2 710	4,41	90	0,15	2 800	4,56
Karlovarský kraj	1 042	3,55	114	0,39	1 156	3,94
Ústecký kraj	3 902	4,83	96	0,12	3 998	4,95
Liberecký kraj	1 891	4,21	79	0,18	1 970	4,38
Královéhradecký kraj	2 776	4,99	394	0,71	3 170	5,70
Pardubický kraj	1 945	3,67	20	0,04	1 965	3,70
Kraj Vysočina	2 349	4,54	114	0,22	2 463	4,76
Jihomoravský kraj	6 175	5,02	614	0,50	6 789	5,52
Olomoucký kraj	2 940	4,66	157	0,25	3 097	4,90
Zlínský kraj	2 202	3,80	23	0,04	2 225	3,84
Moravskoslezský kraj	5 796	4,90	265	0,22	6 061	5,13

Zdroj: Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://csu.gov.cz/zdravotni-pece#data-a-casove-rady>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

Nejvíce **lůžek v nemocnicích akutní péče** je v hlavním městě Praha (8 526), Jihomoravském kraji (6 175) a Moravskoslezském kraji (5 796). Nejméně lůžek v nemocnicích akutní péče je přítomno v Karlovarském kraji (1 042), Libereckém kraji (1 891) a Pardubickém kraji (1 945).

V přepočtu na 1 000 obyvatel je nejvíce lůžek v nemocnicích akutní péče v hlavním městě Praha (6,10), Jihomoravském kraji (5,02) a Královéhradeckém kraji (4,99). Nejnižší hodnoty eviduje Středočeský kraj (2,79), Karlovarský kraj (3,55) a Pardubický kraj (3,67).

I přes relativně dobrou úroveň dostupnosti nemocnic ve Středočeském kraji je počet lůžek na 1 000 obyvatel podprůměrný, což ale nemusí nutně znamenat poddimenzovanost regionálních nemocnic v okresních městech Středočeského kraje. Důvodem je částečná spádovost akutních případů do nemocnic akutní a fakultní péče v Praze.

Hodnota pro Jihočeský kraj (4,36) je blízká celorepublikovému průměru, což v kontrastu s velmi podprůměrnou koncentrací nemocnic znamená spádovost z většiny Jihočeského kraje do Českých Budějovic, v nichž se nachází kapacitně velká nemocnice.

Nejvíce **lůžek v nemocnicích následné péče** je přítomno ve Středočeském kraji (799), Jihomoravském kraji (614) a hlavním městě Praha (407). Značným problémem v oblasti zdravotnictví je absence zařízení, a tedy i lůžek v nemocnicích následné péče v Jihočeském kraji a velmi nízká kapacita v Pardubickém kraji (20) a Zlínském kraji (23), v němž je zároveň nejvyšší průměrný věk obyvatel.

Hustota lůžek v nemocnicích následné péče (tj. přepočet na 1 000 obyvatel) nabývá nejvyšších hodnot v Královéhradeckém kraji (0,71), v Středočeském kraji (0,54) a Jihomoravském kraji (0,50). Nejnižší koncentrace je v Jihočeském kraji (0,00), Pardubickém kraji (0,04) a Zlínském kraji (0,04).

Celkově je nejvíce **lůžek v nemocnicích** koncentrováno v hlavním městě Praha (8 933), Jihomoravském kraji (6 789) a Moravskoslezském kraji (6 061). Nejméně lůžek v nemocnicích je pak v Karlovarském kraji (1 156), Pardubickém kraji (1 965) a Libereckém kraji (1 970).

Taktéž v přepočtu na obyvatele je na prvním místě hlavní město Praha (6,39 lůžka na 1 000 obyvatel), následuje však Královéhradecký kraj (5,70) a až poté Jihomoravský kraj (5,52) a Moravskoslezský kraj (5,13). Výrazně nejnižší počet lůžek v nemocnicích v přepočtu na 1 000 obyvatel má Středočeský kraj (3,34). S odstupem ho následují kraje Pardubický (3,70), Zlínský (3,84) a Karlovarský (3,94).

Celkový počet lůžek v nemocnicích v jednotlivých krajích v roce 2024 je zachycen na grafickém listu 10.6.

10.3.3. Počet lékařů

V České republice bylo v roce 2024 evidováno celkem 52 750 lékařů, z toho 7 358 zubních lékařů (stomatologů).

Přibližně 1/5 **lékařů (bez stomatologů)** má pracoviště v hlavním městě Praha (9 777). Druhý nejvyšší počet lékařů připadá Jihomoravskému kraji (5 611), dále pak Moravskoslezskému kraji (4 824). Ve Středočeském kraji (4. v pořadí) je zaměstnána méně než ½ lékařů pracujících v Praze (4 066). Nejméně lékařů je v absolutních hodnotách v Karlovarském kraji (1 171), Libereckém kraji (1 544) a Pardubickém kraji (1 690).

V relativním vyjádření počtu lékařů (bez stomatologů) v přepočtu na 1 000 obyvatel činí průměrná hodnota pro celostátní úroveň 4,16. Čtyři kraje vykazují hodnoty převyšující celostátní průměr, deset krajů se nachází pod průměrem. Průměr je velmi ovlivněn koncentrací lékařů v Praze (6,99). Druhou a třetí nejvyšší hodnotu vykazuje Olomoucký kraj (4,59) a Jihomoravský kraj (4,56).

Královéhradecký kraj (4,40) se řadí v počtu lékařů na počet obyvatel na 4. pozici a nachází se také nad celostátním průměrem. Obecně lze z výše analyzovaných dat považovat zdravotnickou infrastrukturu, jejich kapacitu a personální podmínky v Královéhradeckém kraji za vyhovující a v mezi krajském srovnání za jedny z nejlepších, přičemž se lze domnívat, že Královéhradecký kraj těží především z přítomnosti fakultní nemocnice, dvou lékařských fakult VŠ (vč. vazby na Univerzitu Karlovu) a z odsávání lidských zdrojů z Pardubického kraje.

K nejvíce podprůměrným hodnotám v počtu lékařů na 1 000 obyvatel se řadí Středočeský kraj (2,77), Pardubický kraj (3,19) a Ústecký kraj (3,30). Nízká hodnota pro Středočeský kraj značí, že lékaři pracující v Praze částečně zajišťují služby také pro obyvatele Středočeského kraje. Otázkou je, zda by pacienti ze Středočeského kraje dojížděli do Prahy i v případě, kdy by dostatečná lékařská péče byla zajištěna přímo v jejich regionu. Jisté však je, že pro lékaře je, vzhledem k vyššímu mzdovému ohodnocení, výhodnější ze Středočeského kraje dojíždět za prací do Prahy.

V Ústeckém kraji je podprůměrný počet lékařů v přepočtu na obyvatele způsoben spíše postupným vylidňováním kraje a nižší vzdělaností obyvatel. K důvodům, jež jsou udávány za hlavní příčinu nedostatku lékařů v Pardubickém kraji, lze zařadit podprůměrné mzdové ohodnocení a blízkost velkých center jako je Hradec Králové a Praha.

Počet lékařů (bez zubních lékařů) v jednotlivých krajích v roce 2024 je zachycen na grafickém listu 10.7.

Tab. 10.11: Počty lékařů a stomatologů v krajích ČR v roce 2024

Území	Počet lékařů (kromě stomatologů)		Počet stomatologů	
	Celkem	na 1 000 obyvatel	Celkem	na 1 000 obyvatel
Česká republika	**45 392**	**4,16**	**7 358**	**0,67**
hlavní město Praha	9 777	6,99	1 683	1,20
Středočeský kraj	4 066	2,77	595	0,41
Jihočeský kraj	2 375	3,64	377	0,58
Plzeňský kraj	2 444	3,98	426	0,69
Karlovarský kraj	1 171	3,99	142	0,48
Ústecký kraj	2 667	3,30	370	0,46
Liberecký kraj	1 544	3,43	252	0,56
Královéhradecký kraj	2 444	4,40	375	0,67
Pardubický kraj	1 690	3,19	282	0,53
Kraj Vysočina	1 830	3,54	280	0,54
Jihomoravský kraj	5 611	4,56	933	0,76
Olomoucký kraj	2 901	4,59	494	0,78
Zlínský kraj	2 049	3,54	379	0,65
Moravskoslezský kraj	4 824	4,08	772	0,65

Zdroj: Srovnání krajů v České republice 2025 [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://csu.gov.cz/produkty/srovnani-kraju-v-ceske-republice-2025#zdravi>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

Lékaři v oboru stomatologie (zubní lékaři) jsou nejvíce zastoupeni v hlavním městě Praha (1 683), Jihomoravském kraji (933) a Moravskoslezském kraji (772). Nejméně zubních lékařů je přítomno v Karlovarském kraji (142), Libereckém kraji (252) a v Kraji Vysočina (280). Hodnota pro Karlovarský kraj je téměř 12x menší než hodnota pro hlavní město Prahu, zatímco počtem obyvatel je Karlovarský kraj pouze 5x menší. I navzdory malé populaci Karlovarského kraje je zde tak identifikován nedostatečný počet stomatologů. Lze předpokládat, že při tomto rozdílu se projevuje záporné migrační saldo Karlovarského kraje dané nižšími mzdami, vyšší nezaměstnaností a zhoršeným předpokladem zakládat a provozovat specializovaná pracoviště v porovnání s hlavním městem.

Relativní počty stomatologů v přepočtu na 1 000 obyvatel taktéž hovoří ve prospěch hlavního města Prahy (1,20), dále pak Olomouckého kraje (0,78) a Jihomoravského kraje (0,76). K nejhůře postaveným krajům se zařazují Středočeský kraj (0,41), Ústecký kraj (0,46) a Karlovarský kraj (0,48).

V případě Středočeského kraje jsou důvody podobné jako byly popsány výše. Je to zejména vyšší mzdové ohodnocení v rámci Prahy. Současně je však v Praze i vyšší poptávka, kterou částečně tvoří právě i obyvatelé Středočeského kraje, kteří do Prahy dojíždějí (za prací, do školy nebo jen za službami).

V případě strukturálně postižených krajů (Karlovarského a Ústeckého) je vyhodnoceno, že za nedostatkem vysoce specializovaných stomatologických zařízení stojí nejen nízká vzdělanost, inovativnost, příjmy a kapitál, ale také nedostatečná poptávka obyvatel z důvodu vyšších cen za poskytované služby, a tedy nízké kupní síly obyvatel, v důsledku čehož zařízení nemusí být dlouhodobě provozuschopná.

Počet zubních lékařů v jednotlivých krajích v roce 2024 je zachycen na grafickém listu 10.8.

10.4. Sociální služby

Neoddělitelnou složkou občanské vybavenosti jsou zařízení sociálních služeb (ZSS), jež obdobně jako zdravotnická infrastruktura výrazně ovlivňují kvalitu životních podmínek obyvatel v regionu. V rámci kapitoly je hodnocen nejen stav, ale též vývoj vybraných ukazatelů v čtyřletých až pětiletých intervalech mezi lety 2014 a 2023.

Dostupnost dat umožňuje podrobnější analýzu sociálního zabezpečení na celorepublikové úrovni, krajské úrovni i na úrovni správních obvodů ORP. Pro smysluplnost interpretace jsou sledované ukazatele pro úroveň správních obvodů ORP analyzovány pouze v relativních hodnotách v přepočtu na 1 000 obyvatel.

Sledovány jsou zvlášť celkové počty sociálních zařízení a počty domovů pro seniory, počty míst v obou typech těchto zařízení a počty míst v přepočtu na 1 000 obyvatel.

10.4.1. Počet zařízení sociálních služeb

Počty sociálních zařízení jsou udávány jako součet všech typů sociálních zařízení dle ČSÚ. Řadí se k nim centra denních služeb, denní stacionáře, týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, chráněné bydlení, azylové domy, domy na půl cesty, zařízení pro krizovou pomoc, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, terapeutické komunity, sociální poradny, sociálně terapeutické dílny, centra sociálně rehabilitačních služeb, pracoviště rané péče, intervenční centra a služby následné péče.

Tab. 10.12: Vývoj počtu zařízení sociálních služeb v krajích ČR v letech 2014, 2019 a 2023

Území	Celkem			na 100 000 obyvatel		
	2014	2019	2023	2014	2019	2023
Česká republika	**3 314**	**3 490**	**3 606**	**31,45**	**32,64**	**33,08**
hlavní město Praha	317	322	355	25,18	24,32	25,64
Středočeský kraj	398	403	401	30,26	29,09	27,54
Jihočeský kraj	216	223	227	33,89	34,62	34,68
Plzeňský kraj	142	152	158	24,69	25,77	25,76
Karlovarský kraj	87	94	103	29,07	31,90	34,91
Ústecký kraj	356	384	378	43,21	46,77	46,60
Liberecký kraj	122	135	151	27,80	30,43	33,50
Královéhradecký kraj	169	191	199	30,64	34,62	35,73
Pardubický kraj	148	171	180	28,66	32,72	33,93
Kraj Vysočina	168	174	184	32,95	34,13	35,52
Jihomoravský kraj	333	324	321	28,39	27,18	26,17
Olomoucký kraj	200	210	221	31,46	33,23	34,92
Zlínský kraj	202	232	234	34,51	39,82	40,29
Moravskoslezský kraj	456	475	494	37,45	39,57	41,54

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&pvo=SZB08&sp=A&pvokc=&katalog=30850&z=T>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

Počet zařízení sociálních služeb v České republice mezi lety 2014 a 2023 vzrostl o 8,81 % z 3 314 na 3 606 zařízení. K nárůstu došlo v desetiletém období ve všech krajích s výjimkou Jihomoravského kraje, kde počet zařízení klesl o 12. Konkrétně v Jihomoravském kraji poklesl například počet azylových domů z 23 na 19 nebo počet sociálních poraden z 48 na 38. I navzdory celkově se zlepšující kvalitě životních podmínek v kraji vykazuje tento

trend ambivalentní charakter. K výraznému relativnímu nárůstu ZSS mezi lety 2014 a 2023 naopak došlo v Pardubickém kraji z 148 na 180 a Karlovarském kraji z 87 na 103.

Zařízení sociálních služeb v sobě zahrnují jak služby poskytující podporu v souvislosti s rizikovým chováním či sociálním vyloučením, tak kapacity zajišťující péči o starší nebo nemocné osoby. Jelikož území České republiky nebylo před rokem 1989 dostatečně pokryto infrastrukturou komunitních sociálních služeb, rostoucí trend jejich počtu u většiny krajů je nutné hodnotit pozitivně.

Dostatečné pokrytí území zajišťuje lokální dostupnost a možnost včasné intervence. Pokles počtu zařízení v daném regionu nelze mechanicky spojovat se snižováním incidence sociopatologických jevů, naopak dlouhodobý nárůst kapacit spíše reflektuje snahu o saturaci dříve nepokryté poptávky.

V počtu zařízení sociálních služeb k roku 2023 dominuje Moravskoslezský kraj (494), Středočeský kraj (401) a Ústecký kraj (378), přičemž Ústecký a Moravskoslezský kraj mají nejvyšší počty i v přepočtu na obyvatele (46,60 zařízení na 100 000 obyvatel v Ústeckém kraji a 41,54 v Moravskoslezském kraji). Oba tyto kraje se řadí mezi kraje strukturálně postižené, zahrnující regiony vykazující vyšší index sociálního vyloučení.

Nejméně zařízení sociálních služeb poskytuje Karlovarský kraj (103), Liberecký kraj (151) a Plzeňský kraj (151). V přepočtu na 1 000 obyvatel je však nejnižší počet ZSS v hlavním městě Praha (25,64 ZSS na 100 000 obyvatel), dále pak v Plzeňském kraji (25,76) a Jihomoravském kraji (26,17).

Hlavní město Praha má sice 4. nevyšší celkový počet zařízení sociálních služeb, ale vzhledem k vysokému počtu obyvatel jde o výrazný podprůměr. Na druhou stranu jsou v Praze obecně výrazně lepší životní podmínky, takže zde některých typů ZSS není tak moc třeba. Podobně na to lze nahlížet i v případě Plzeňského a Jihomoravského kraje (v obou případech jde o ekonomicky silné regiony).

10.4.2. Počet míst v zařízeních sociálních služeb

Z hlediska počtu míst v zařízeních sociálních služeb došlo na celostátní úrovni mezi lety 2014 a 2023 k nárůstu o 9,56 % z 78 799 míst na 86 336 míst. K nárůstu došlo ve všech krajích kromě Ústeckého kraje (-176 míst), Jihomoravského kraje (-237 míst) a Zlínského kraje (-354 míst).

Skutečnost, že počet zařízení v Ústeckém nebo Zlínském kraji vykazuje růst, zatímco počet míst vykazuje pokles, vede ke zjištění, že zde dochází k rozptylování kapacitně zmenšujících se zařízení, např. ve formě přechodu ke komunitní péči, kdy místo jednoho velkokapacitního zařízení státní koncepce podporuje rozptýlené chráněné bydlení a menší komunitní domácnosti. Jedná se o projev hluboké strukturální proměny českého sociálního systému v rámci deinstitucionalizace a transformace, přičemž v minulosti sociální péči dominovaly zejména veliké ústavy často sídlící v budovách zámků či velkých monoblocích. Taktéž dochází k přechodu od ambulantní péče k terénním službám. Nová zařízení vznikající na území České republiky jsou převážně denní stacionáře, chráněné dílny či zázemí pro terénní pečovatelské služby.

K největšímu nárůstu počtu míst v ZSS mezi roky 2014 a 2023 došlo v Libereckém kraji, kde se v tomto období počet míst v ZSS zvýšil téměř o 50 % (+991 míst), dále pak v hlavním městě Praha, kde došlo k nárůstu o více než 30 % (+1 562 míst) a v Kraji Vysočina, kde se zvýšil počet míst o více než 20 % (+843 míst).

V přepočtu na obyvatele došlo ve sledovaném období k největšímu nárůstu počtu míst v ZSS taktéž v Libereckém kraji (o 2,07 míst na 1 000 obyvatel), dále pak v Kraji Vysočina (1,51), Moravskoslezském kraji (1,03) a Karlovarském kraji (1,02).

Tento ukazatel je záhodno doplnit teoretickým případem, že některé kraje mohou vykazovat relativní nárůst počtu míst z části v důsledku poklesu počtu obyvatel, což ovšem nemusí znamenat zlepšení situace z hlediska kapacit. Úbytek obyvatelstva je dán převážně zdola (pokles porodnosti), případně emigrací osob v produktivním věku. Osoby v postproduktivním věku a osoby zdravotně indisponované v území převážně dále setrvávají, a proto i přes klesající počet obyvatel je nutné kapacity sociálních zařízení navyšovat. Částečně se to může týkat Moravskoslezského kraje, jehož počet obyvatel klesl mezi roky 2014 a 2023 o 28 472 osob, přestože počet míst v zařízeních sociálních služeb vzrostl v témže časovém intervalu o 997 jednotek.

V absolutních hodnotách vykazuje největší kapacity ZSS k roku 2023 Středočeský kraj (11 265 míst), Moravskoslezský kraj (10 743 míst) a Ústecký kraj (8 476 míst). Nejnižší počty míst v ZSS má Karlovarský kraj (2 440 míst), Liberecký kraj (3 129 míst) a Královéhradecký kraj (4 417 míst).

V relativním vyjádření se v roce 2023 nejvíce míst v zařízeních sociálních služeb v přepočtu na 1 000 obyvatel nacházelo v Ústeckém kraji (10,45 míst). Trend desetiletého vývoje je zde ovšem mírně klesající, což platí také pro Jihomoravský kraj a Zlínský kraj. Vysvětlením relativně nejvyšší hodnoty pro Ústecký kraj je nejvyšší incidence sociálního vyloučení a četnější potřeba obyvatel odkázat se na sociální pomoc. Na předních pozicích se dále nachází Olomoucký kraj (9,60) a Moravskoslezský kraj (9,03).

K nejnižším hodnotám v roce 2023 se řadí hlavní město Praha (4,80), s velkým odstupem dále Jihomoravský kraj (6,83) a Liberecký kraj (6,94). Nízká relativní hodnota pro hlavní město je dána relativně nízkým počtem sociálně vyloučených osob.

Tab. 10.13: Vývoj počtu míst v zařízeních sociálních služeb v krajích ČR v letech 2014, 2019 a 2023

Území	Celkem			na 1 000 obyvatel		
	2014	2019	2023	2014	2019	2023
Česká republika	**78 799**	**83 332**	**86 336**	**7,48**	**7,79**	**7,92**
hlavní město Praha	5 082	6 076	6 644	4,04	4,59	4,80
Středočeský kraj	9 972	11 090	11 265	7,58	8,01	7,74
Jihočeský kraj	5 136	5 369	5 650	8,06	8,34	8,63
Plzeňský kraj	4 273	4 750	4 960	7,43	8,05	8,09
Karlovarský kraj	2 171	2 158	2 440	7,25	7,32	8,27
Ústecký kraj	8 652	8 614	8 476	10,50	10,49	10,45
Liberecký kraj	2 138	2 633	3 129	4,87	5,93	6,94
Královéhradecký kraj	4 031	4 303	4 417	7,31	7,80	7,93
Pardubický kraj	4 231	4 320	4 623	8,19	8,27	8,71
Kraj Vysočina	3 757	4 170	4 600	7,37	8,18	8,88
Jihomoravský kraj	8 617	8 372	8 380	7,35	7,02	6,83
Olomoucký kraj	5 707	5 895	6 077	8,98	9,33	9,60
Zlínský kraj	5 286	5 232	4 932	9,03	8,98	8,49
Moravskoslezský kraj	9 746	10 350	10 743	8,00	8,62	9,03

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&pvo=SZB08&sp=A&pvokc=&katalog=30850&z=T>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

Celkový počet míst v zařízeních sociálních služeb na 1 000 obyvatel v roce 2023 můžeme sledovat také na úrovni správních obvodů ORP, na které je možné v občanské vybavenosti zařízeními sociálních služeb identifikovat velkou míru diferenciace. Prostorové rozložení počtu míst v ZSS nevykazuje žádné pravidelné vzorce. Z toho lze usuzovat, že výsledné hodnoty jsou významně spjaté s lokálním kontextem (např. přítomnost nějaké specifické infrastruktury sociálních služeb).

Mezi nejlépe infrastrukturně zajištěné patří SO ORP **Blovice** (25,25 míst v ZSS na 1 000 obyvatel), **Rumburk** (24,67), **Votice** (24,56), **Vodňany** (23,61), **Sedlčany** (23,48) a **Pacov** (22,63).

Vysoké hodnoty jsou registrovány spíše v populačně menších SO ORP a můžou být dány lokalizací většího sociálního zařízení, které je neúměrné velké vůči populaci území, a do něhož spáduje obyvatelstvo z širšího území. Například v SO ORP Rumburk je vyhrazeno 453 míst v domovech se zvláštním režimem, v SO ORP Sedlčany je k dispozici 345 míst v témže druhu zařízení, což je v rámci Ústeckého, resp. Středočeského kraje, vysoce nadprůměrná hodnota. I v ostatních jmenovaných správních obvodech je vysoká hodnota ovlivněna lokalizací domova se zvláštním režimem.

Kromě výše uvedených správních obvodů je možné větší koncentrace míst v zařízeních sociálních služeb identifikovat zejména v některých SO ORP v Ústeckém kraji a v severozápadní části Středočeského kraje, dále v Olomouckém kraji nebo také v Moravskoslezském kraji (ale i v dalších regionech). V žádném dalším správním obvodu ORP však už není více než 20 míst v ZSS na 1 000 obyvatel.

Oproti tomu je v území možné identifikovat celou řadu správních obvodů s velice nízkým počtem míst v ZSS. Celkem 25 SO ORP má méně než 3 místa v ZSS na 1 000 obyvatel, přičemž dle údajů ČSÚ bylo v roce 2023 v České republice hned 11 SO ORP, na jejichž území nebylo žádné místo v ZSS (tzn. že v nich absentuje jakýkoli druh zařízení sociální péče). Jmenovitě se jedná o SO ORP **Bílina, Bučovice, Horažďovice, Horšovský Týn, Jaroměř, Kraslice, Kuřim, Lipník nad Bečvou, Nové Město na Moravě, Pohořelice** a **Železný Brod**.

Největší koncentrace správních obvodů ORP s nízkým počtem míst v ZSS je možné sledovat zejména v Jihomoravském kraji (jižně od Brna) a také v Plzeňském kraji. V ostatních krajích jde spíše o solitérní případy.

Lze předpokládat, že výše uvedené správní obvody (i další správní obvody s nižším počtem míst v ZSS) ve většině případů spoléhají na občanské vybavení v jejich okolí (nejčastěji v rámci okresních či krajských měst k nimž SO ORP přináleží).

Počet míst v zařízeních sociálních služeb v jednotlivých krajích v roce 2024 je zachycen na grafickém listu 10.9.

10.4.3. Počet domovů pro seniory

Jako zvláštní kategorie zařízení sociální péče je hodnocen vývoj počtu domovů pro seniory a vývoj počtu míst v nich. Tento typ zařízení je hodnocen i samostatně z několika praktických důvodu z hlediska územního plánování.

Počet domovů pro seniory reaguje zejména na demografické charakteristiky obyvatel v území, zatímco početnost zařízení analyzovaných v předchozí části souvisela zejména s přítomností sociálních problémů obyvatel v území, ačkoli zahrnovala taktéž zařízení spojená se staršími a nemocnými osobami (vč. samotných domovů pro seniory).

Domovy pro seniory vyžadují bezbariérovost, specifické hygienické normy, zázemí pro lékařskou péči a ideálně klidné prostředí s vazbou na zeleň (parky). Ostatní zařízení (např. azylové domy) mají odlišné prostorové uspořádání a často se umisťují do běžné městské zástavby. U domovů pro seniory je nutné řešit snadnou dostupnost pro rodinné příslušníky (MHD, parkování), ale i pro sanitky a zásobování. U jiných typů sociálních služeb (např. terénní služby, denní stacionáře) jsou dopravní nároky komunity odlišné. Senioři v domovech potřebují blízkost zdravotnických zařízení (polikliniky, nemocnice) a lékáren. Ostatní sociální zařízení (např. pro rodiny s dětmi v krizové situaci) vyžadují spíše vazbu na základní školy, úřady práce nebo psychologické poradny.

Domovy pro seniory jsou často zřizovány krajem nebo obcí a představují velkou investiční zátěž. Mnoho ostatních sociálních zařízení provozují neziskové organizace nebo církve v pronajatých objektech, což mění způsob, jakým k nim obec v rámci plánování přistupuje.

Celkový počet domovů pro seniory v České republice vzrostl mezi lety 2014 a 2019 o 29 zařízení, ale v následujících pětiletém období jejich počet naopak o 3 zařízení klesl. Stagnace celkového počtu domovů pro seniory mezi lety 2019 a 2023 (pokles z 529 na 526 zařízení) je realitou, která na první pohled kontrastuje s masivním stárnutím populace. Tento jev je však způsoben spíše systémovou transformací sociálních služeb a metodikou vykazování dat. Vzhledem k nárůstu počtu seniorů s Alzheimerovou chorobou a jinými typy demencí dochází k tomu, že se stávající klasické domovy pro seniory (či jejich části) rekomunitizují a oficiálně registrují jako domovy se zvláštním režimem. V datech se tak projevuje úbytek v jedné kategorii (domovy pro seniory), ale kapacita specializovaných domovů se zvláštním režimem se naopak navyšuje.

Přidruženým důvodem je preference terénních služeb související se státní koncepcí dlouhodobé péče, jež podporuje, aby senioři zůstávali co nejdéle ve svém domácím prostředí. Namísto budování nových velkých pobytových zařízení typu ústavů se investice a dotace v uplynulých letech soustředily na posilování pečovatelských služeb, osobní asistence a denních stacionářů.

Nejvíce domovů pro seniory se k roku 2023 nacházelo ve Středočeském kraji (75), Moravskoslezském kraji (74) a s velkým odstupem také v Jihomoravském kraji (43). Nejnižší počty domovů pro seniory vykazuje Karlovarský kraj (20), Liberecký kraj (21) a Plzeňský kraj (24).

Důležitější je ovšem vyjádření v přepočtu na obyvatele. Z tohoto pohledu je nejvíce domovů pro seniory v Královéhradeckém kraji (7,00 domovů pro seniory na 100 000 obyvatel), Karlovarském kraji (6,78) a Zlínském kraji (6,54). Vzhledem k tomu, že se jedná o 3 kraje s nejstarší populací z celé ČR (nejvyšší index stáří a vysoké podíly obyvatel ve věku 65+), není tento stav překvapením.

Naopak nejméně domovů pro seniory v přepočtu na obyvatele je v hlavním městě Praha (2,38 domovů pro seniory na 100 000 obyvatel), Jihomoravském kraji (3,51) a Plzeňském kraji (3,91).

Nízké zajištění dostupnosti domovů pro seniory v hlavním městě Praha je pravděpodobně alespoň částečně kompenzováno v rámci Středočeského kraje. Lze předpokládat, že umisťování domovů pro seniory do zázemí Prahy má značné opodstatnění (nižší náklady, lepší životní prostředí, více prostoru apod.).

Oproti tomu nepříznivý stav v rámci Jihomoravského kraje lze celkově hodnotit jako nedostatečný (ačkoliv jde o kraj s třetím nejvyšším počtem domovů pro seniory). Vždyť v Královéhradeckém kraji, jehož populace je přibližně 2x menší než populace Jihomoravského kraje, se nachází jen o 4 domovy méně.

Nejvíce domovů pro seniory mezi roky 2014 a 2023 přibylo v hlavním městě Praha (+8) a Středočeském kraji (+6), ale zejména pak v Karlovarském kraji (+6) a Moravskoslezském kraji (+7), kde došlo i k výraznému zvýšení vzhledem k celkovému počtu obyvatel kraje. Oproti tomu v Jihomoravském a Jihočeském kraji ve stejném období ubylo shodně 5 domovů pro seniory.

Je zřejmé, že v Karlovarském kraji, jenž má jednu z nejstarších populaci ze všech krajů, na tuto situaci pohotově reagují. Stejně tak Moravskoslezský kraj čelí od konce minulého století rychlému tempu stárnutí populace a kontinuálnímu poklesu obyvatel, který nezvrátil ani skokový příliv ukrajinských uprchlíků.

Tab. 10.14: Vývoj počtu domovů pro seniory v krajích ČR v letech 2014, 2019 a 2023

Území	Celkem			na 100 000 obyvatel		
	2014	2019	2023	2014	2019	2023
Česká republika	**500**	**529**	**526**	**4,74**	**4,95**	**4,83**
hlavní město Praha	25	33	33	1,99	2,49	2,38
Středočeský kraj	69	77	75	5,25	5,56	5,15
Jihočeský kraj	39	35	34	6,12	5,43	5,19
Plzeňský kraj	24	24	24	4,17	4,07	3,91
Karlovarský kraj	14	16	20	4,68	5,43	6,78
Ústecký kraj	40	40	39	4,85	4,87	4,81
Liberecký kraj	18	20	21	4,10	4,51	4,66
Královéhradecký kraj	36	41	39	6,53	7,43	7,00
Pardubický kraj	23	26	26	4,45	4,97	4,90
Kraj Vysočina	25	25	25	4,90	4,90	4,83
Jihomoravský kraj	48	46	43	4,09	3,86	3,51
Olomoucký kraj	34	35	35	5,35	5,54	5,53
Zlínský kraj	38	38	38	6,49	6,52	6,54
Moravskoslezský kraj	67	73	74	5,50	6,08	6,22

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&pvo=SZB08&sp=A&pvokc=&katalog=30850&z=T>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

10.4.4. Počet míst v domovech pro seniory

Mezi lety 2014 a 2023 počet míst v domovech pro seniory v České republice klesl o 4,38 % z 37 327 na 35 691 míst, přičemž k poklesu došlo i v období mezi roky 2014 a 2019, tedy v období, ve kterém byl v ČR zaznamenán naopak nárůst počtu domovů pro seniory (+29).

Z toho je zřejmé, že se ve sledovaném období změnil způsob provozu domovů pro seniory, a to zejména ve smyslu snižování počtu lůžek v pokojových jednotkách v zařízeních. Staré vícelůžkové pokoje (tří nebo čtyřlůžkové) se kvůli zvyšování komfortu a soukromí klientů přestavují na jednolůžkové či dvoulůžkové. Výsledkem je, že i když se budova zrekonstruuje nebo mírně rozšíří, celková čistá lůžková kapacita zařízení zůstává stejná nebo dokonce mírně poklesne.

Tab. 10.15: Vývoj počtu míst v domovech pro seniory v krajích ČR v letech 2014, 2019 a 2023

Území	Celkem			na 1 000 obyvatel		
	2014	2019	2023	2014	2019	2023
Česká republika	**37 327**	**36 910**	**35 691**	**3,54**	**3,45**	**3,27**
hlavní město Praha	2 192	2 831	2 742	1,74	2,14	1,98
Středočeský kraj	5 039	5 240	4 911	3,83	3,78	3,37
Jihočeský kraj	3 033	2 951	3 014	4,76	4,58	4,61
Plzeňský kraj	1 815	1 639	1 539	3,16	2,78	2,51
Karlovarský kraj	870	816	938	2,91	2,77	3,18
Ústecký kraj	3 678	3 343	3 167	4,46	4,07	3,90
Liberecký kraj	988	1 042	1 094	2,25	2,35	2,43
Královéhradecký kraj	2 363	2 463	2 356	4,28	4,46	4,23
Pardubický kraj	2 122	2 092	1 973	4,11	4,00	3,72
Kraj Vysočina	2 199	2 036	2 034	4,31	3,99	3,93
Jihomoravský kraj	3 028	2 687	2 564	2,58	2,25	2,09
Olomoucký kraj	2 544	2 652	2 587	4,00	4,20	4,09
Zlínský kraj	2 681	2 405	2 325	4,58	4,13	4,00
Moravskoslezský kraj	4 775	4 713	4 447	3,92	3,93	3,74

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&pvo=SZB08&sp=A&pvokc=&katalog=30850&z=T>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

Nejvyšší stavy míst v domovech pro seniory vykazuje k roku 2023 Středočeský kraj (4 911), Moravskoslezský kraj (4 447) a Ústecký kraj (3 167). Jihomoravský kraj (2 564), ve kterém mezi roky 2014 a 2023 klesl počet míst o cca 15 %, se v tomto pořadí propadá. Počet míst v něm je dokonce nižší než v Jihočeském kraji (3 014) nebo Olomouckém kraji (2 587).

Nejnižší stavy byly v roce 2023 evidovány v Karlovarském kraji (938), Libereckém kraji (1 094) a Plzeňském kraji (1 539). Zatímco však v Karlovarském a Libereckém kraji stavy ve sledovaném období vzrostly (o necelých 8 % v Karlovarském kraji a o téměř 11 % v Libereckém kraji), tak v Plzeňském kraji počet míst v domovech pro seniory klesl o 15,21 %.

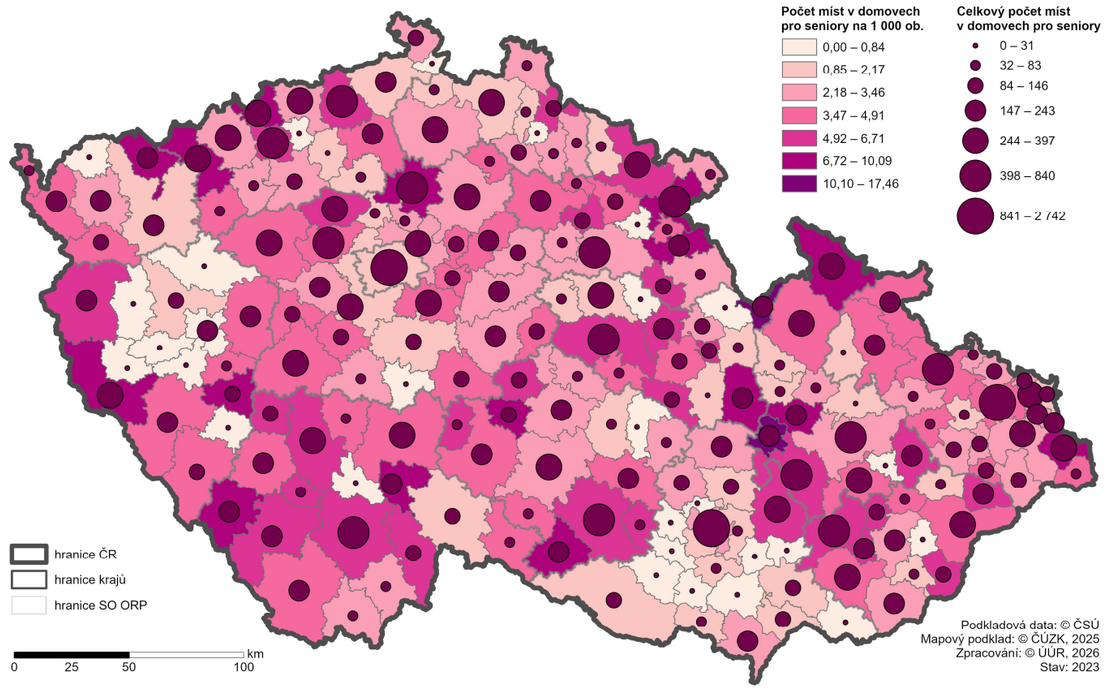
Kromě již zmíněných krajů došlo mezi roky 2014 a 2023 ke zvýšení počtu míst v domovech pro seniory ještě také v hlavním městě Praha (o cca 25 %), a Olomouckém kraji (o cca 1,7 %). Ve všech ostatních krajích došlo v tomto období ke snížení počtu míst v domovech pro seniory (např. v Ústeckém kraji o téměř 14 % nebo ve Zlínském kraji o více než 13 %, výrazný pokles v Jihomoravském a Plzeňském kraji byl uveden již výše).

V přepočtu na 1 000 obyvatel bylo v roce 2023 nejvíce míst v domovech pro seniory v Jihočeském kraji (4,61 místa na 1 000 obyvatel), Královéhradeckém kraji (4,23) a Olomouckém kraji (4,09).

Nejlepší umístění Jihočeského kraje je v kontrastu s klesajícím počtem zařízení v kraji. Má to však své vysvětlení. Jihočeská síť je jednak typická velkými, centralizovanými areály s vysokým počtem lůžek na jedno zařízení (např. velké domovy v Českých Budějovicích, Písku či Táboře). Jihočeský kraj navíc v uplynulých letech přistoupil ke strukturálním změnám u svých příspěvkových organizací. Menší, geograficky blízké domovy byly administrativně i provozně sloučeny pod jedno společné ředitelství (tzv. fúze). Z pohledu statistiky ČSÚ tak z pěti samostatně vykazovaných domovů vznikl například jen jeden nebo dva velké subjekty s odloučenými pracovišti.

Nejnižší počty míst v domovech pro seniory v přepočtu na 1 000 obyvatel v roce 2023 měli hlavní město Praha (1,98), Jihomoravský kraj (2,09) a Liberecký kraj (2,43). Zatímco hodnota pro hlavní město Prahu úzce souvisí s vazbou na Středočeský kraj, který nedostatek míst částečně kompenzuje, tak v Jihomoravském kraji je situace opravdu nepříznivá. Jak je patrné z kartogramu níže (viz Obr. 10.12), v Jihomoravském kraji je jediný správní obvod ORP (SO ORP Vyškov), v němž je relativní počet míst v domovech pro seniory vyšší, než je celostátní průměr.

Obr. 10.12: Počet míst v domovech pro seniory v jednotlivých SO ORP – stav k 31. 12. 2023

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2026.

Celkový počet míst v domovech pro seniory v přepočtu na 1 000 obyvatel můžeme, stejně jako v případě míst v zařízeních sociálních služeb, sledovat také na úrovni správních obvodů ORP.

Mezi správní obvody ORP s nejvyšším relativním počtem míst v domovech pro seniory v roce 2023 se zařazuje SO ORP **Králíky** (17,46 míst na 1 000 obyvatel) a SO ORP **Konice** (13,37). V obou SO ORP platí, že jsou domovy pro seniory jediným zařízením sociálních služeb v území. Další správní obvody ORP v pořadí mají hodnoty o poznání nižší. Jediný SO ORP **Vimperk** dosahuje hodnoty přes 10 (přesně 10,09). Více než 9 míst na 1 000 obyvatel pak mají ještě SO ORP **Nepomuk** (9,50) a **Mělník** (9,23).

Z kartogramu vyjadřujícím počet míst v domovech pro seniory v přepočtu na 1 000 obyvatel (viz Obr. 10.12) pak vyplývá, že relativně dobrá je situace také zejména v některých správních obvodech Ústeckého kraje, v příhraniční části Královéhradeckého kraje, východní části Moravskoslezského kraje, v některých SO ORP v Olomouckém kraji, ale i v dalších regionech. Například Jihočeský kraj, vykazující pokles počtu domovů pro seniory (o 5 zařízení mezi roky 2014–2023), zjevně disponuje relativním dostatkem kapacit v porovnání s ostatními kraji.

Naopak SO ORP Plzeň a další správní obvody v zázemí, stejně jako správní obvody v jižní části brněnské metropolitní oblasti, představují poměrně rozsáhlé oblasti s nízkými počty míst v domovech pro seniory (v přepočtu na 1 000 obyvatel). Nízké hodnoty počtu míst v domovech pro seniory na 1 000 obyvatel v zázemí Plzně a Brna jsou maskovány mladší věkovou strukturou vlivem suburbanizace mladších rodin s dětmi a dojížďkou starších lidí za službami v jádrovém městě. Tento strukturální nedostatek kapacit pro seniory se však výrazně projeví v horizontu cca 15–20 let, kdy generace tzv. „Husákových dětí“ dovrší seniorského věku.

Kromě těchto dvou oblastí se na území České republiky solitérně nacházejí i další správní obvody s nulovou či zanedbatelnou relativní hodnotou míst v domovech pro seniory.

V celkem 23 správních obvodech ORP dle ČSÚ v roce 2023 nebyly žádné domovy pro seniory (respektive žádná místa v nich). Konkrétně jde o SO ORP **Bílina, Bučovice, Holice, Horažďovice, Horšovský Týn, Hustopeče, Ivančice, Jaroměř, Kralovice, Kraslice, Kuřim, Lipník nad Bečvou, Nové Město na Moravě, Pohořelice, Přeštice, Rosice, Slavkov u Brna, Stod, Týn nad Vltavou, Varnsdorf, Vizovice, Žamberk** a **Železný Brod**.

V žádném z uvedených obvodů se nenachází krajské ani okresní město. Uplatňuje se zde tak obdobný princip jako v případě analýzy míst v zařízeních sociálních služeb, a sice závislost na spádovosti do hierarchicky nadřazeného střediska.

10.5. Kulturní zařízení

Poslední částí analyzující dostupnost občanské vybavenosti je oblast kultury. Kulturní zařízení tvoří specifický pilíř občanské vybavenosti, který zásadně spoluvytváří kvalitu života obyvatel a napomáhá definovat identitu řešeného území. Dostupnost a rozmanitost kulturní infrastruktury má přímý vliv na sociální soudržnost, rozvoj komunitního života a atraktivitu obcí pro rezidenty i návštěvníky. V kontextu územního plánování je kulturní vybavenost posuzována zejména z hlediska její kapacity a geografické dosažitelnosti.

Hodnocen je počet divadel, muzeí, galerií a památníků (vč. počtu návštěvníků), knihoven (vč. počtu registrovaných uživatelů a výpůjček) a dále je hodnoceno prostorové rozmístění kin, kulturních domů a kostelů v rámci ČR.

V případě kulturních zařízení je často důležitá také vazba na veřejná prostranství. Právě prostranství v okolí kulturních domů, knihoven, muzeí či amfiteátrů zpravidla fungují jako přirozená centra společenského potkávání. Propojují vnitřní funkce budov s vnějším městským či vesnickým prostorem. Tento aspekt ovšem v rámci tohoto textu posuzován není (na celostátní úrovni je o přílišnou podrobnost).

V případě **divadel, muzeí, galerií a památníků a knihoven** je analýza provedena v měřítku České republiky a krajů (pro nižší územní celky nejsou dostupná data).

Informace o prostorovém rozmístění **kin, kulturních domů a kostelů** vychází z dat ČSÚ, který údaje získává z jednorázové přílohy TOVK k výkazu VI 1-01 Roční výkaz vybraných vládních institucí. Dotazovány jsou všechny obce a městské části hlavního města Prahy (s výjimkou vojenských újezdů). Údaje se aktualizují jednou za pět let, přičemž poslední dostupná data jsou za rok 2021.

Je důležité upozornit, že v rámci dotazování se **zjišťuje pouze přítomnost vybraného občanského vybavení v dané obci, nikoliv přesný počet daných zařízení**. Na základě těchto dat, tak můžeme pouze identifikovat obce, kde se vybrané občanské vybavení vyskytuje, ale už z nich nezjistíme, v jakém rozsahu. Stejného výsledku tak dosahuje, kterákoliv malá obec, kde je např. kostel, i Praha, kde je kostelů několik desítek. V tomto kontextu je nutné data interpretovat.

Informace o přítomnosti daného občanského vybavení je možné vyhodnocovat jak na úrovni obcí (ano/ne), tak také na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP) i na úrovni krajů (potažmo i na úrovni celé ČR), kdy můžeme vyhodnocovat podíl obcí v daném územním celku, které mají či nemají vybraný druh občanského vybavení.

Interpretace na úrovni SO ORP je však poměrně problematická. Úskalí s tím spojená jsou podrobněji popsána v úvodu kapitoly 10.2. (Zařízení pro sport a tělovýchovu). Vyhodnocovány jsou tak pouze podíly obcí v jednotlivých krajích, které mají vybraný druh občanského vybavení. Informaci o územním rozšíření jednotlivých zařízení v rámci ČR je pak hodnoceno přímo na úrovni jednotlivých obcí.

10.5.1. Divadla

Divadla jsou institucemi, které obvykle se svým uměleckým souborem a na svých scénách, popřípadě ve svých sálech, pravidelně produkují divadelní a taneční představení. Základní rozdělení divadel rozlišuje divadla repertoárová a stagionová. Hlavní rozdíl spočívá v organizaci uměleckého provozu, způsobu nasazování inscenací a v tom, zda má divadlo stálý herecký soubor.

Repertoárová divadla (divadla se stálým souborem) jsou typická pro střední Evropu (včetně České republiky) a fungují na principu střídání různých představení. Divadlo má v repertoáru několik různých inscenací, které jsou v průběhu měsíce střídány. Vyznačuje se stálým uměleckým souborem, který je v divadle v trvalém angažmá. Nové inscenace se produkují vícero měsíců nebo let, dokud publikum jeví zájem. Mezi příklady repertoárových divadel lze zařadit Národní divadlo, Městská divadla pražská a většinu regionálních divadel v České republice.

V našem případě se mezi repertoárová divadla řadí divadla a divadelní seskupení zřizované orgány státní správy, kraji, obcemi a městy, která ve sledovaném roce zároveň zřizovala jeden či více divadelních či tanečních souborů. Dále sem patří také nestátní neziskové organizace a soukromé subjekty, které ve sledovaném roce pravidelně produkovaly divadelní či taneční představení, a to bez ohledu na to, zda tyto subjekty zřizovaly stálé soubory či měly stálé působiště.

Stagionové divadlo (divadlo blokového typu) je divadelní model běžně se nacházející v západní Evropě, USA a v operním světě. Slovo „stagione“ pochází z italštiny a znamená sezóna nebo období. Tato divadla fungují na principu bloků. Nazkouší jednu konkrétní inscenaci a tu hrají každý den či sérii dnů za sebou, dokud se nevyprodá (týdny až měsíce). Poté se scéna přestaví a je nasazen jiný titul. Zásadním rozdílem je nestálý herecký soubor. Na každé jednotlivé představení či projekt jsou skrze konkurzy najímáni hostující umělci, se kterými je podepsána smlouva na dobu určitou. Hra je odehrána v jednom bloku a po skončení bloku se obvykle definitivně stáhne, kulisy se zlikvidují nebo odvezou. Známými příklady stagionových divadel je v některých produkcích Hudební divadlo, produkce na Broadwayi či v Londýně, i většina velkých světových operních domů (Státní opera ve Vídni kombinuje oba typy).

V našem případě jsou mezi stagionová divadla zařazeny subjekty, které nezřizovaly soubory, ale vlastnily nebo měly v péči jednu či více budov a sálů, na jejichž scénách ve sledovaném roce uvedly alespoň 20 představení profesionálních divadelních a tanečních souborů.

Tab. 10.16: Počty divadel v krajích ČR v roce 2024

Území	Divadla repertoárová	Divadla stagionová	Divadla celkem	Divadla (celkem) na 100 000 obyv.
Česká republika	**320**	**82**	**402**	**3,68**
hlavní město Praha	186	31	217	15,42
Středočeský kraj	17	6	23	1,56
Jihočeský kraj	9	6	15	2,30
Plzeňský kraj	8	3	11	1,79
Karlovarský kraj	4	0	4	1,37
Ústecký kraj	9	9	18	2,23
Liberecký kraj	7	5	12	2,67
Královéhradecký kraj	6	5	11	1,98
Pardubický kraj	5	3	8	1,51
Kraj Vysočina	2	5	7	1,36
Jihomoravský kraj	35	2	37	3,01
Olomoucký kraj	8	3	11	1,74
Zlínský kraj	7	1	8	1,39
Moravskoslezský kraj	17	3	20	1,70

Zdroj: Statistika kultury [online]. Praha: Národní institut pro kulturu, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://www.statistikakultury.cz/co-setrime/#divadla>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

V České republice bylo v roce 2024 evidováno celkem 402 divadel, z toho 320 repertoárových. Prostorové rozložení divadel je výrazně centralizované a vychází z historického kulturního vývoje na českém území, kdy většina divadelní produkce je koncentrována v místě, odkud se do okolního území historicky šířily kulturní vlivy (tj. v Praze).

V hlavním městě Praha se nachází nadpoloviční podíl všech divadel (217). Následující pozice náleží Jihomoravskému kraji (37), Středočeskému kraji (23) a Moravskoslezskému kraji (20). Zatímco Moravskoslezský kraj se vyznačuje většími, víceoborovými divadly, Středočeský kraj je kvůli rozdílné sídelní struktuře charakteristický menšími, regionálními scénami.

Nejméně divadel je přítomno v Karlovarském kraji (4), v němž zároveň jako v jediném kraji absentují stagionová divadla. Méně než deset divadel je také v Kraji Vysočina (7), v Pardubickém kraji a Zlínském kraji (v obou 8).

V přepočtu na 100 000 obyvatel dominuje v hustotě divadel hlavní město Praha (15,42), které s obrovským odstupem následuje Jihomoravský kraj (3,01), kde je relativně vysoká hodnota dána, především živou divadelní scénou v krajském městě Brně.

Na třetím místě je Liberecký kraj (2,67), který těží ze své loutkařské historie a německého dědictví. Severní Čechy se vyznačují staletou historií loutkového divadla, přičemž kromě známého Naivního divadla Liberec je region protkán menšími poloprofesionálními a nezávislými loutkovými scénami. Zároveň se v regionu nacházejí historicky bohatá sklářská a textilní města v rámci historického území Sudety, jež si stavěla svá vlastní honosná divadla.

Jihočeský kraj (2,30), jenž zaujímá čtvrtou pozici, má nízkou hustotu osídlení a zároveň silnou síť historicky významných měst s vysokou kulturní aktivitou (např. Písek, Tábor, Strakonice, Prachatice, Český Krumlov).

Nejméně divadel v přepočtu na obyvatele je v Kraji Vysočina (1,36 divadel na 100 000 obyvatel), ale velice podobných hodnot dosahuje také Karlovarský kraj (1,37) a Zlínský kraj (1,39).

Počet divadel v jednotlivých krajích v roce 2024 je zachycen na grafickém listu 10.10.

10.5.2. Kina

Kino (multikino) je dle definice ČSÚ stálé zařízení, jehož hlavní činností je pravidelné promítání filmů pro veřejnost za vstupné. Patří sem také kinokavárny, víceúčelové sály a letní kina s nepravidelným (sezónním) promítáním.

Tab. 10.17: Počty obcí, ve kterých se nachází kino v krajích ČR v roce 2021

Území	Celkem	%
Česká republika	**439**	**7,0**
hlavní město Praha	1	100,0
Středočeský kraj	60	5,2
Jihočeský kraj	47	7,5
Plzeňský kraj	31	6,2
Karlovarský kraj	16	11,9
Ústecký kraj	36	10,2
Liberecký kraj	24	11,2
Královéhradecký kraj	29	6,5
Pardubický kraj	33	7,3
Kraj Vysočina	27	3,8
Jihomoravský kraj	38	5,6
Olomoucký kraj	34	8,5
Zlínský kraj	26	8,5
Moravskoslezský kraj	38	12,7

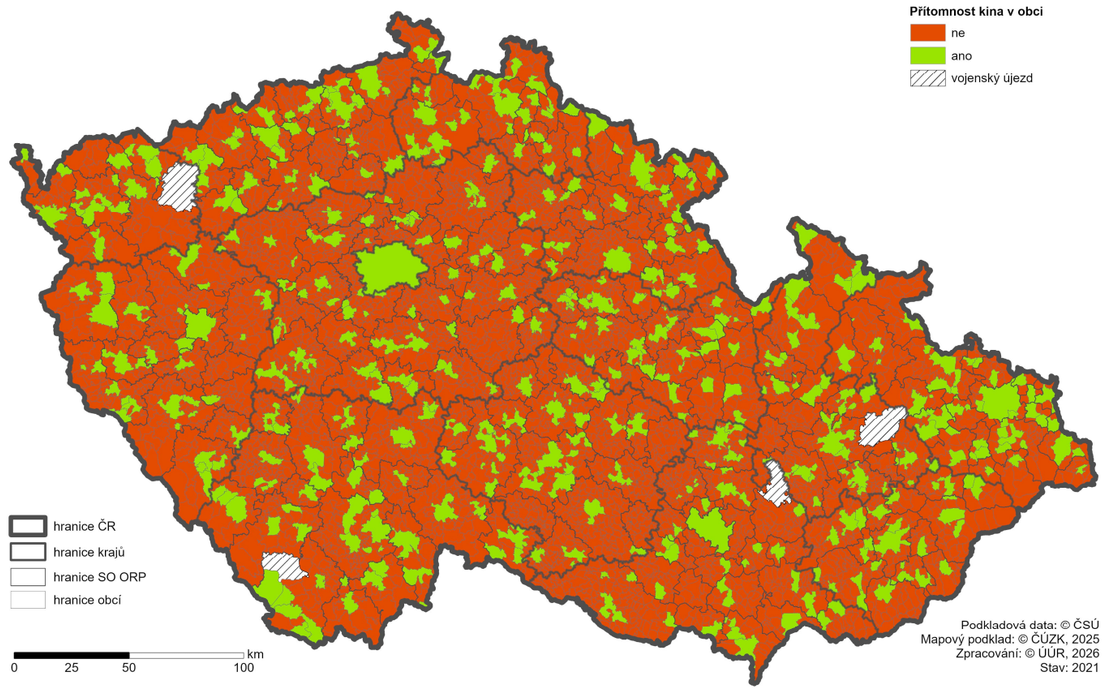
Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=A&pvokc=&katalog=32265&pvo=RSO24-2021&z=T>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

Kino je druh občanského vybavení vykazující vyšší kvalitativní úroveň, a proto se nachází v poměrně malém počtu obcí (kino má pouze 7 % obcí v ČR). Počet kin doznal v České republice hlubokého propadu po roce 1989 s nástupem digitálních forem sledování filmového obsahu v podobě videokazet, komerčních televizí a v neposlední řadě kvůli nevyhovujícímu technickému stavu obecních biografů. V posledních cca 15 letech se však počet kin stabilizoval a cca od roku 2010 až 2012 nastalo období masivní digitalizace kin. Státní fond kinematografie a obce investovaly finance do moderní promítací techniky, což menší regionální kina zachránilo před zánikem.

Zatímco počet kin v kategorii klasických stálých kin a multikin stagnuje a dochází především k modernizaci, počet letních a alternativních kin výrazně vzrůstá. Klasická stálá kina jsou nejpočetnější kategorií. Multikina představují cca 1/10 z počtu klasických kin, avšak projekce multikin generují majoritní podíl zisků.

Přestože se dostupnost filmového obsahu zadarmo stále zlepšuje, neklesající počet kin lze vysvětlit emocionálně silnějším prožitkem a chápáním kina jako místa pro setkávání.

Obr. 10.13: Obce v ČR, ve kterých se nachází kino (2021)

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2026.

Nejvyšší podíl obcí v kraji, v nichž je přítomno kino, kromě hlavního města Prahy (100 %), vykazuje Moravskoslezský kraj (12,7 %), Karlovarský kraj (11,9 %) a Liberecký kraj (11,2 %). Podíl přesahující 10 % vykazuje též Ústecký kraj (10,2 %). Relativně vysoký podíl je dán množstvím větších sídel v krajích.

Naopak slabé zastoupení kin v obcích má Kraj Vysočina (3,8 %), Středočeský kraj (5,2 %) a Jihomoravský kraj (5,6 %). V Kraji Vysočina lze vysvětlit malý podíl obcí, v nichž je kino přítomno větším podílem malých obcí. Vzájemně více izolované obce způsobují nízký počet potenciálních návštěvníků kina a provoz kina je tak ve většině obcí nerentabilní. V případě Středočeského a Jihomoravského kraje je nízký podíl ovlivněn návštěvností multikin v Praze, resp. Brně, která se nacházejí v řade obchodních center a tvoří pro menší regionální kina přílišnou konkurenci.

V celé ČR je pak možné identifikovat celkem 11 správních obvodů ORP, ve kterých se nenachází ani jedno kino. Jmenovitě jsou to SO ORP Blovice, Bystřice nad Pernštejnem, Jaroměř, Konice, Kraslice, Lipník nad Bečvou, Litovel, Náměšť nad Oslavou, Pohořelice, Šlapanice a Telč. Nejvíce správních obvodů ORP z výše jmenovaných se nachází v Kraji Vysočina a v Olomouckém kraji (v obou 3 SO ORP).

10.5.3. Muzea a galerie

Muzeum je zařízení, které na základě průzkumu plánovitě shromažďuje, odborně spravuje a vědeckými metodami zpracovává sbírky hmotného dokladového materiálu o vývoji přírody a společnosti, o uměleckém tvoření nebo jiném druhu lidské činnosti a využívá těchto sbírek ke kulturní a osvětové činnosti.

Zvláštním druhem muzea je **památník**, tedy místnost nebo samostatný objekt, ve kterém je instalována expozice nebo výstava, jejímž účelem je připomínat skutečnou významnou osobnost nebo událost. Památníkem může být muzeum na místě dané události, socha, sousoší, fontána, monolit, náhrobní kámen aj.

Galerie (nebo též muzeum výtvarného umění) je místo sloužící k vystavování uměleckých děl. Do statistik jsou zahrnovány jen ty galerie, které vlastní sbírkové předměty, nikoli galerie prodejní.

Muzea, památníky i galerie mají společné to, že jde o stálé nevýdělečné instituce otevřené veřejnosti, které získávají, uchovávají, zkoumají a vystavují hmotné doklady o člověku a jeho prostředí. Muzea a galerie představují nezastupitelnou součást kulturního dědictví. Významnými zřizovateli, zejména velkých muzeí a galerií, jsou orgány státní správy, kraje, obce a města. Nemalou část muzeí založily také spolky, obecně prospěšné společnosti, nadace, církve, fyzické a právnické osoby a jiné subjekty.

Z pohledu specializace jsou nejpočetněji zastoupena muzea všeobecná (tzv. vlastivědná), muzea výtvarných umění (galerie), dále muzea zaměřená na průmysl, vědu a techniku, historii a přírodu.

Tab. 10.18: Počty muzeí, galerií a jejich návštěvníků v krajích ČR v roce 2024

Území	Muzea a galerie (celkem)	Muzea a galerie na 100 000 obyv.	Návštěvníci	Návštěvníci na 1 muzeum/galerii
Česká republika	**487**	**4,46**	**13 104 162**	**26 908**
hlavní město Praha	41	2,93	5 381 084	131 245
Středočeský kraj	65	4,43	1 218 768	18 750
Jihočeský kraj	42	6,43	602 730	14 351
Plzeňský kraj	37	6,02	397 109	10 733
Karlovarský kraj	16	5,46	384 944	24 059
Ústecký kraj	30	3,71	479 896	15 997
Liberecký kraj	29	6,45	337 516	11 638
Královéhradecký kraj	46	8,27	468 012	10 174
Pardubický kraj	30	5,66	371 053	12 368
Kraj Vysočina	34	6,57	271 474	7 985
Jihomoravský kraj	38	3,09	1 156 332	30 430
Olomoucký kraj	20	3,17	470 039	23 502
Zlínský kraj	26	4,49	810 525	31174
Moravskoslezský kraj	33	2,79	754 680	22 869

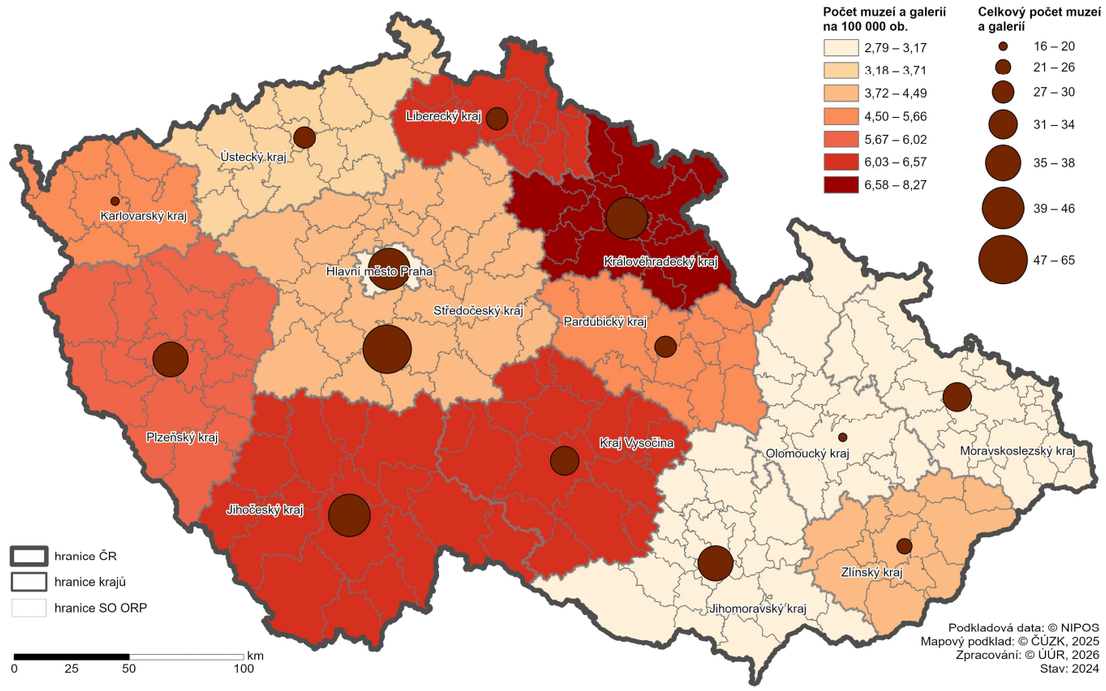
Zdroj: Statistika kultury [online]. Praha: Národní institut pro kulturu, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://www.statistikakultury.cz/co-setrime/#muzea>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

K roku 2024 bylo v České republice celkem 487 muzeí a galerií (přesněji 441 muzeí a 46 galerií), což činilo 4,46 muzeí a galerií na 100 000 obyvatel. Nejvíce se jich nacházelo ve Středočeském kraji (65), Královéhradeckém kraji (46), Jihočeském kraji (42) a v hlavním městě Praha (41), nejméně pak v Karlovarském kraji (16), Olomouckém kraji (20) a Zlínském kraji (26).

V přepočtu na počet obyvatel bylo nejvíce muzeí a galerií v Královéhradeckém kraji (8,27 muzeí/galerií na 100 000 obyvatel), Kraji Vysočina (6,57) a Libereckém kraji (6,45) a nejnižší v Moravskoslezském kraji (2,79), hlavním městě Praha (2,93) a Jihomoravském kraji (3,09).

Nejnižší koncentrace v krajích se třemi největšími městy v České republice je dána velikostí a početností exponátů v jedné instituci. Pochopitelně tak v relativních hodnotách dominují kraje kombinující nižší hustotu osídlení s bohatým historickým odkazem. Královéhradecký kraj se vyznačuje vojenskou, literární a průmyslovou historií, což vedlo ke vzniku poměrně specifických expozic rozmístěných po celém kraji.

Obr. 10.14: Počet muzeí a galerií v jednotlivých krajích ČR (2024)

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2026.

V roce 2024 navštívilo muzea a galerie v České republice celkem 13 104 162 návštěvníků, přičemž na jedno muzeum či galerii v ČR připadalo v roce 2024 v průměru 26 908 návštěvníků. Návštěvnost muzeí a galerií se oproti předcházejícímu roku zvýšila o necelý milion návštěvníků. Nejvíce se přiblížila návštěvnosti přelomu let 2016 a 2017. Stále ale zůstala na 89 % roku 2019, tj. posledního před pandemií covid-19.

Nejvíce návštěvníků v roce 2024 navštívilo pražská muzea a galerie, a to téměř 5,4 milionu návštěvníků (je to více než 40 % všech návštěvníků v celé ČR). Počty převyšující 1 milion návštěvníků evidují dále Středočeský kraj (1,2 milionu) a Jihomoravský kraj (1,15 milionu). Nejméně návštěvníků zaznamenal v roce 2024 Kraj Vysočina (cca 270 tisíc návštěvníků), s odstupem také Liberecký kraj (necelých 340 tisíc) a Pardubický kraj (cca 370 tisíc).

Z přepočtu návštěvnosti na 1 muzeum či galerii vyplývá, že nejnavštěvovanější instituce se nacházejí v hlavním městě Praha, kde jedno muzeum či galerii v roce 2024 navštívilo v průměru více než 130 tisíc osob. S výrazně nižším průměrem následuje Jihomoravský kraj (cca 30 tisíc) a Karlovarský kraj (cca 24 tisíc).

Na druhé straně spektra se nachází dva kraje, kde je průměrný počet návštěvníků na 1 muzeum či galerii nižší než 10 tisíc. Konkrétně jde o Zlínský kraj (něco přes 3 tisíce) a Kraj Vysočina (necelých 8 tisíc).

S výjimkou hlavního města Prahy (a částečně Brna) nelze konstatovat, že populační velikost krajských měst a jejich institucionální význam výrazněji souvisí s vyššími počty návštěvníků muzeí a galerií. Například Plzeňský kraj vykazuje čtvrtý nejnižší počet návštěvníků na 1 muzeum či galerii, přestože je Plzeň čtvrtým největším městem ČR. Naopak Karlovarský kraj vykazuje návštěvnost převyšující 24 000 na jedno muzeum či galerii, přestože se zde nenachází institucionálně významné krajské město. Karlovarský kraj však patří mezi turisticky nejvytíženější kraje s nejdelší dobou pobytu návštěvníků, přičemž se v lázeňských městech nacházejí turisticky atraktivní objekty

s vysokou návštěvností. Patří mezi ně např. Císařské lázně (Karlovy Vary) nebo návštěvnická centra slavných značek jako Moser či Thun. Velikost sídel tak zdá se nepředurčuje výši návštěvnosti jednoho zařízení. Muzea a galerie jsou rozptýleny po různě velikých sídlech a návštěvnost je dána zejména významností instituce.

10.5.4. Knihovny

Veřejné knihovny jsou kulturní, informační a vzdělávací instituce, které shromažďují, zpracovávají a uchovávají organizovanou sbírku dokumentů. Veřejné knihovny zaručují rovný přístup k informačním zdrojům a službám veřejnosti bez rozdílu a představují také největší síť bezplatného přístupu k internetu. Veřejné knihovny dlouhodobě usilují o rozšíření svých služeb od běžného půjčování knih směrem k vytváření informačních, vzdělávacích a kulturních center.

Tab. 10.19: Počty knihoven, jejich registrovaných uživatelů a výpůjček v krajích ČR v roce 2024

Území	Počet knihoven	Knihovny na 100 000 obyv.	Počet registrovaných uživatelů	Počet výpůjček	Výpůjčky na 1 čtenáře (průměr)
Česká republika	**5 161**	**47,31**	**1 266 782**	**41 548 452**	**33,91**
hlavní město Praha	42	3,00	210 806	5 444 801	25,80
Středočeský kraj	730	49,79	130 788	4 163 596	31,80
Jihočeský kraj	507	77,61	86 877	2 829 853	32,60
Plzeňský kraj	451	73,38	72 916	2 240 532	30,70
Karlovarský kraj	115	39,22	30 534	1 095 359	35,90
Ústecký kraj	272	33,65	63 187	2 294 313	36,30
Liberecký kraj	189	42,05	44 743	1 478 800	33,10
Královéhradecký kraj	348	62,60	75 047	2 735 364	36,40
Pardubický kraj	388	73,14	60 290	1 997 586	33,10
Kraj Vysočina	555	107,22	63 086	2 243 155	35,60
Jihomoravský kraj	596	48,48	146 267	4 132 849	28,30
Olomoucký kraj	399	63,18	72 830	2 464 599	33,80
Zlínský kraj	300	51,81	82 590	3 514 070	42,50
Moravskoslezský kraj	269	22,75	126 821	4 913 575	38,80

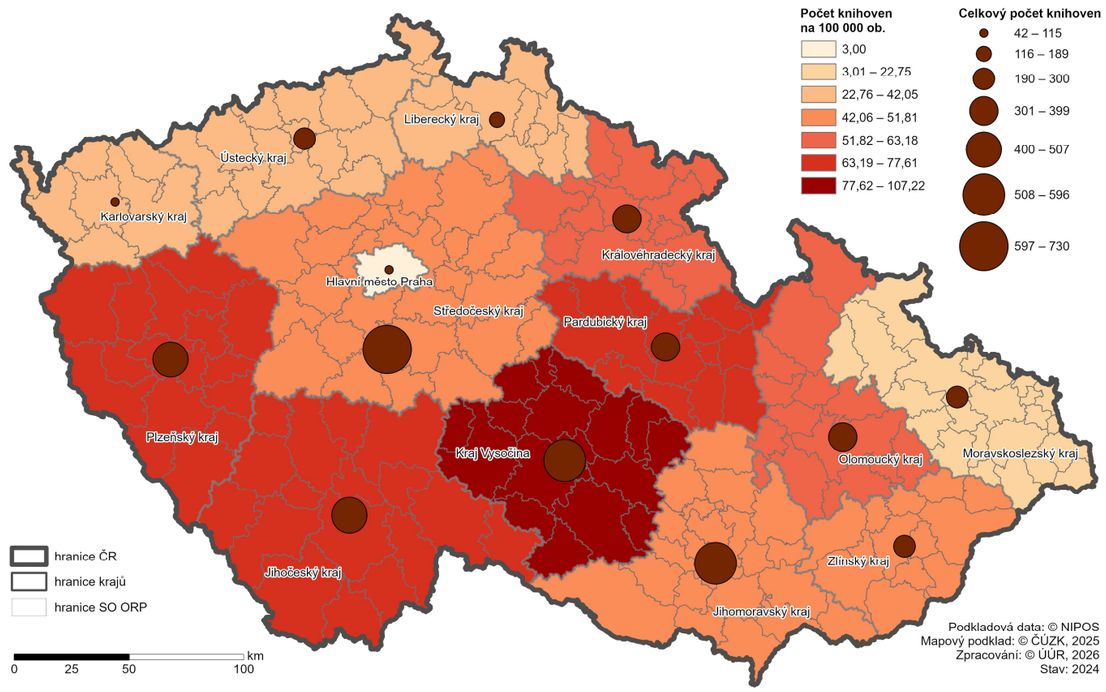
Zdroj: Statistika kultury [online]. Praha: Národní institut pro kulturu, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://www.statistikakultury.cz/co-setrime/#knihovny>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

V České republice bylo v roce 2024 celkem 5 161 knihoven s výraznou územní diferenciací, jež silně vyplývá z rozdílné sídelní struktury krajů. Knihovna představuje základní občanské vybavení v oblasti kultury. Vzhledem k tomu se knihovny často nachází i ve velmi malých obcích. Pořadí krajů dle počtu knihoven tak výrazně koreluje s celkovým počtem obcí v kraji.

Nejvyšší **počet knihoven** vykazuje Středočeský kraj (730), Jihomoravský kraj (596) a Kraj Vysočina (555), kdy jde o tři kraje s největším počtem obcí. Naopak nejméně knihoven je přítomno v hlavním městě Praha (42) a dále v Karlovarském kraji (115) a Libereckém kraji (189), tedy v krajích, které tvoří nejméně obcí (v případě Prahy dokonce jen jedna obec).

Zajímavější je tak **počet knihoven v přepočtu na obyvatele**, kdy největší počet knihoven na 100 000 obyvatel vykazuje Kraj Vysočina (107,22) z výše uvedeného důvodu, dále Jihočeský kraj (77,61), Plzeňský kraj (73,38) a Pardubický kraj (73,14). I tyto kraje jsou charakteristické převažujícím rurálním osídlením a drobnější sídelní strukturou. Nejméně knihoven na počet obyvatel je naopak přítomno v hlavním městě Praha (3,00), Moravskoslezském kraji (22,75) a Ústeckém kraji (33,65), ve kterých je obyvatelstvo naopak koncentrováno převážně v urbánním prostoru a kapacitně větší knihovny jsou proto dostupné většímu počtu obyvatel v menší docházkové či dojezdové vzdálenosti.

Obr. 10.15: Počet knihoven v jednotlivých krajích ČR (2024)

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2026.

Počet registrovaných uživatelů knihoven v České republice k roku 2024 představoval 11,62 % celkové populace. Přibližně 1/6 všech uživatelů využívalo knihovny v hlavním městě Praha (210 806), 146 267 uživatelů bylo registrováno v Jihomoravském kraji a 130 788 ve Středočeském kraji. Jde o tři populačně největší kraje, přičemž počet uživatelů v prvních dvou případech je násoben také vysokým počtem studentů, kteří zde studují. Nejméně registrovaných uživatelů bylo v roce 2024 naopak v populačně malých krajích, zejména v Karlovarském (30 534) a Libereckém kraji (44 743).

Počet všech výpůjček za rok 2024 se zastavil na hodnotě 41 548 452. Mezikrajské srovnání nenabývá tak velkých rozdílů jako u počtu registrovaných uživatelů. K nejvyšším hodnotám se řadí hlavní město Praha (5 444 801), Moravskoslezský kraj (4 913 575), Středočeský kraj (4 163 596) a Jihomoravský kraj (4 132 849). Nejméně výpůjček vykazuje Karlovarský kraj (1 095 359), Liberecký kraj (1 478 800) a Pardubický kraj (1 997 586).

Počtem výpůjček na 1 čtenáře se k nejlépe postaveným řadí Zlínský kraj (42,50), Moravskoslezský kraj (38,80) a Královéhradecký kraj (36,40) následovaný na čtvrté pozici Ústeckým krajem (36,30).

Vysoká čtenářská aktivita ve Zlínském kraji má několik možných metodických, geografických a komunitních příčin. Jedná se o kraj s více zakořeněným tradicionalismem, religiozitou, rodinnou a komunitní soudržností. Knihovna přitom často funguje jako hlavní kulturní a komunitní centrum obce (spojené s besedami, kluby či kronikářstvím). Čtenáři knihovny nenavštěvují pouze za účelem výpůjčky, ale pravidelně zde tráví čas, což frekvenci výpůjček výrazně zvyšuje.

Pod patronátem Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně a pověřených knihoven (Kroměříž, Uherské Hradiště, Vsetín) zde navíc perfektně funguje systém tzv. výměnných fondů. Uplatňuje se zde princip rotace knih. Knihy nezůstávají v jedné knihovně. Soubory nových knižních titulů neustále kolují mezi malými obcemi. Čtenáři tak i v malých obcích mají každý měsíc přístup k novým knihám, což k výpůjčkám motivuje více než v krajích, kde fond v malých obcích stagnuje.

Nejnižší počet výpůjček na 1 čtenáře vykazuje hlavní město Praha (25,80), Jihomoravský kraj (28,30) a Plzeňský kraj (30,70). Z dat vyplývá, že pražští, jihomoravští a západočeští čtenáři vykazují průměrně nižší počet výpůjček

a vyšší podíl z nich lze považovat za uživatele příležitostně využívající služeb knihoven. Tento fakt lze argumentovat právě vyšším podílem studentských výpůjček, kdy studenti mohou většinu času pouze formálně čerpat studentských výhod, avšak k výpůjčce za účelem studia dochází pouze zřídka v porovnání s volnočasovými čtenáři (často využívají služeb knihoven také prezenčně).

Přidruženým vysvětlením je přímá úměra mezi věkem a vyšším počtem přečtených knih, přičemž v regionech, kde se nachází studentská krajská města, je průměrný věk registrovaných uživatelů nižší. Zároveň ale platí, že vzdělanější obyvatelstvo vykazuje průměrně vyšší počet přečtených knih. V současné době je však sledování tohoto ukazatele čím dál méně relevantní, jelikož více čtenářů přechází k digitálním formám knižního obsahu, což může souviset s nižší mírou konzervatismu a tradicionalismu.

10.5.5. Kulturní domy (sály) pro pořádání společenských akcí

Dle definice ČSÚ se do této kategorie zařazuje každý kulturní (společenský) dům či jiný sál umožňující pořádání společenských akcí (např. tanečních) a shromáždění občanů v obci, bez ohledu na provozovatele nebo majitele. Nepatří sem zasedací místnosti, obřadní síně, klubovny pro zájmové činnosti apod.

Tab. 10.20: Počty obcí, ve kterých se nachází kulturní dům (sál) pro pořádání společenských akcí v krajích ČR v roce 2021

Území	Celkem	%
Česká republika	**4 329**	**69,2**
hlavní město Praha	1	100,0
Středočeský kraj	599	52,4
Jihočeský kraj	425	68,1
Plzeňský kraj	338	67,5
Karlovarský kraj	88	65,7
Ústecký kraj	253	71,5
Liberecký kraj	146	67,9
Královéhradecký kraj	281	62,7
Pardubický kraj	322	71,4
Kraj Vysočina	526	74,7
Jihomoravský kraj	535	79,5
Olomoucký kraj	325	80,8
Zlínský kraj	240	78,2
Moravskoslezský kraj	251	83,7

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=A&pvokc=&katalog=32265&pvo=RSO24-2021&z=T>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

Vývoj počtu kulturních domů v České republice prošel po roce 1989 výrazným poklesem a transformací, avšak v posledních letech zažívá stabilizaci a architektonickou i funkční obrodu. Zatímco masivní, státem řízená výstavba z dob socialismu skončila, dnešní kulturní domy se mění na moderní víceúčelová komunitní a kreativní centra.

V případě kulturních domů (sálů) se jedná o relativně běžnou (základní) občanskou vybavenost. Dle dostupných dat se v roce 2021 kulturní dům či sál nacházel v celkem 4 329 obcích České republiky (tj. cca 70 % obcí v ČR).

V relativních hodnotách je nejvyšší zastoupení kulturních domů, kromě hlavního města Prahy (100 %), v obcích Moravskoslezského kraje (83,7 %), Olomouckého kraji (80,8 %) a Jihomoravského kraje (79,5 %), nejméně pak v obcích Středočeského kraje (52,4 %), Královéhradeckého kraje (62,7 %) a Karlovarského kraje (65,7 %).

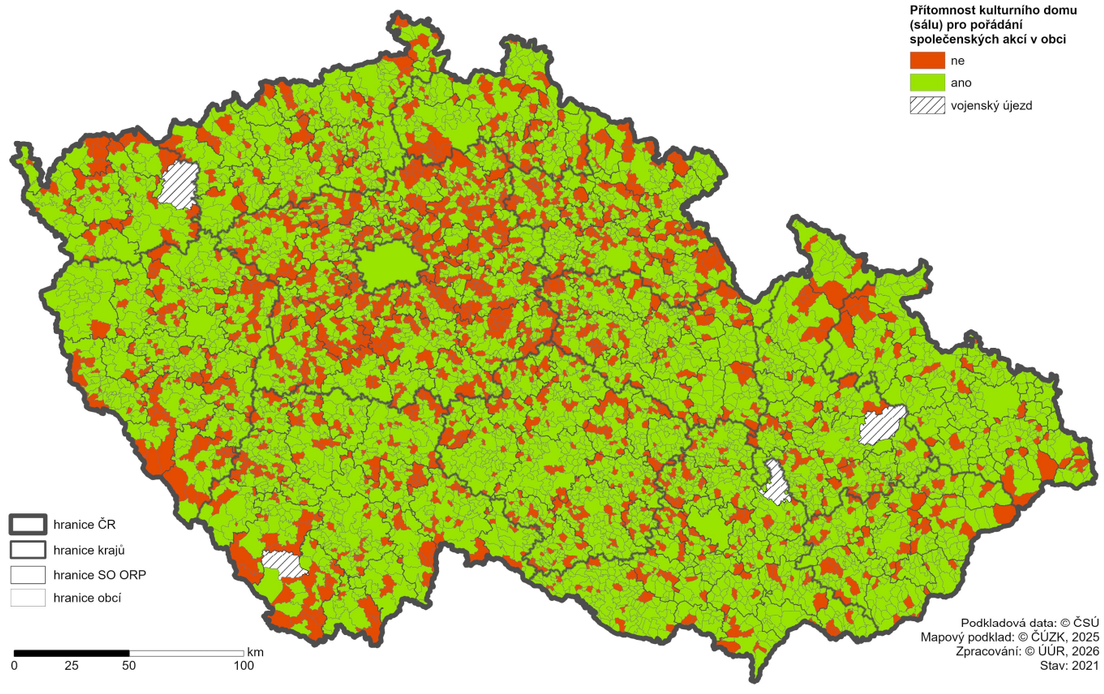
Nízké zastoupení ve Středočeském kraji je dáno zejména prstencem obcí v metropolitní oblasti Prahy. Kromě obcí, jež sice procházejí významnými územními proměnami vlivem rezidenční suburbanizace, ale mají historicky zachovalý intravilán s kulturním domem, je zde řada obcí, kde kulturní dům absentuje. Tyto obce před započetím intenzivní suburbanizace byly velmi malé, případně byly historicky součástí jiné obce. V 90. letech se však počet samosprávných obcí výrazně navýšil a obce zároveň začaly masivně narůstat a dominantní část jejich zástavby je nová. Nejen občanská vybavenost, veřejná infrastruktura, ale též kulturní a společenský život je zde nedostatečný. Z hlediska chybějícího kulturního vyžití je ale možným vysvětlením vyšší míra individualismu, anonymita a střežení soukromí, ale také dojížďka za kulturním děním do Prahy.

Kraje na Moravě a ve Slezsku vykazují nejvyšší hodnoty zejména z historických a sociologických důvodů. Většinu menších obcí na Moravě lze označit jako vybavený moravský venkov. Data Národního institutu pro kulturu pravidelně potvrzují vyšší návštěvnost společenských center na Moravě a ve Slezsku v porovnání se západní polovinou České republiky. Moravské regiony (zejména Slovácko, Valašsko, Haná či moravské části Vysočiny) si udržely mnohem živější tradici komunitního a folklorního života. Výroční slavnosti, jako jsou hody, fašanky, koštování vína, plesy, folklorní festivaly nebo činnost dobrovolných hasičů a amatérských divadel, vyžadují velké vnitřní prostory.

Zatímco rozsáhlé oblasti Čech (především severní a západní pohraničí) byly po druhé světové válce vysídleny a ztratily kontinuitu lokální identity, jižní a střední Morava si spíše udržela původní stabilní osídlení. Obyvatelstvo Moravy žije v místech s hlubokými rodinnými kořeny. Je zde tak přítomna vyšší motivace svépomocí stavět a udržovat lokální infrastrukturu (hřiště, tělocvičny, kulturní sály atp.). Podobně jako u folkloru zde hraje roli i vyšší religiozita, přičemž komunitní život je přirozeně spjat s farnostmi, které na tyto aktivity úzce navazují.

Jako u většiny sledovaných zařízení se do kvantity i kvality občanské vybavenosti propisuje i v tomto případě odlišná struktura osídlení. Morava a Slezsko mají ve srovnání se Středočeským nebo Jihočeským krajem méně extrémně malých samot a osad, ale zato větší a populačně větší vesnice. Obce na Moravě a ve Slezsku mají velmi často mezi 1 000 až 3 000 obyvateli. Takto velké obce již disponují dostatečně silným rozpočtem na to, aby byly schopny financovat chod jak velkého kulturního domu, tak moderního sportovního areálu s dětským hřištěm. Z tohoto důvodu je převážně urbánní Ústecký kraj nejlépe postaveným krajem v Čechách (s výjimkou hlavního města Prahy).

Obr. 10.16: Obce v ČR, ve kterých se nachází kulturní dům (sál) pro pořádání společenských akcí (2021)

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2026.

10.5.6. Kostely

Dle definice ČSÚ se do této kategorie zařazuje každý kostel, kaple či modlitebna s bohoslužbami pro veřejnost, které se konají aspoň jednou za měsíc (tj. které mají pravidelné náboženské využití).

Tab. 10.21: Počty obcí, ve kterých se nachází kostel s náboženským využitím v krajích ČR v roce 2021

Území	Celkem	%
Česká republika	**3 545**	**56,6**
hlavní město Praha	1	100,0
Středočeský kraj	495	43,3
Jihočeský kraj	309	49,5
Plzeňský kraj	242	48,3
Karlovarský kraj	74	55,2
Ústecký kraj	184	52,0
Liberecký kraj	130	60,5
Královéhradecký kraj	235	52,5
Pardubický kraj	263	58,3
Kraj Vysočina	348	49,4
Jihomoravský kraj	485	72,1
Olomoucký kraj	306	76,1
Zlínský kraj	217	70,7
Moravskoslezský kraj	257	85,7

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=A&pvokc=&katalog=32265&pvo=RSO24-2021&z=T>. Upraveno: Ústav územního rozvoje, 2026.

Prostorové rozmístění kostelů s pravidelným náboženským využitím je nejvíce podmíněno různou mírou religiozity, jež vykazuje severozápadně jihovýchodní gradient. Různící se religiozita v krajích souvisí zejména s historickými přesuny obyvatel a vzdáleností od historických center kulturního a společenského dění. Nízká religiozita v severozápadních regionech České republiky je dána výraznou obměnou obyvatelstva v poválečném období, zánikem mnoha obcí a nižší identitou přistěhovalých obyvatel s územím.

V období socialismu představoval Ústecký a Karlovarský kraj průmyslově vyspělé regiony, v nichž se silně projevovaly budovatelské záměry socialistického režimu, a sice v charakteru zástavby a průmyslu protěžujícím panelová sídliště a těžký průmysl, přičemž údržba sakrálních objektů byla v kontextu persekuce katolické církve zanedbávána.

Ve Středočeském kraji je častá absence kostelů kromě nízké religiozity spjata s rezidenční suburbanizací probíhající v obcích, jež se osamostatnily jako velmi malé obce (bez kostela). Aktuální rozvoj obcí z důvodu velkého přílivu nových obyvatel pak cílí především na rezidentní výstavbu, případně na jinou občanskou vybavenost (např. v oblasti školství, maloobchodu apod).

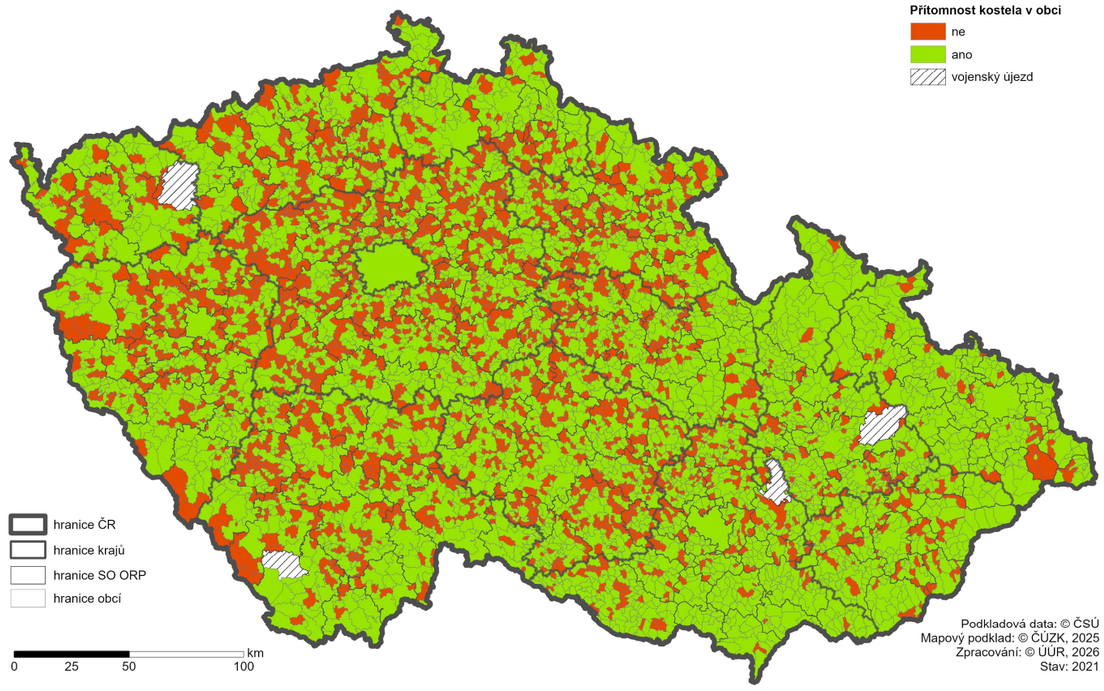
Moravské a Slezské regiony, v nichž jsou přítomny folklórní oblasti, jsou více vzdáleny od hlavního města, přičemž moderní hodnoty produkované ve velkých centrech tyto regiony historicky přejímaly s časovým odstupem. Osídlení je zde převážně trvalé a spjaté s tradičními zvyklostmi a vyšší mírou konzervatismu.

V roce 2021 bylo v České republice evidováno celkem 3 545 obcí, ve kterých se nachází kostel s pravidelným náboženským využitím (je to něco málo přes 50 % obcí v ČR). V relativních hodnotách je z hlediska podílu obcí s kostelem zdaleka nejlépe vybaveným krajem Moravskoslezský kraj (85,7 %) následovaný Olomouckým krajem (76,1 %) a Jihomoravským krajem (72,1 %). Přes 70 % obcí má fungující kostel také ve Zlínském kraji. Další kraj v pořadí (Liberecký), má podíl obcí již pouze 60 %. Z toho je zřejmé, že rozdíl mezi moravskou (moravskoslezskou) a českou částí České republiky je v tomto ohledu velmi výrazný.

Nejnižší podíly obcí s fungujícím kostelem mají kraje Středočeský (43,3 %), Plzeňský (48,3), Jihočeský (49,5 %) a možná trochu překvapivě také Kraj Vysočina (49,4 %). V jejím případě je to však dáno zejména celkově velkým množstvím malých obcí, které vzhledem k aktuální situaci nejsou vždy schopné udržet svůj kostel v pravidelném provozu.

Na úrovni správních obvodů ORP, je možné identifikovat obvody, které i přes vyšší počet obcí, mají kostel s pravidelným náboženským využitím v každé z nich (tj. mají 100% podíl). Jde například o SO ORP Mikulov na jižní Moravě (celkem 17 obcí), Frýdlant nad Ostravicí (11 obcí) a Rožnov pod Radhoštěm (9 obcí) v Moravskoslezských Beskydech nebo Vítkov (12 obcí) a Kravaře (9 obcí) ve střední části Moravskoslezského kraje. Nepřekvapivě se všechny tyto správní obvody nacházejí ve Slezsku či na Moravě.

Obr. 10.17: Obce v ČR, ve kterých se nachází kostel s náboženským využitím (2021)

Zpracoval: Ústav územního rozvoje, 2026.

III. Závěrečný souhrn

Komplexní analýza občanského vybavení a veřejných prostranství na území České republiky odhaluje hlubokou regionální diferenciaci, která je primárně determinována sídelní strukturou, historicko-sociologickým vývojem dotčených regionů a intenzivními demografickými procesy, reprezentovanými zejména rezidenční suburbanizací a strukturálním stárnutím populace.

Soustava mateřských a základních škol vykazuje v desetiletém sledovaném období (2013/14–2023/24) nárůst počtu institucí i pedagogických pracovníků, což reflektuje jak rozšiřování soukromého sektoru, tak reakci na zvýšené prostorové nároky v metropolitních areálech. Zásadním územním jevem je disproporce mezi jádrovými městy (Praha, Brno) a jejich zázemím (Středočeský a Jihomoravský kraj). Středočeský kraj vykazuje nejvyšší absolutní počty dětí v MŠ i žáků ZŠ. Masivní dekoncentrace mladých rodin do zázemí velkých měst vytváří extrémní tlak na zkapacitňování školské infrastruktury v menších sídlech, přičemž výstavba občanské vybavenosti vykazuje chronické zpoždění za soukromou bytovou výstavbou.

Relativní ukazatele (hustota škol na 100 000 obyvatel) jasně vyzdvihují kraje s atomizovanou sídelní strukturou (Olomoucký, Pardubický kraj, Kraj Vysočina). V těchto regionech existuje vysoký podíl malých, prostorově rozptýlených pracovišť (včetně prvostupňových ZŠ), které zajišťují fyzickou a časovou dostupnost v rurálním prostoru. Naopak urbánně koncentrované kraje (Praha, Moravskoslezský, Plzeňský) disponují menším počtem velkokapacitních institucí, což sice zvyšuje nároky na každodenní dojížďku, ale umožňuje vyšší pedagogickou specializaci.

Vyšší stupně vzdělávací soustavy (SŠ, VŠ) podléhají intenzivní hierarchické koncentraci do okresních a krajských center, což generuje makroregionální až mezoregionální dojížďkové proudy. Prestižní střední školy ve velkých aglomeracích narážejí na své kapacitní limity pod vlivem nástupu demograficky silných ročníků, což prohlubuje selektivitu vzdělávání a územní nerovnosti v přístupu k němu. Karlovarský kraj v tomto segmentu dlouhodobě zaostává a jako jediný kraj v ČR vykazuje úplnou absenci univerzitního centra.

Prostorové rozmístění **sportovní infrastruktury** (víceúčelové haly, krytá zařízení, hřiště, koupaliště, bazény) vykazuje kvantitativní i kvalitativní gradient ve prospěch východní poloviny státu (Morava a Slezsko). Moravskoslezský, Zlínský a Olomoucký kraj vykazují nejvyšší podíly obcí vybavených hřišti (přes 90 %) a víceúčelovými tělocvičnami. Tento stav je dán specifickou sídelní strukturou, kdy moravský venkov tvoří populačně větší a kompaktnější obce (často 1 000 – 3 000 obyvatel) s dostatečnou rozpočtovou silou pro udržení nákladných areálů.

Specifické formy sportovní vybavenosti často korelují s geografickým potenciálem území. Například Jihočeský kraj těží z husté rybniční sítě a řady vodních přehrad, což se propisuje do vysokého absolutního počtu obcí s přírodními koupališti. Nejvyšší relativní podíl obcí s koupališti (22,8 %) vykazuje Liberecký kraj, což souvisí s rozvojem turistické infrastruktury v horských oblastech a rozmanitým přírodním reliéfem v kraji. V Karlovarském kraji je pak nejvyšší podíl obcí s krytým bazénem (vazby na lázeňský turismus).

Zdravotnická infrastruktura vykazuje kritické disproporce, které z pohledu územního plánování představují závažná rizika pro udržitelnost rozvoje území.

Jihočeský kraj vykazuje nejnižší hustotu nemocnic v ČR (1,07 na 100 000 obyvatel), což v kombinaci s nízkou hustotou osídlení a velkou rozlohou (oblasti Šumavy a Novohradských hor) představuje akutní problém z hlediska časové dostupnosti urgentní péče v kontextu periferní zranitelnosti. Zdravotní péče je zde příliš centralizována do velkokapacitní nemocnice v Českých Budějovicích.

Zejména Ústecký, Karlovarský a Pardubický kraj se potýkají s kritickým nedostatkem lidských zdrojů ve zdravotnictví, což se projevuje podprůměrným počtem lékařů a stomatologů na tisíc obyvatel. V případě stomatologické péče (kde Karlovarský kraj vykazuje 12× nižší počet lékařů než Praha při pouze 5× menší populaci) je deficit způsoben nízkou kupní silou obyvatelstva, vysokou nezaměstnaností a neschopností regionu konkurovat mzdovým podmínkám a inovačnímu potenciálu metropole. Výjimkou v Karlovarském kraji je síť specializovaných odborných ordinací navázaných striktně na lázeňský průmysl.

Výrazným systémovým deficitem je nerovnoměrné rozmístění lůžek následné péče. Zatímco Středočeský kraj disponuje stabilní sítí menších okresních nemocnic s odděleními pro dlouhodobě nemocné, v Jihočeském kraji lůžka následné péče v nemocnicích zcela absentují a v krajích s progresivně stárnoucí populací (Pardubický, Zlínský) dosahují kriticky nízkých hodnot.

Sektor sociálních služeb prochází hlubokou koncepční proměnou, která přímo ovlivňuje prostorové nároky na objekty sociální péče.

Mezi lety 2014 a 2023 došlo na celostátní úrovni k nárůstu počtu sociálních zařízení o 8,81 %, avšak vývoj kapacit pobytových služeb vykazuje protichůdné tendence. Pokles absolutního počtu míst v klasických domovech pro seniory (o 4,38 % v ČR, v Jihomoravském kraji dokonce o 15,32 %) doprovázený růstem počtu samostatných zařízení značí přechod od velkokapacitních ústavních monobloků (např. v historických objektech zámků) ke komunitní, terénní a ambulantní péči (chráněné bydlení, denní stacionáře, menší rodinné domácnosti). Z důvodu nárůstu seniorské populace s neurodegenerativními onemocněními (Alzheimerova choroba, stařecká demence) dochází také k masivní transformaci lůžek z klasických domovů pro seniory do kategorie domovů se zvláštním režimem.

Z geografického hlediska vykazuje relativní dostatek kapacit Jihočeský kraj (4,61 míst na 1 000 obyvatel), což je výsledkem provozních fúzí menších zařízení pod společná ředitelství. Naopak širší zázemí Plzně a zejména metropolitní oblast Brna jsou vyhodnoceny jako území kriticky nepřizpůsobená rychlému tempu demografického stárnutí. Analýza identifikovala 11 SO ORP s úplnou absencí jakýchkoliv pobytových sociálních služeb, které jsou plně závislé na spádovosti do nadřazených center.

Kulturní infrastruktura odráží hluboké socio-kulturní hranice a historické dědictví jednotlivých makroregionů. Sektor kulturních domů vykazuje extrémně vysokou zastoupenost v moravských a slezských krajích (cca 80 % obcí má kulturní dům, přičemž celostátní průměr je necelých 70 %). Stejně tak mají moravské a slezské kraje výrazně vyšší podíly obcí, ve kterých se nachází kostel s pravidelným náboženským využitím (více než 70 %, Moravskoslezský kraj dokonce 85,7 %, přičemž celostátní průměr je pouze 56,6 %).

Příčinou je stabilní poválečné osídlení (bez masivního odsunu a přerušení kontinuity jako v českém pohraničí), hluboce zakořeněný tradicionalismus, folklorní tradice (hody, plesy, spolková činnost) a vyšší religiozita navázaná na farní komunity. Kulturní domy a kostely (farnosti) zde fungují jako integrální součást veřejných prostranství a komunitního života.

Hustota knihoven kopíruje sídelní strukturu, přičemž nejvyšší hodnoty vykazuje Kraj Vysočina (107,22 knihoven na 100 000 obyvatel). Z pohledu intenzity čtenářské aktivity dominuje Zlínský kraj (42,5 výpůjček na jednoho čtenáře). Úspěch je zde dán efektivním fungováním regionálních systémů rotace knižních fondů (výměnné fondy), které motivují obyvatele i v nejmenších rurálních obcích k setrvalé aktivitě. Naopak v Praze a Jihomoravském kraji je průměr výpůjček na čtenáře nejnižší, což je způsobeno vysokou koncentrací studentů, kteří jsou uživateli spíše příležitostnými či specifickými.

Divadelní a muzejní síť vykazuje extrémní nevyváženost ve prospěch hlavního města Prahy, které soustředí nadpoloviční podíl divadelní scény ČR (217 divadel) a generuje 41 % celostátní návštěvnosti muzeí a galerií. V segmentu kin byl digitalizací po roce 2010 zastaven porevoluční propad stálých kin, přičemž v současnosti síť plošně expanduje prostřednictvím letních a open-air scén. V relativním vyjádření podílu obcí s kinem dominuje Moravskoslezský kraj (12,7 %), kde se nachází nadprůměrně velký počet populačně větších sídel.

Náměty z hlediska územního plánování

Zajištění odpovídající dostupnosti občanského vybavení: Občanská vybavenost často není v území rozmístěna rovnoměrně, a to jak v rámci sídelní struktury, tak i v rámci jednotlivých sídel. V mnoha případech je také rozsah občanského vybavení nedostatečný (nedostatečné kapacity). Dostupnost základní občanské vybavenosti pro obyvatele je v takových případech omezená. Proto je potřeba vytvářet územní podmínky pro zajištění odpovídajícího občanského vybavení pro všechny obyvatele (dostatečné kapacity a dostupnost občanského vybavení dle standardů, koordinované umisťování občanského vybavení ve vztahu k plochám bydlení apod.)

Koordinace v oblastech rezidenční suburbanizace: Zejména v suburbánních zónách metropolitních areálů (především pražský prstenec v rámci Středočeského kraje a zázemí Brna) je nutné v územních plánech novou bytovou výstavbu striktně podmiňovat paralelním vymezením ploch pro občanské vybavení (MŠ, ZŠ, komunitní a sportovní prostory aj.) s cílem zvýšit kvalitu života a bydlení (jinak řečeno eliminovat fenomén „nocleháren“ s absencí veřejného života).

Implementace standardů dostupnosti v sociální a zdravotní sféře: Je nezbytné cíleně využívat *Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury* (MMR) pro stabilizaci a rozvoj lůžek následné péče a pobytových sociálních služeb ve správních obvodech ORP, které byly identifikovány jako kriticky poddimenzované nebo zcela deficitní (např. širší zázemí Brna, Plzně, vybrané periferní subregiony).

Podpora multifunkčnosti objektů: V rurálních regionech s drobnou sídelní strukturou (např. Kraj Vysočina, části Jihočeského kraje) je ekonomicky i sociálně neudržitelné budovat jednoúčelové objekty. Územní plánování musí stimulovat integraci funkcí pod jednu střechu – např. fúze společenských sálů s digitálními kiny (e-cinema), obecními knihovnami, zázemím pro terénní sociální služby a infocentry apod.

Provázanost s veřejnými prostranstvími: Při lokalizaci nových nebo po rekonstrukci stávajících objektů občanského vybavení (zejména kulturních domů, knihoven a škol) je nutné navazující vnější prostory plánovat jako integrální součást sítě veřejných prostranství (náměstí, parky, korza), která umožní propojení vnitřních kulturně-společenských funkcí budov s veřejným životem obce.

Záměry na provedení změn v území

Vzhledem k povaze problematiky jednotlivých témat této kapitoly, nevyplývají z jejich vyhodnocení konkrétní záměry na provedení změn v území, které by bylo možné přesně definovat a lokalizovat v území. Stanovit lze pouze výše uvedené náměty z hlediska územně plánovací činnosti.

IV. Právní rámec, zákony a vyhlášky

- **Zákon č. 283/2021 Sb.,** stavební zákon – znění od 11. 6. 2026.

  Zákon je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj.
- **Zákon č. 128/2000 Sb.,** o obcích (obecní zřízení) – znění od 1. 1. 2026.

  Zákon je v gesci Ministerstva vnitra.
- **Vyhláška č. 157/2024 Sb.,** o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a jednotném standardu – znění od 1. 1. 2026.

  Vyhláška je v gesci Ministerstva pro místní rozvoj.

V. Použité zdroje

Ostatní

- *Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://csu.gov.cz/zdravotni-pece#data-a-casove-rady>.*
- *Principy a pravidla územního plánování – kapitola C.4 Občanské vybavení [online]. Brno: ÚÚR, 2020 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://www.uur.cz/media/3qan0ips/c4-2020-12-18.pdf>.*
- *Srovnání krajů v České republice 2025 [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://csu.gov.cz/produkty/srovnani-kraju-v-ceske-republice-2025#zdravi>.*
- *Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury [online]. Praha: MMR, 2020 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL: <https://mmr.gov.cz/getmedia/172ef4fb-11fb-4647-bc0d-278110a20369/TB050MMR01-Standardy-dostupnosti-verejne-infrastruktury-aktualizace-2020-03.pdf.aspx?ext=.pdf>.*
- *Statistika kultury [online]. Praha: Národní institut pro kulturu, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL:*

  <https://www.statistikakultury.cz/co-setrime/#divadla>.

  <https://www.statistikakultury.cz/co-setrime/#knihovny>.

  <https://www.statistikakultury.cz/co-setrime/#muzea>.
- *Veřejná databáze ČSÚ [online]. Praha: Český statistický úřad, 2026 [cit. 14.10.2026]. Dostupné z URL:*

  <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&z=T&f=TABULKA&katalog=30848&sp=A&pvo=VZD01&u=v65__VUZEMI__100__3018&str=v65>.

  <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&pvo=VZD16a&pvokc=&sp=A&skupId=5173&katalog=30848&z=T>.

  <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&katalog=30848&pvo=VZD10&str=v178&v=v178__null__null__null>.

  <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&sp=A&pvokc=&katalog=32265&pvo=RSO24-2021&z=T>.

  <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt-parametry&pvo=SZB08&sp=A&pvokc=&katalog=30850&z=T>.

VI. Použité zkratky

ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
LDN	léčebna dlouhodobě nemocných
MHD	městská hromadná doprava
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MŠ	mateřská škola
ORL	otorinolaryngologie (neboli ušní – nosní – krční)
SŠ	střední škola
VŠ	vysoká škola
ZŠ	základní škola
SO ORP	správní obvod obce s rozšířenou působností
TOVK	technicko-občanská vybavenost krajů
ÚÚR	Ústav územního rozvoje
ZSS	zařízení sociálních služeb

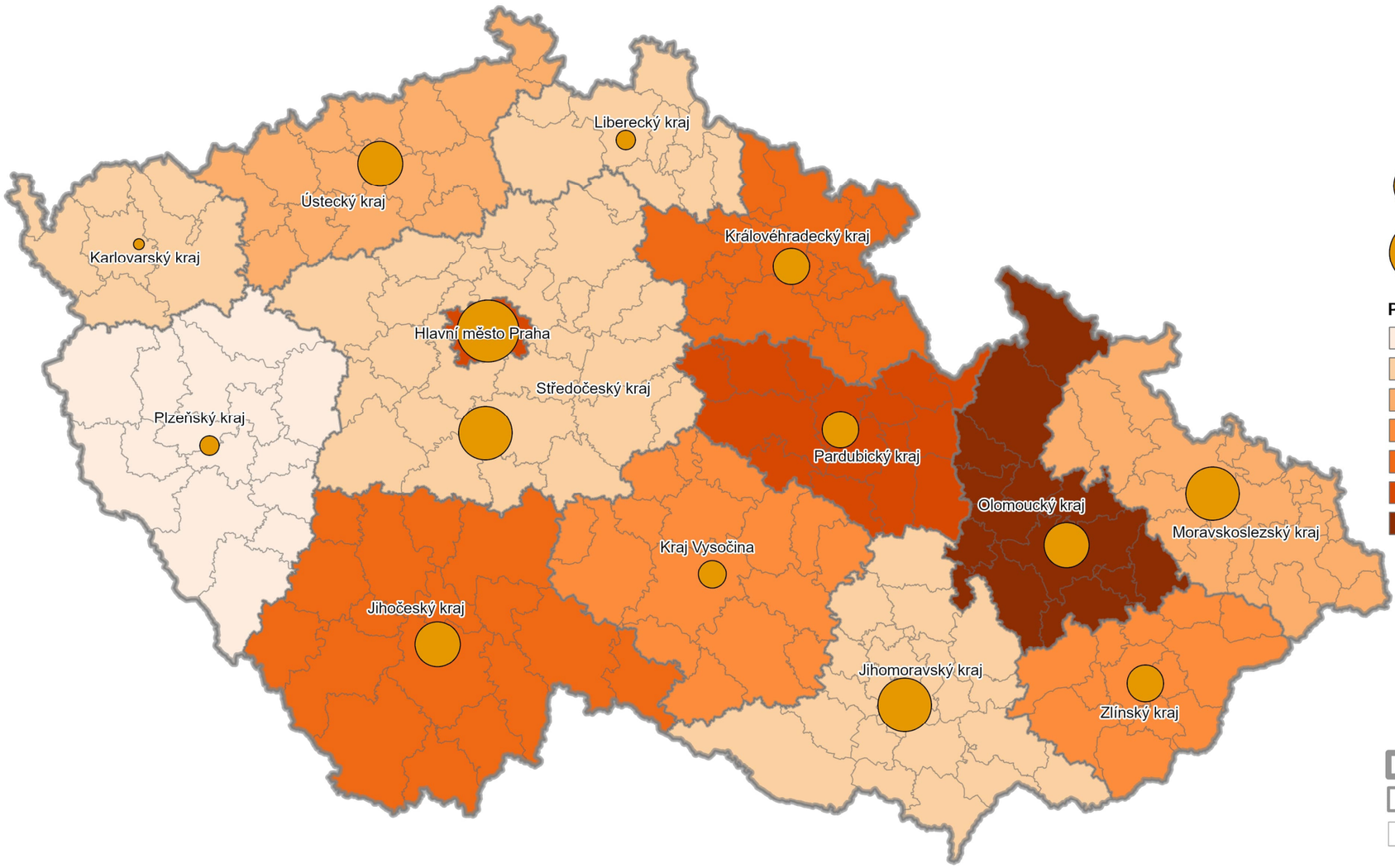
VII. Seznam grafických listů kapitoly 10

- 10.1 Střední školy
- 10.2 Vysoké školy
- 10.3 Žáci středních škol
- 10.4 Studenti vysokých škol
- 10.5 Nemocnice
- 10.6 Nemocniční lůžka
- 10.7 Lékaři (kromě zubních lékařů)
- 10.8 Zubní lékaři
- 10.9 Místa v zařízeních sociálních služeb
- 10.10 Divadla

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR

Střední školy

ÚÚR

Počet středních škol

- méně než 31
- 32 – 56
- 57 – 65
- 66 – 75
- 76 – 95
- 96 – 147
- 148 a více

Počet středních škol na 100 000 ob.

- 9,16
- 9,17 – 10,65
- 10,66 – 11,71
- 11,72 – 12,57
- 12,58 – 13,60
- 13,61 – 14,14
- 14,15 – 14,54

- hranice ČR
- hranice krajů
- hranice ORP

0 25 50 100 km

Územně analytické podklady České republiky

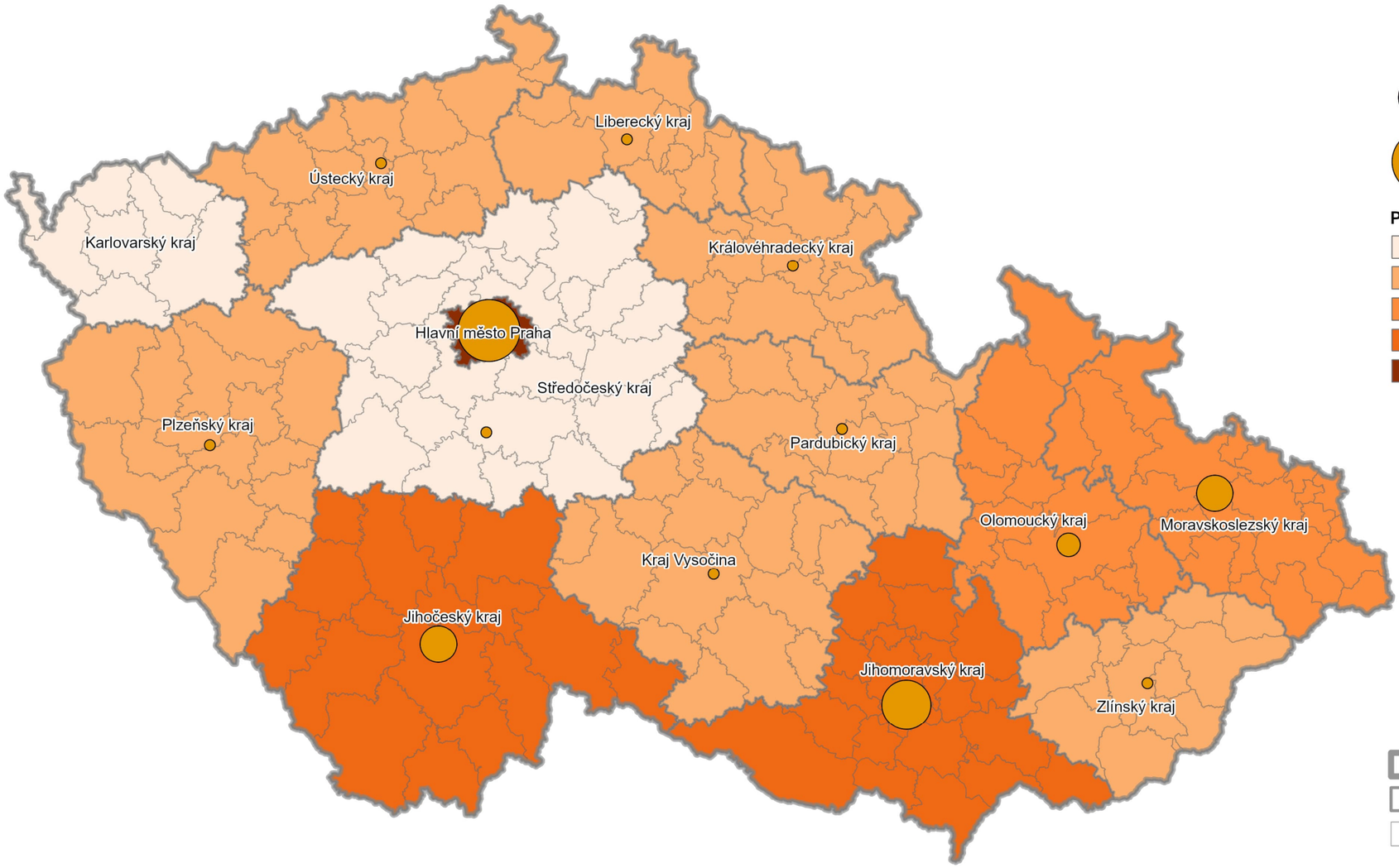
Grafický list č. **10.1**

Podkladová data: © ČSÚ
Mapový podklad: © ČÚZK, 2025
Zpracování: © ÚÚR, 2026
Stav: 2023/2024

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR

Vysoké školy

ÚÚR

Počet vysokých škol

- 1
- 2 – 3
- 4
- 5 – 8
- 9 – 29

Počet vysokých škol na 100 000 ob.

- 0,00 – 0,07
- 0,08 – 0,22
- 0,23 – 0,47
- 0,48 – 0,65
- 0,66 – 2,09

- hranice ČR
- hranice krajů
- hranice ORP

0 25 50 100 km

Územně analytické podklady České republiky

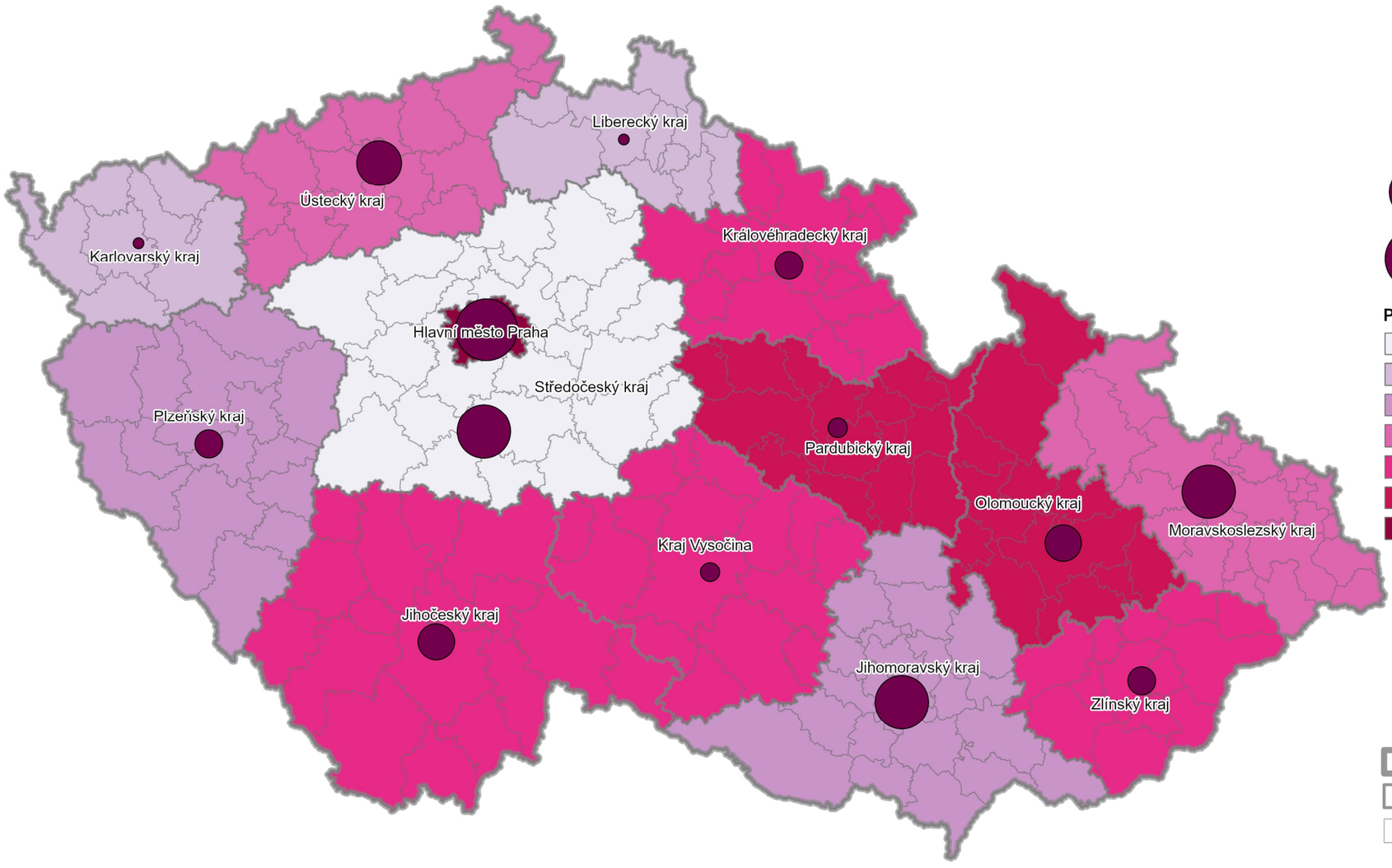
Grafický list č. **10.2**

Podkladová data: © ČSÚ
Mapový podklad: © ČÚZK, 2025
Zpracování: © ÚÚR, 2026
Stav: 2023/2024

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR

Žáci středních škol

ÚÚR

Počet žáků středních škol

- 11 471 – 18 242
- 18 243 – 25 097
- 25 098 – 26 880
- 26 881 – 30 440
- 30 441 – 36 361
- 36 362 – 52 353
- 52 354 – 76 845

Počet žáků středních škol na 1 000 ob.

- 33,37
- 33,38 – 40,48
- 40,49 – 43,33
- 43,34 – 44,80
- 44,81 – 46,51
- 46,52 – 47,64
- 47,65 – 55,74

- hranice ČR
- hranice krajů
- hranice ORP

0 25 50 100 km

Územně analytické podklady České republiky

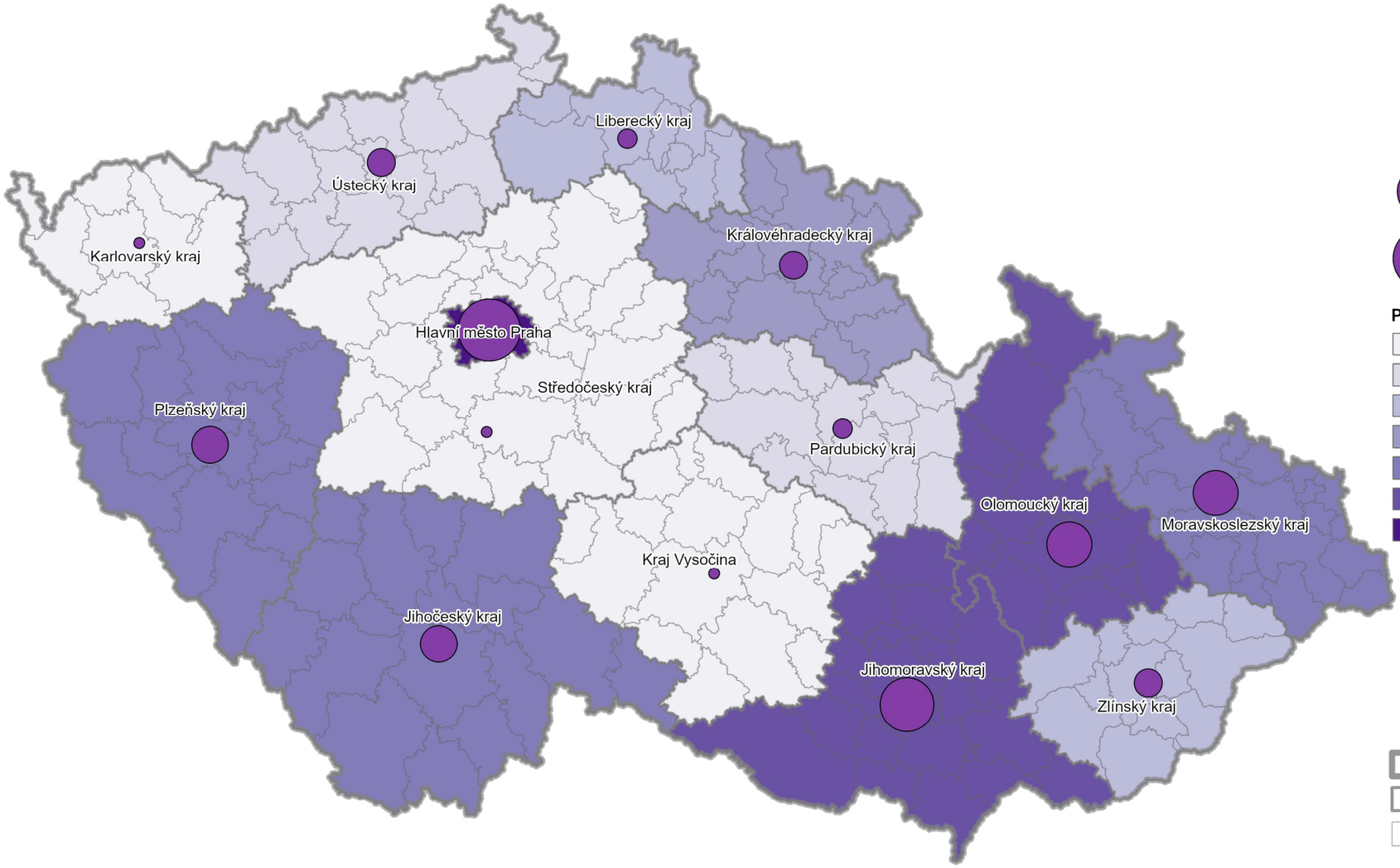
Grafický list č. **10.3**

Podkladová data: © ČSÚ
Mapový podklad: © ČÚZK, 2025
Zpracování: © ÚÚR, 2026
Stav: 2023/2024

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR

Studenti vysokých škol

ÚÚR

Počet studentů vysokých škol

- 613 – 2 811
- 2 812 – 6 887
- 6 888 – 9 773
- 9 774 – 13 587
- 13 588 – 26 082
- 26 083 – 66 011
- 66 012 – 124 692

Počet studentů vysokých škol na 1 000 ob.

- 1,93 – 4,20
- 4,21 – 12,98
- 12,99 – 15,25
- 15,26 – 17,55
- 17,56 – 22,15
- 22,16 – 53,81
- 53,82 – 90,05

- hranice ČR
- hranice krajů
- hranice ORP

0 25 50 100 km

Územně analytické podklady České republiky

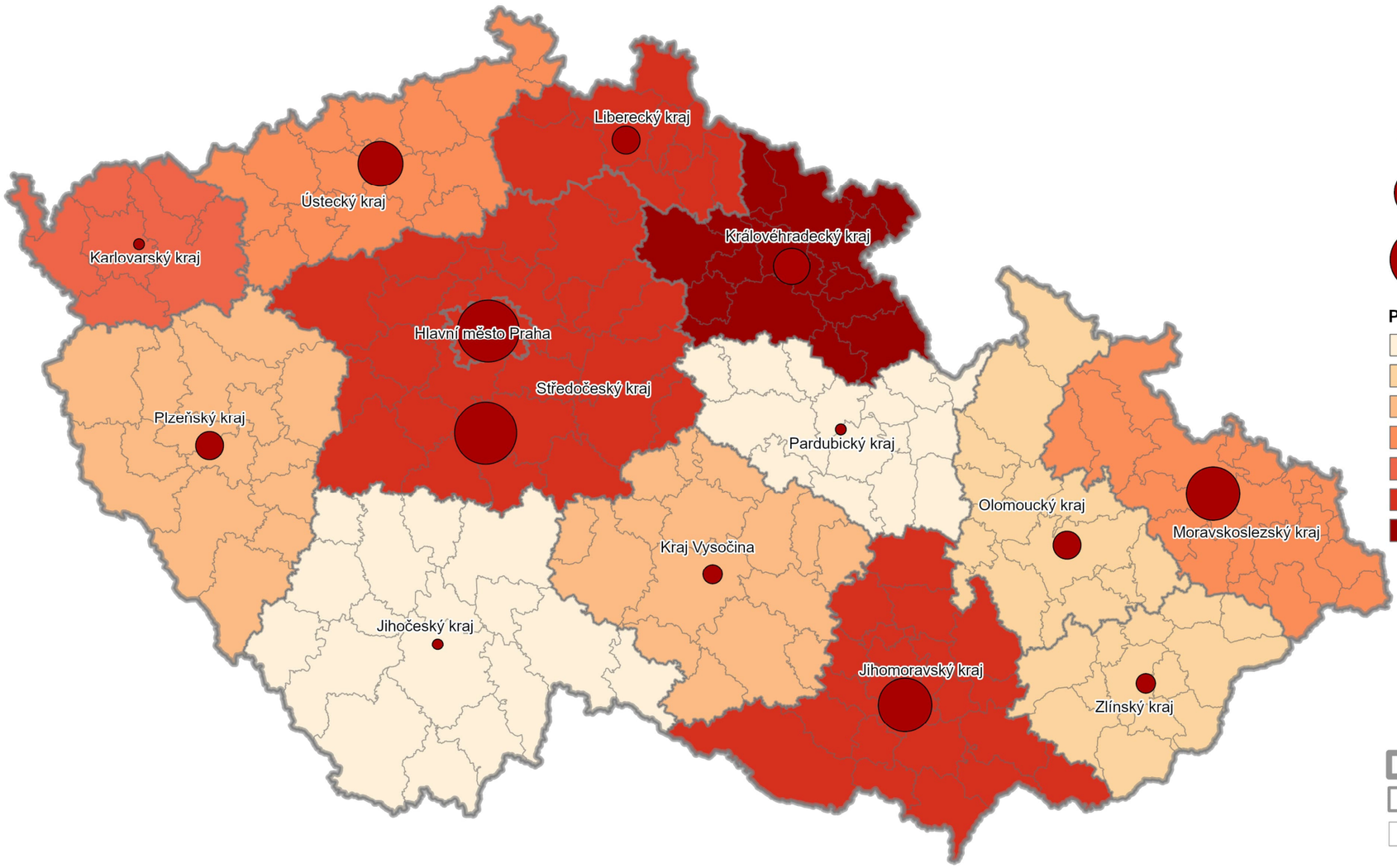
Grafický list č. **10.4**

Podkladová data: © ČSÚ
Mapový podklad: © ČÚZK, 2025
Zpracování: © ÚÚR, 2026
Stav: 2023/2024

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR

Nemocnice

ÚÚR

Celkový počet nemocnic

- 6 – 7
- 8 – 9
- 10 – 11
- 12 – 13
- 14 – 15
- 16 – 27
- 28 – 33

Počet nemocnic na 100 000 ob.

- 1,07 – 1,13
- 1,14 – 1,58
- 1,59 – 1,79
- 1,80 – 1,86
- 1,87 – 2,05
- 2,06 – 2,25
- 2,26 – 2,34

- hranice ČR
- hranice krajů
- hranice ORP

0 25 50 100 km

Územně analytické podklady České republiky

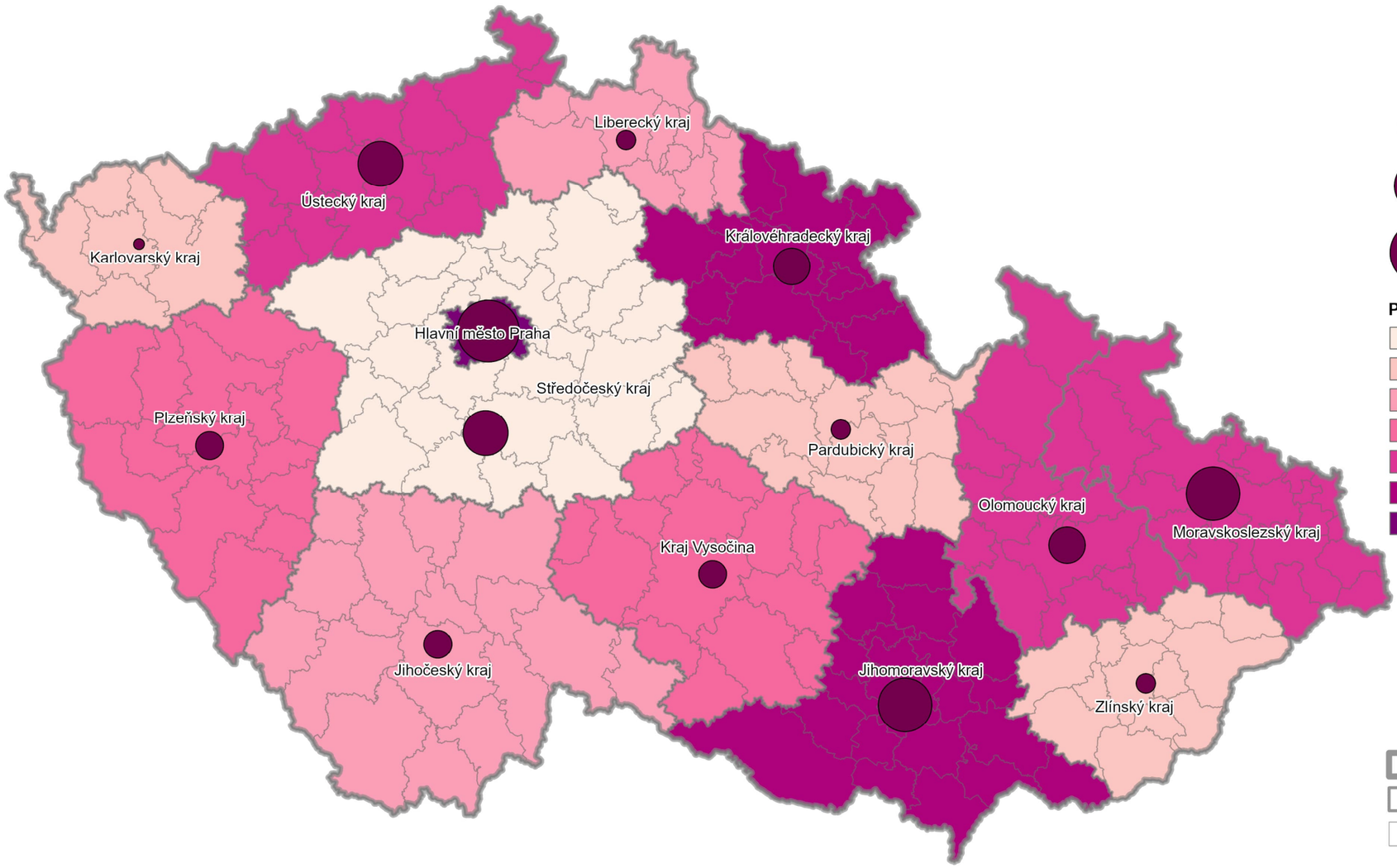
Grafický list č. **10.5**

Podkladová data: © ČSÚ
Mapový podklad: © ČÚZK, 2025
Zpracování: © ÚÚR, 2026
Stav: 2024

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR

Nemocniční lůžka

ÚÚR

Celkový počet nemocničních lůžek

- 1 156
- 1 157 – 2 225
- 2 226 – 2 849
- 2 850 – 3 170
- 3 171 – 4 895
- 4 896 – 6 789
- 6 790 – 8 933

Počet nemocničních lůžek na 1 000 ob.

- 3,34
- 3,35 – 3,94
- 3,95 – 4,38
- 4,39 – 4,76
- 4,77 – 5,13
- 5,14 – 5,70
- 5,71 – 6,39

- hranice ČR
- hranice krajů
- hranice ORP

0 25 50 100 km

Územně analytické podklady České republiky

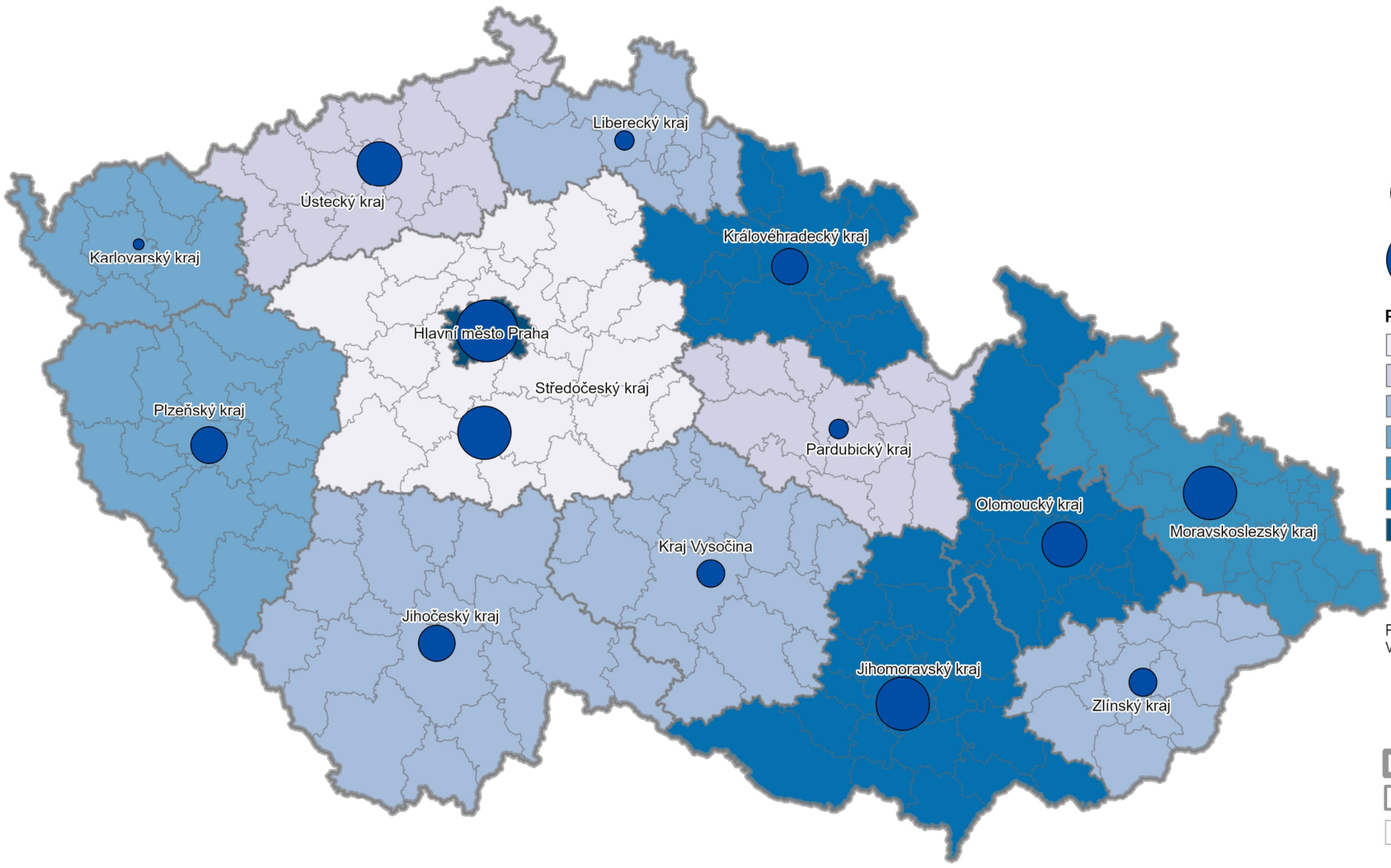
Grafický list č. **10.6**

Podkladová data: © ČSÚ
Mapový podklad: © ČÚZK, 2025
Zpracování: © ÚÚR, 2026
Stav: 2024

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR

Lékaři (kromě zubních lékařů)

ÚÚR

Celkový počet lékařů

- 1 171
- 1 172 – 1 690
- 1 691 – 2 049
- 2 050 – 2 444
- 2 445 – 2 901
- 2 902 – 5 611
- 5 612 – 9 777

Počet lékařů na 1 000 ob.

- 2,77
- 2,78 – 3,30
- 3,31 – 3,64
- 3,65 – 4,00
- 4,01 – 4,08
- 4,09 – 4,59
- 4,60 – 6,99

Poznámka:
V počtech lékařů nejsou zahrnuti zubní lékaři.

- hranice ČR
- hranice krajů
- hranice ORP

0 25 50 100 km

Územně analytické podklady České republiky

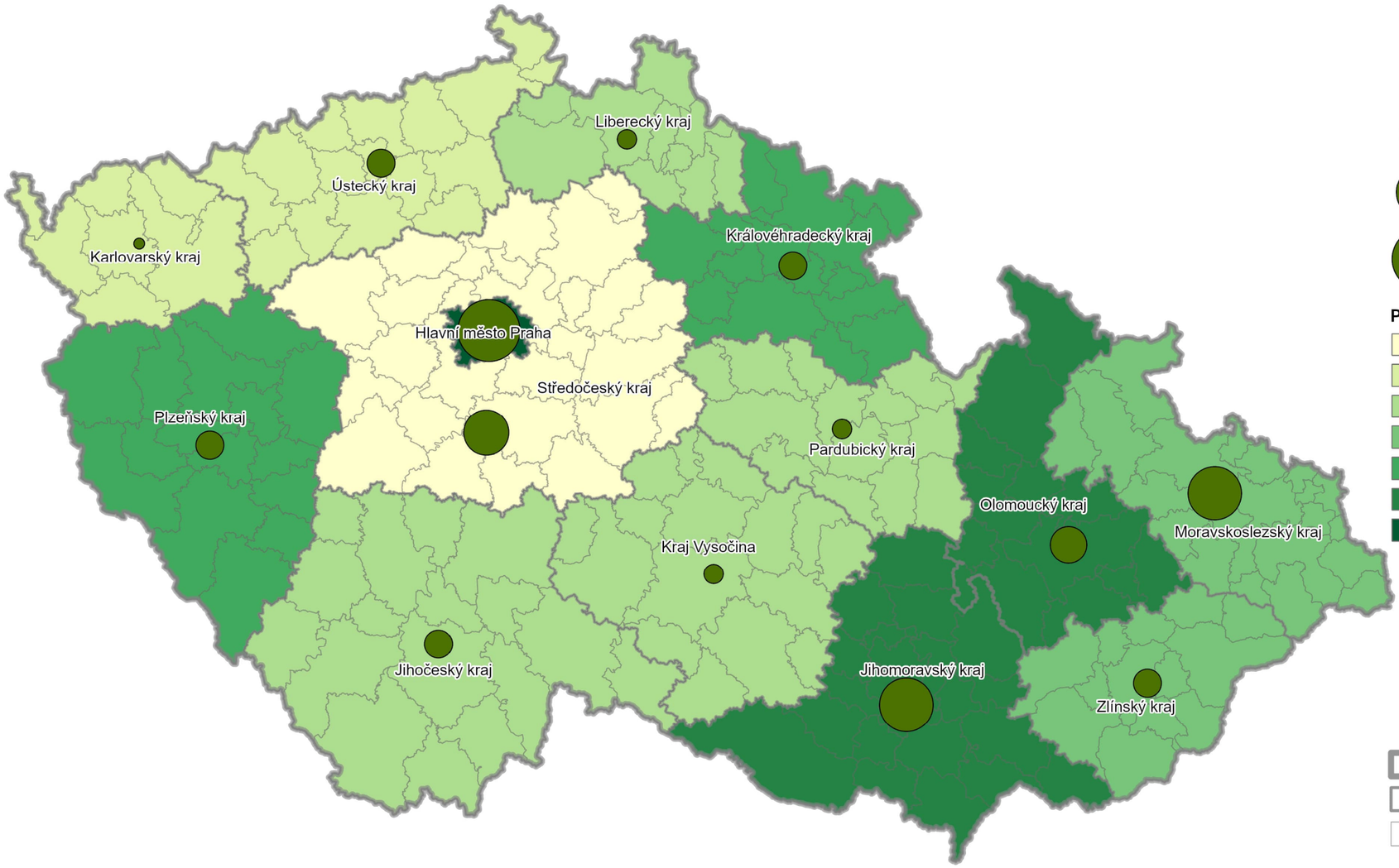
Grafický list č. **10.7**

Podkladová data: © ČSÚ
Mapový podklad: © ČÚZK, 2025
Zpracování: © ÚÚR, 2026
Stav: 2024

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR

Zubní lékaři

ÚÚR

Celkový počet zubních lékařů

- 142
- 143 – 282
- 283 – 426
- 427 – 494
- 495 – 595
- 596 – 933
- 934 – 1 683

Počet zubních lékařů na 1 000 ob.

- 0,41
- 0,42 – 0,48
- 0,49 – 0,58
- 0,59 – 0,65
- 0,66 – 0,69
- 0,70 – 0,78
- 0,79 – 1,20

- hranice ČR
- hranice krajů
- hranice ORP

km
0 25 50 100

Územně analytické podklady České republiky

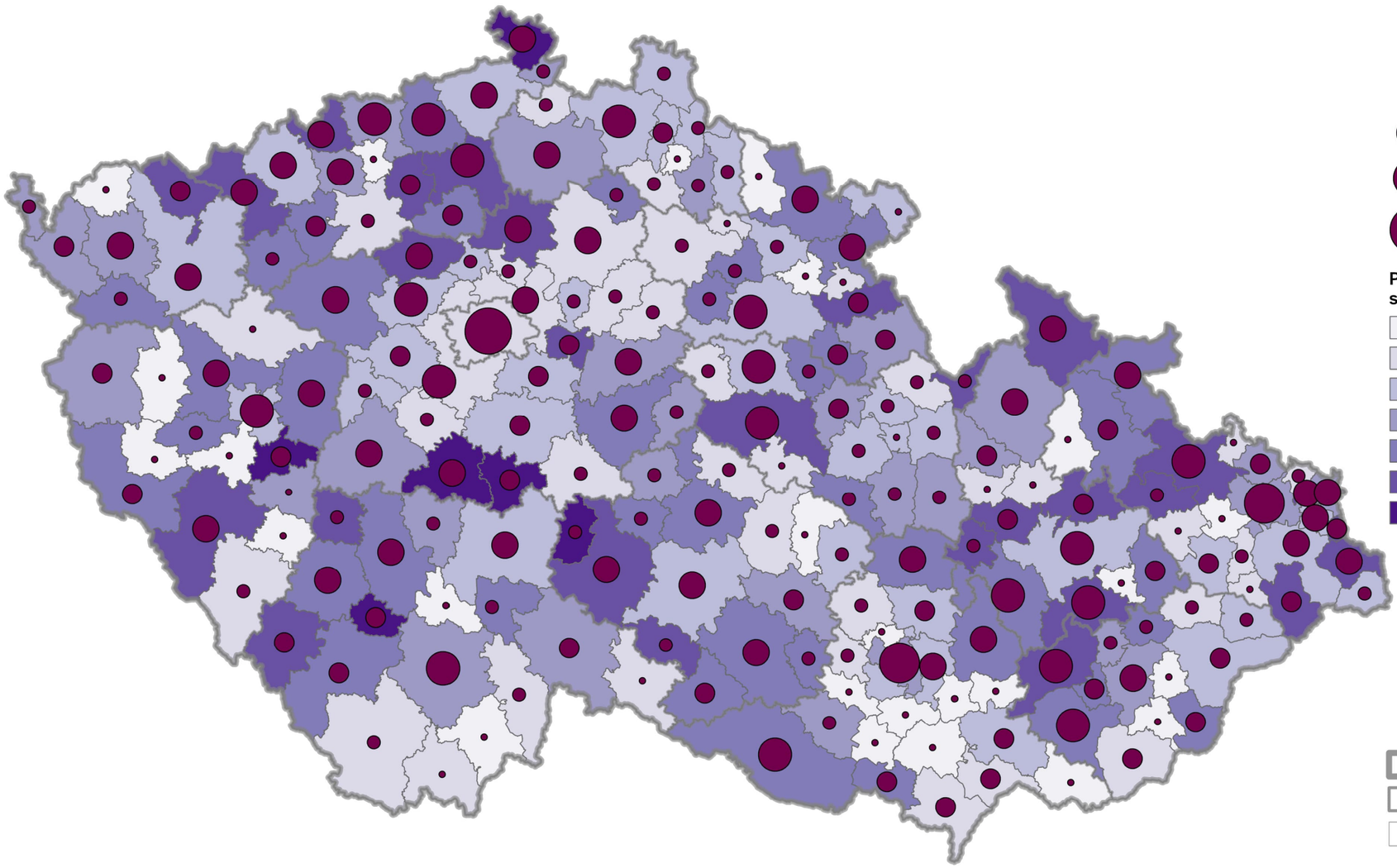
Grafický list č. **10.8**

Podkladová data: © ČSÚ
Mapový podklad: © ČÚZK, 2025
Zpracování: © ÚÚR, 2026
Stav: 2024

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR

Místa v zařízeních sociálních služeb

ÚÚR

Celkový počet míst v zařízeních sociálních služeb

- 0 – 109
- 110 – 263
- 264 – 477
- 478 – 819
- 820 – 1 487
- 1 488 – 3 240
- 3 241 – 6 644

Počet míst v zařízeních sociálních služeb na 1 000 ob.

- 0,00 – 2,79
- 2,80 – 5,67
- 5,68 – 7,55
- 7,56 – 9,62
- 9,63 – 13,08
- 13,09 – 18,99
- 19,00 – 25,25

- hranice ČR
- hranice krajů
- hranice ORP

0 25 50 100 km

Územně analytické podklady České republiky

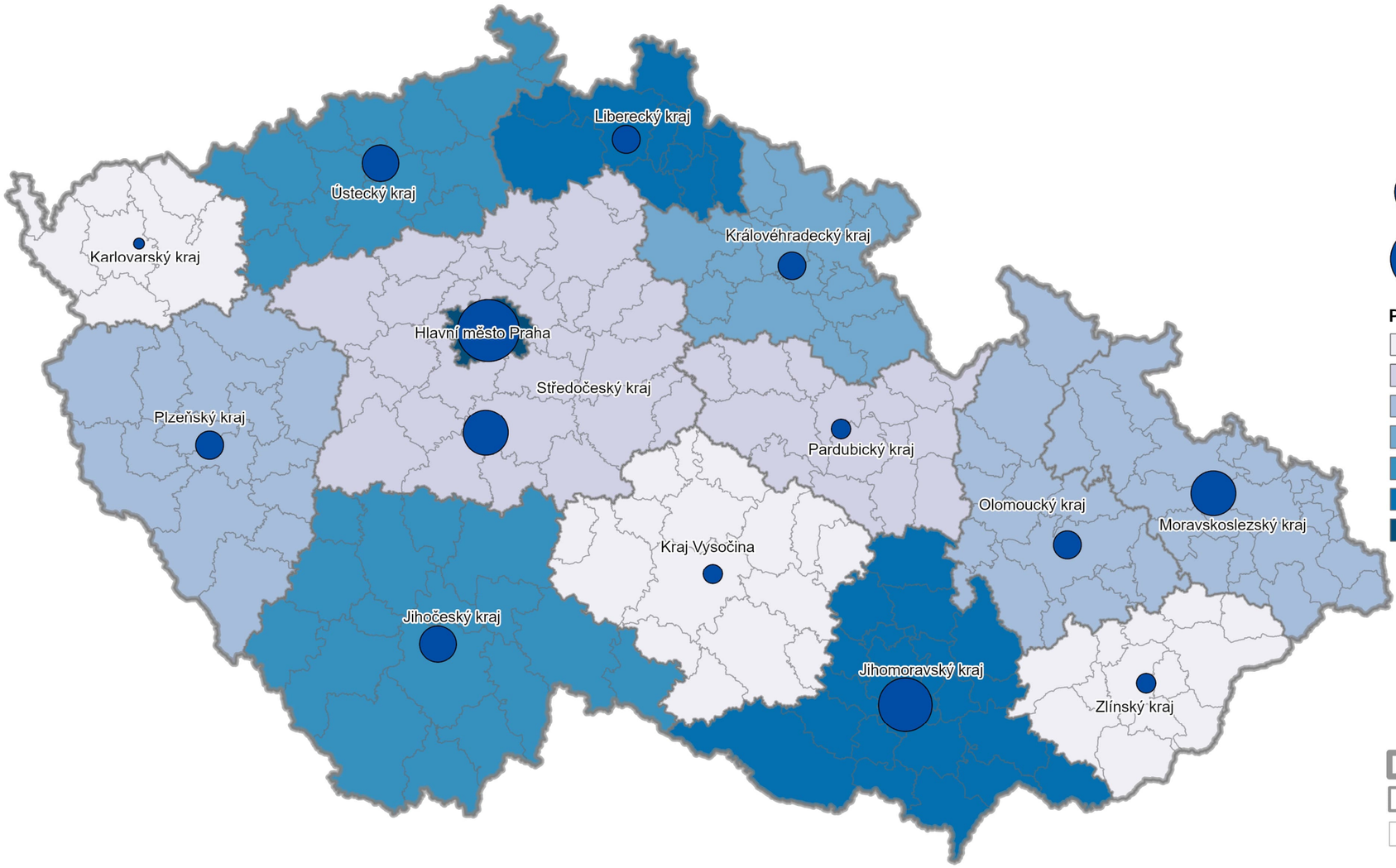
Grafický list č. **10.9**

Podkladová data: © ČSÚ
Mapový podklad: © ČÚZK, 2025
Zpracování: © ÚÚR, 2026
Stav: 2023

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR

Divadla

ÚÚR

Celkový počet divadel

- 4
- 5 – 8
- 9 – 12
- 13 – 18
- 19 – 23
- 24 – 37
- 38 – 217

Počet divadel na 100 000 ob.

- 1,36 – 1,39
- 1,40 – 1,56
- 1,57 – 1,79
- 1,80 – 1,98
- 1,99 – 2,30
- 2,31 – 3,01
- 3,02 – 15,42

- hranice ČR
- hranice krajů
- hranice ORP

0 25 50 100 km

Územně analytické podklady České republiky

Grafický list č. **10.10**

Podkladová data: © NIPOS
Mapový podklad: © ČÚZK, 2025
Zpracování: © ÚÚR, 2026
Stav: 2025